

T.C.

ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DİLENCİLERİN GÖZÜNDEN DİLENCİLİĞİ ORTAYA
ÇIKARAN SOSYO-EKONOMİK KOŞULLAR;
ANKARA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa KULLUK

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

ANKARA, 2024

T.C.
ANKARA YILDIRIM BEYAZIT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**DİLENCİLERİN GÖZÜNDEN DİLENCİLİĞİ ORTAYA
ÇIKARAN SOSYO-EKONOMİK KOŞULLAR;
ANKARA ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Mustafa KULLUK

SOSYAL POLİTİKA ANABİLİM DALI

Tez Danışmanı
Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ

ANKARA, 2024

ONAY SAYFASI

Mustafa KULLUK tarafından hazırlanan “DİLENCİLERİN GÖZÜNDEN DİLENCİLİĞİ ORTAYA ÇIKARAN SOSYO-EKONOMİK KOŞULLAR; ANKARA ÖRNEĞİ” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesi	Kurumu	İmza
Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ Kabul ☒ Red ☐	AYBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi	
Doç. Dr. Esat İPEK Kabul ☒ Red ☐	AYBÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi	
Dr. Öğr. Üyesi Adem ÖTER Kabul ☒ Red ☐	Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Fakültesi Güvenlik Bilimleri Bölüm Başkanlığı	

Tez Savunma Tarihi: 02/01/2024

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Politika Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

Doç. Dr. Muhammed Enes KALA

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin hiçbir aşamasında patent ve telif haklarını ihlal edici etik dışı davranışımın olmadığı, tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, çalışma da kullanılmış tüm bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi beyân ederim. (...../...../2024)

İmza

Mustafa KULLUK

XXXXXX

TEŞEKKÜR

Yüksek lisans eğitimimin her aşamasında rehberlik ve desteğini gördüğüm, danışmanım Sosyal Politika Ana Bilim Dalı Başkanı saygıdeğer hocam Prof. Dr. Abdulkadir DEVELİ'ye,

Tez çalışmamın konusunun belirlenmesinden yazma sürecinin sonuna kadar sabır ve özveriyle destek olan çalışma arkadaşım çok değerli Nurbanu UZUNOĞLU ANAR'a,

Sıkıntı yaşadığım her süreçte bilgi, birikim ve tecrübesiyle imdada yetişen sevgili dostum Fatih SEYRAN'a,

Tez yazım sürecinde ihtiyaç hissettiğim her an'da desteklerini esirgemeyen yüksek lisans programından sınıf arkadaşım kıymetli Pınar SALİH'e, çok değerli çalışma arkadaşlarım Erdoğan ÇALIŞKAN ve Ezgi ERDİNÇ'e şükranlarımı sunuyorum.

ÖZET

Dilencilerin Gözünden Dilenciliği Ortaya Çıkaran Sosyo-Ekonomik Koşullar; Ankara Örneği

Dilencilik her şeyden önce maddi getiri sağlamak amacıyla yapıldığı için bu kavramı ekonomik yapıdan bağımsız olarak düşünmek hatalı olur. Bununla birlikte dilencilik yapan kişilerin ekonomik süreçlerden ve toplumsal yapıdaki değişimlerden ne düzeyde etkilendiğini, kişisel tercihlerin ve algıların dilencilik üzerinde etkilerini anlamak nitel bir araştırma için gereklidir. Bu perspektifle, araştırma gerçekleştirilirken bir yandan literatürde dilencilığe ilişkin veriler araştırılmış diğer yandan dilencilerin gözünden anlaşılmaya çalışılmıştır. Bu araştırmanın temel amaçları hedeflenen, dilenciliği kavramsal olarak tanımlamak, neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmek ve dilencilik sorunun çözümüne yönelik sosyal politika önerileri ortaya koymaktır.

Bu tez, dilencilerin ülkedeki ve toplumdaki sosyo-ekonomik koşullara yönelik algılarını araştırmayı, karşılaştıkları zorluklara ve bu koşullara bakış açılarına odaklanmayı ve toplumsal gerçeklik ile dilencilerinin algısı arasındaki karmaşık dinamikleri incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, 10 katılımcı ile yüz yüze görüşmeyi de içeren nitel araştırma yöntemiyle, dilencilerin deneyimlerine ve olumsuz ekonomik koşullarla mücadelelerine ışık tutmayı hedeflemektedir. Bulgular, finansal zorlukların derin etkisinin altını çizmekte ve sınırlı fırsatlarla karşı karşıya kalan dilenciler arasında yaygın bir umutsuzluk duygusunun olduğunu ortaya koymaktadır. Tez, tartışmayı daha geniş toplumsal bağlamda çerçevelemek maksadıyla, ekonomik eşitsizliklerin dilencilerin algıları ve deneyimleri üzerindeki etkisini onların ifadeleri üzerinden vurgulamaktadır. Ayrıca görüşmelerden elde edilen nitel veriler derinlemesine incelenerek, sosyo-ekonomik faktörler ile dilencilerin algısı arasındaki karmaşık etkileşimin daha derinlemesine anlaşılmasına katkıda bulunmayı da amaçlamaktadır. Nitel veriler, dilencilerin karşılaştığı zorlukların incelikli bir resmini çizerek deneyimlerinin çok yönlü doğasını aydınlatmaktadır.

Sonuç bölümünde ise bu araştırma, sosyo-ekonomik zorluklar karşısında dilencilerin karşılaştığı problemlerin ortadan kaldırılabilmesi, dilenciliğin yerini istihdama katılıma bırakabilmesi için ve eşit koşullarda eğitim ve diğer sosyal destek sistemlerine erişim için gerekli politika önerileri ile hedeflenen sosyal içerme müdahalelerinin ve sosyal destek sistemlerinin ortaya konulmasına yönelik öneriler de geliştirmektedir. Bu bağlamda dilencilerin karşılaştıkları zorluklar, onları dilenmeye iten sosyal ve ekonomik sebepler ve sorunun çözümünde yeterli olmayan sosyal politikaların altı çizilmiştir. Dilencilerin algı, düşünce ve yaşam öykülerinden elde edilen bulgular sosyal devlet anlayışının ortaya koyduğu sosyal politikalar bağlamında dilencilik sorunun çözümü için toplumsal politika yapıcılara yön gösterici olmakla birlikte araştırma esnasında alanla ilgili yapılan nicel ve nitel çalışmaların eksik olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Dilencilik, dilenme, sosyo ekonomik koşullar, sosyal politika, sosyal refah, istihdam, sosyal yardım.

ABSTRACT

Ocio-Economic Conditions That Revealed Begging From the Perspectives of Beggars; Ankara Example

Begging is primarily done to obtain financial gain, so it would be incorrect to consider this concept independently of the economic structure. However, it is necessary to conduct qualitative research to understand the extent to which individuals who beg are affected by economic processes and social changes, as well as the effects of personal preferences and perceptions on begging. In this perspective, while literature on begging is researched, efforts have also been made to understand begging from the perspective of beggars. The main objectives of this research are to conceptually define begging, evaluate it in the context of cause and effect, and propose social policy recommendations for solving the problem of begging.

This thesis aims to investigate the perceptions of beggars regarding the socio-economic conditions in the country and society, focus on the challenges they face and their perspectives on these conditions, and examine the complex dynamics between social reality and the perception of beggars. The research aims to shed light on the experiences of beggars and their struggles with adverse economic conditions using a qualitative research method that includes face-to-face interviews with 10 participants. The findings emphasize the deep impact of financial difficulties and reveal a widespread sense of hopelessness among beggars facing limited opportunities. In order to frame the discussion in a broader social context, the thesis highlights the impact of economic inequalities on the perceptions and experiences of beggars through their expressions. In addition, in-depth analysis of the qualitative data obtained from the interviews aims to contribute to a deeper understanding of the complex interaction between socio-economic factors and the perception of beggars. The qualitative data illuminates the multifaceted nature of the experiences of beggars by drawing a detailed picture of the challenges they face.

In the conclusion section, this research aims to develop policy recommendations for addressing the problems faced by beggars in the face of socio-economic difficulties, enabling begging to be replaced by participation in employment, and ensuring access to education and other social support systems under equal conditions. In this context, the challenges faced by beggars, the social and economic reasons that drive them to beg, and the inadequate social policies in solving the problem are emphasized. The findings obtained from the perceptions, thoughts, and life stories of beggars are guiding for social policy makers within the framework of social policies put forward by the concept of a social state for solving the problem of begging; however, it has been observed that there is a lack of quantitative and qualitative studies conducted in the field during the research.

Keywords: Begging, begging, socio-economic conditions, social policy, social welfare, employment, social assistance.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
TABLOLAR DİZİNİ.....	v
1. BÖLÜM: GİRİŞ	1
2. BÖLÜM: DİLENCİLİK	6
2.1. Kavramsal ve Tarihsel Boyutuyla Dilencilik	6
2.2. Tarihsel Süreçte Dilencilik.....	13
2.3. Dilencililiğin Temel Nedenleri.....	19
2.3.1. Yoksulluk.....	19
2.3.2. Göç.....	25
2.3.3. Meslek Olarak Dilencilik.....	29
2.4. Dilencilik ve Sosyal Dışlanma	34
2.5. Dilencilerin Karşılaştıkları Risk ve Dezavantajlar	42
2.6. İslam Hukukunda Dilencilik	44
2.7. Literatür İncelemesi.....	47
3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	51
3.1. Araştırmanın Modeli	51
3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	51
3.3. Araştırmanın Varsayımları	51
3.4. Araştırma Verilerinin Toplanması	51
3.4.1. Mülakat Sorularının Hazırlanması.....	52
3.4.2. Katılımcı Seçimi ve İzin Alma	52
3.4.3. Mülakatların Gerçekleştirilmesi	52
3.4.4. Veri Kaydı ve Transkript	52
3.4.5. Veri Toplama Sürecinin Güvenirliği	53

3.4.6. Etik Hususlar.....	53
3.5. Araştırma Verilerinin Analizi.....	53
3.5.1. Kodlama.....	53
3.5.2. Temaların Belirlenmesi.....	53
3.5.3. Temaların Analizi	54
4. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ VE TARTIŞMA	55
4.1. Araştırma Bulgularının Analizi	55
4.2. Araştırma Sonuçları Hakkında Tartışma.....	64
5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER	67
6. BÖLÜM: KAYNAKÇA	71

TABLÖLAR DİZİNİ

Tablo 1. Farklı Yoksulluk Yaklaşımlarının Karşılaştırılması.....	21
Tablo 2. Sosyal Dışlanma Tanımlarının Sınıflandırılması	36
Tablo 3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler	55
Tablo 4. Katılımcıların Öne Çıkan Özellikleri	56

1. BÖLÜM: GİRİŞ

Dilenci kimdir veya kime denir, dilencilik nedir? Geçmişten günümüze tartışıla gelen ve bu bağlamda da üzerinde uzlaşma sağlanmış bir tanımının olmadığı toplumsal bir sorundur. Cevapları araştırılmaya muhtaç sorular olarak karşımızda durmaktadır. Bu konuda birbirinden farklı tanımlara rastlamak mümkündür. Örneğin Stephen R. Munzer'e göre dilenci toplumsal kabul görebilmek için asgari şartlara sahip olamayan, yoksul olan veya yoksul olmamasına rağmen kendisini yoksul gibi göstererek bir şeyler elde etmeye çalışan, istediğine ulaşmak için kişilerin vicdanını ve duygularını etkilemeye yönelik sözler kullanan kimselerdir (Munzer,1999: s 305).

Dilencilik, eski çağlardan beri süregelen, din, bölge, ırk ve dil ayrımı gözetmeden bütün toplumlar da karşılaşmış toplumsal bir sorundur.

Osmanlı döneminde fakir fukara ve düşkünlere yardım etmek dini vecibe olarak görülürken, yardım istemek, dilenmek doğru bulunmazdı. İslami anlayışa göre yardım istemek zaruriyet çerçevesinde meşru kabul edilmektedir. İmam-ı Gazzâlî bu zaruriyetin bir günlük yiyecekten ibaret olduğunu söyler, Gazali'ye göre bu miktarda yiyeceğe sahip olanın dilenmesi meşru değildir.

Seyyahlar kendi ülkeleriyle mukayese ettiklerinde Osmanlı topraklarında dilencilik az olduğundan bahsederler ve bunun sebebi olarak yardım kurumlarının çokluğuna dikkat çekerler (Şirin,2008: s 63).

Osmanlılarda vakıflar marifetiyle devletin en ücra köşelerine kadar yapılan imaret, han ve kervansaraylarla yardımlar yapılmış ve vatandaşların büyük ölçüde sıkıntıya düşmesine mani olunmuştur. Vakıfların kifayetsiz kaldığı durumlarda bilhassa engelli ve çalışamaz durumda olanlara devlet hazinesinden maaş bağlanmak suretiyle yardım edilmiştir (Genç,2008: s 13).

Osmanlı yönetiminde ayrıca iş göremez seviyede engelli olan ve geçim sıkıntısı çektiği için dilenen vatandaşlara şefkatle muamele edilip destek olunmuşken ihtiyacı olmadığı halde dilencilik meslek haline getirenlere zecri tedbirler uygulanmıştır (Öztürk, 2008: s 109).

Osmanlıda vakıflar sosyal güvenlik hizmeti veren kuruluşlar olarak değerlendirilebilir.

Osmanlı döneminde kurulan vakıfların hizmet alanları;

- Öksüz, yetim, kimsesiz çocuklar ve muhtaçlara yardım,
- Cüzzamlılar, körler, dilsizler, akıl hastaları ve diğer hastalara yardım etmek ve hastaneler kurmak,
- Camcı, hamal, kayıkçı vb. ağır ve yıpratıcı işlerde çalışanlara ve esnafa yaşlılık veya malullük durumlarında emekli aylığı benzeri gelir tahsisi,
- Hac yolunda parasız kalanlara yardım,
- Öksüz kızlara çeyiz yardımı,
- Düşmana esir düşenlerin fidyeleri ödenerek kurtarılması,
- Harp malulleri ve gazilere yardım,
- Köle ve cariyelerin azat edilmesi, azat edilen kölelere yardım edilmesi,
- Kıtlık ve savaş durumlarına tedbire uygun depolara yiyecek istiflenmesi,
- Yoksul çiftçilere borç olarak tohumluk arpa, buğday, vb. tahıl verilmesi,
- Ticaret ya da sanatla uğraşanlardan işi bozulanlara yardım edilmesi,
- Borçlu olup veya iflas ederek hapse düşenlere yardım edilerek hapisten kurtarılması,

olarak sayılabilir. Ayrıca vakıflardan bazıları fakirlere sürekli aylık bağlamak, bazıları ise ramazan ve bayram gibi günlerde gıda, elbise yardımı yapmak suretiyle faaliyette bulunuyorlardı (Öztürk, 2008: s 111).

Vakıflar dışında Fukaraperver Cemiyetlerinin de fakirlere destek olmak suretiyle dilenciliğe mani olma yönünde katkıları olmuştur. Osmanlı Fukaraperver Cemiyet-i Hayriye'si ve Topkapı Fukaraperver Cemiyeti 1908 yılında, Eyüb Fukaraperver Cemiyeti ise 1910 yılında kurulmuş ve fakirlere yardım eden sivil toplum kuruluşları olarak faaliyette bulunmuşlardır. Bunlardan Topkapı Fukaraperver Cemiyeti halen faaliyetlerini sürdürmektedir (Öztürk, 2008: s 118).

Dilenciliğin önlenmesine yönelik kurulan kuruluşlardan biri de 1.Dünya Savaşından önce Bayburt'ta kurulan Bayburt Müslüman Dilendirmezler Cemiyetidir. Bayburt Kaymakamı Tunalı Hilmi Bey'in girişimi ve kazanın ileri gelenlerinin katılımıyla kurulan cemiyetin 12 maddeden oluşan nizamnamesi 1913 yılında yayınlanmıştır. Bir heyet marifetiyle faaliyetlerini yürüten cemiyetin gayesi; işsizlik mazeretiyle dilenciliğe başlayan ya da başlamaya niyeti olanlara iş bulmaktır. Cemiyetin azaları iki kısımdan teşekkül

etmektedir. Sâîler ve dilendirmezler olarak iki bölümden oluşan cemiyette sâîler üyelik için en az bir çeyrek mecidiye verirler ve her mekân ve koşulda Müslüman dilenmez, dilendirmez amacını gütmek vaadinde bulunurlar. Diğer kısmı oluşturan dilendirmezler ise cemiyete girişte bir çeyrek mecidiye, girdiği ilk ayda ve her senenin mart ve eylül ayları olmak üzere yılda iki defa aylar sadakası adı altında yarımşar mecidiye verirler. Nizamnamenin 10. Maddesinde yer alan ilginç bir hüküm “Cemiyet, azası yedi kişiye kadar inmiş, bunların da re'yleri birleşmiş ise feshedilebilir. Yine o şart ile ki, Cemiyet'in fesh kararını verenler; Cemiyet'in bütün varını alarak Edirne'ye gidecekler, orada ömürlerinin sonuna kadar İslâm yoksulları için çalışacaklardır”. şeklindedir (Öztürk, 2008: s 118).

Dış göçler; yaş, cinsiyet ve nüfus gibi etkenlerle ilintili olarak farklı iktisadi sonuçlara yol açmaktadır. Kitlemel göçler ve hızlı nüfus artışları iktisadi olarak gelişmeye yol açarken, nüfus durgunluğu ise gerilemeye neden olmaktadır. Ancak Osmanlı Devleti gibi sermaye birikimi olmayan ülkelerin göç alması halinde emek piyasasında arz fazlası, ücretlerin düşmesi, işsizliğin artışı ve göçmenlere yönelik yapılacak harcamalar ekonomiye yük getireceğinden ekonomi üzerinde göçlerin olumsuz etkileri görülecektir.

Osmanlı Devletinde dağılma dönemiyle beraber yaşanan toprak kayıpları neticesinde Balkanlar, Kırım ve Kafkaslardan Anadolu'ya göç dalgası yaşanmıştır. Kaybedilen topraklardan göç edenlerin savaş nedeniyle üretim gücü zayıflayan bir devlete göç etmiş olmaları yıkılma sürecini hızlandıran bir etken olarak değerlendirilmiştir. Varlıklarını ve üretim araçlarını bırakarak göç eden kitleler İstanbul'da yoksulluğa bağlı dilencililiğin artışına yol açmıştır. Bu durum şehrin en işlek yerlerinde dilencilerin yoğun olarak yer almalarına neden olmuş ve yerleşik hayata uyum sağlayamayan bu kitle zamanla ekonomik, sosyal ve siyasal bir sorun haline gelmiştir (Kocabaş, 2019: s 5).

Bu araştırmada dilenci kişi ya da grupların sosyo-ekonomik profilinin çıkarılması, dilenme yöntem ve teknikleri, dilenme mekânları, dilencilik-yoksulluk ilişkisi, dilencilik ve kent yaşamı, Türkiye'de dilencilik sorununun boyutları, dilencilik, dilencilikle mücadele uygulamaları, hukuksal açıdan dilencilik gibi konularda dilencilik sorununun irdelenmesi hedeflenmiş, araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, dilencililiğin önlenmesine yönelik çözüm ve öneriler geliştirmek, yeni ve alternatif kamu politikaları üretmek bu sorunun çözümüne katkı sunabilecek politika örnekleri sunmak amaçlanmıştır.

Dilencilik, çoğunlukla bir sosyal problem olarak ele alınmakta ve çözülmesine yönelik sosyal politika geliştirilmesi beklenmektedir. Bir ülkede veya bölgede dilencilik yaygınlığını belirleyici olabilecek birçok sosyal, ekonomik veya kültürel nedenler olabilmektedir.

Dilencilik olgusunu anlayabilmek için; ortaya çıkış sürecinin ve nedenlerinin, kuşaklararası veya kültürel olarak aktarımla yaygınlaşmasına neden olan hususların anlaşılması gerekmektedir. Dilencilik bireysel tercihler veya deneyimlerden kaynaklı olabileceği gibi toplumsal destek mekanizmalarının yetersizliği, ekonomik yapısal sorunlar, sosyal yardım veya sosyal hizmet alanında ortaya çıkan boşluklar gibi birçok dinamikten kaynaklı bir sorun olabilir. Bu nedenle kavramsal olarak dilencilik olgusunu tartışmanın ötesinde, dilencilerin kendilerine ve çevreye yönelik algıları ile kendilerini dilencilik yapmaya iten süreçleri kendi değerlendirmeleri ile anlayabilmek önemlidir. Böyle bir yaklaşım, sorunun kaynağını tek yanlı okumaktan öteye geçerek çok boyutlu değerlendirme yaklaşımı ile anlaşılmasını sağlayacaktır.

Her hangi bir sosyal sorunu ve onu deneyimleyen insanları anlayabilmek için sorunun ortaya çıkışına yönelik retrospektif bir çalışma biçimi ile bu sorunu yaşayan veya sorundan etkilenen kişilerin düşünce ve yaklaşımlarını derinlemesine anlamak gerekmektedir.

Toplum, ortak kültür temelinde coğrafi bir alana yayılan ve kendi devamlılığını sağlayabilen ilişkiler bütünlüğüdür (Sağ, 2003: s 11). Toplumsal yapılar ve ilişkiler ise başta ekonomik yapıdaki değişimler olmak üzere her türlü değişimden etkilenmekte ve kişiler arası ilişkileri de dönüştürmektedir.

Geçmişten günümüze toplumsal yapıdaki değişimler öncelikle üretim biçimleri ve üretim araçlarındaki değişimler ile açıklanmaktadır. Avcı toplayıcı dönemden sanayi devrimi ve sonrası döneme kadar, coğrafi keşifler, yeni ticaret yollarının ortaya çıkması, ticarete konu olan mal ve hizmetlerdeki değişimler beraberinde bireylerin yaşamlarını sürdürmek için farklı amaç ve hedeflere yönelmesine de neden olmuştur. Dilencilik her şeyden önce maddi getiri sağlamak amacıyla yapıldığı için bu kavramı ekonomik yapıdan bağımsız olarak düşünmek hatalı olur. Bununla birlikte dilencilik yapan kişilerin ekonomik süreçlerden ve toplumsal yapıdaki değişimlerden ne düzeyde etkilendiğini, kişisel tercihlerin ve algıların dilencilik üzerinde etkilerini anlamak oldukça faydalı olacaktır. Bu perspektifle

araştırma gerçekleştirilirken bir yandan literatürde dilencilige ilişkin veriler araştırılacak diğerk yandan dilencilerin gözünden anlaşılmaya çalışılacaktır.

Bu araştırmada hedeflenen, dilenciligi kavramsal olarak tanımlamak, neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirmek ve özümeye yönelik sosyal politika önerileri ortaya koymaktır. Araştırma çerçevesini oluşturabilmek için Ankara ilinde bulunan dilencilerle nitel görüşmeler yapılarak dilencilerin dilencilige ilişkin algıları, kendilerini değerlendirme biçimleri ve dilenciligi tercih etmelerine ya da dilencilik yapmak zorunda kalmalarına neden olan faktörlerin onların düşünceleri üzerinden anlaşılması amaçlanmaktadır.

2. BÖLÜM: DİLENCİLİK

2.1. Kavramsal ve Tarihsel Boyutuyla Dilencilik

Dilenci olma durumuna dilencilik denilmektedir (TDK, 2006). Eski Türkçede talep etmek anlamına gelen tileden gelen kelime dilenmekten türemiştir (Nişanyan, 2015: Akt. Kutlu, 2019: s 5). Dilenci kelimesinin Osmanlıcada sıkça kullanılan karşılığı sâil kelimesidir. Sâil kelimesi akan, saldıran, akıcı, soran ve dilenci anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu,1970: s 1096). Seele sâil kelimenin çoğuludur. Aynı kökten türetilen, dilenmek ve dilenci anlamında kullanılan diğer kelimeler suâl, mes'ele, tese'ül, mütelevvil kelimeleridir. Arapçada kedâ, weekdâ kelimelerinden türetilen, mükeddî, mükdî, kidyeye tekdîe kelimeleri dilenci anlamlarına gelmekte ve sertleşmek, katılaşmak, bir işe girişip sonunu getiremeyen kişi, çaba sarf etmek ve sıkıntı çekmek anlamlarında kullanılmaktadır (Sarıkaya, 2008: s 493). Yine müstecdî menfaat ve fayda bekleyen anlamında, müstatî bağış ve verilmesini isteyen anlamında, şehhâz kelimesi de keskinleştirmek, sivriltmek anlamlarına gelmekte ve dilenciler için kullanılmaktadır. Cerre gitmek, cerre çıkmak dilenmek kelimesinin Osmanlıca karşılığıdır. Osmanlı döneminde dilenebilmeleri için dilencilere verilen izin belgesine cerr kâğıdı adı verilmiştir. Cerr sözcüğü kendine doğru çekmek, sürüklemek, cezb, para, eşya çekmek anlamlarına gelmektedir (Devellioğlu,1970: s 166).

Bugün kullanılan dilenci kelimesi dilenen kişi anlamında, dilemek kelimesi istenen, dilden dile getirilen anlamında, dilenmek kelimesi ise acındırarak isteyen kişi anlamlarında kullanılmaktadır. Dilenmek, yalvarmak ve iyilik istemek anlamlarına gelen İngilizce beg kelimesinin yanında eş anlamlı olarak ısrar etmek ve birini ikna etmek için çaba harcamak anlamlarında entreat, büyük bir hevesle ve yana yakıla istemek anlamında beseech, acil ihtiyaçtan dolayı istemek ve sormak anlamına gelen implore, istenilen kişi adına dua etmeyi önermek ve duacı olmak anlamlarında supplicate kelimeleri kullanılmaktadır (Neilson, 1959: Akt. Kükre,2014: s 19). Dilenci kelimesinin İngilizce karşılığı olan beggar, geçimini dilencilikle sağlayan Beghard tarikatının isminden İngilizceye geçmiştir (Murray, James Augustus Henry, Sir, 1933: Akt.Kükre, 2014: s 19).

Modern Yunancada dilenci yerine kullanılan zitiános kelimesi sormak anlamına gelmektedir ve zitó fiilinden türetilmiştir. Yine antik Yunancada dilenci olarak kullanılan ve diz çökmek, eğilmek, anlamlarında ptóssō fiilinden türetilen ptochós kelimesi zaman içinde

dilencilerin yanında genel olarak fakirler için kullanılmaya başlanmıştır. Ölüm döşeğindeki bir dilencinin oğluna öğütlerini konu edindiği Hariri'nin Makamat adlı eserinin 49.Makamesinde yer alan “istemekten sakın usanma, sırtarmaktan sakın vazgeçme” öğüdü dilencililiği tarif açısından önemli bir ifadedir (Kükrer, 2014: s 20).

‘Dilenci’ kelimesi Türk Dil Kurumunun güncel sözlüğünde ‘geçimini dilenerek sağlayan veya ısrarlı bir biçimde ve arsızca bir şeyi isteyen kimse’ olarak tanımlamaktadır (TDK, 2006).

Yine ‘Dilenci’ kelimesi, Oxford sözlüğünde tipik şekilde evsiz, para ve yiyecek isteyerek yaşamını devam ettiren kişi olarak tanımlanmaktadır(Oxford Dictionaries, 2018).

Munzer’e göre, toplumsal kabul görebilecek düzeyde asgari şartlardan mahrum olan, yoksul olan ya da yoksul olmamasına rağmen yoksul gibi görünerek bir şeyler elde etme uğraşında olan, istediğini elde etmek için insanların vicdanını ve duygularını etkilemeye yönelik ifadeler kullanan kimseler dilenci olarak tanımlanır (Munzer,1999: s 305). Vatandaş’a göre, toplumda hayatını idame ettirmek için gereken ekonomik şartlara sahip olamadığından ya da yoksul olmamasına rağmen yoksul görünmeye çalışarak gereksinim duyduklarını temin etmek için veya dilenmeyi bir yaşam tarzı olarak benimsediğinden dolayı ekonomik şartları uygun olan insanlardan yazı, söz ya da davranışlarla eşya veya para isteyen kimseye dilenci denir (Vatandaş, 2002: s 170).

Dilenme, halka açık mekânlarda karşılıksız ve tek taraflı bağış için yalvarmaktır (Dean ve Melrose, 1999: Akt. Topateş, 2014: s 27). Yardım alma maksadıyla birine yaklaşmaktır (Fawole vd., 2011: Akt. Topateş, 2014: s 27). Sokak merkezli ekonomik etkinlik olarak nitelendirilebilecek dilencilik faaliyeti maddi bir değer ya da emek vermeksizin, karşılıksız ve sürekli olarak maddi yardım talep etme faaliyetidir (Topateş, 2014:s 27).

Dilenci, halka açık alanlarda karşılıksız olarak ya da değeri düşük olan ürünleri değerinden daha yüksek bedel karşılığında satarak, yalvarış ve ısrarla veya sessizce maddi bir yardım talebinde bulunan kişi şeklinde tanımlanabilir (Topateş, 2014: s 27).

Bir başka tanımda dilencilik; kadın, erkek veya çocukların ihtiyacı sebebiyle ya da ihtiyacı olmadığı halde meslek edindiğinden dolayı kendisi veya bir başkası için açıkça ya da tariz yoluyla insanlardan mal istemesi şeklinde ifade edilmektedir (Sağlam, 2021: s 51). İnsanların yoğun bulunduğu yerlerde hile, aldatma, duygu sömürüsü, sokak gösterisi gibi

meşru olmayan yöntemleri kullanarak ısrarla, genellikle el uzatarak iyilik ve bağışta bulunmayı istemek dilencilik olarak tanımlanmaktadır (Akay, 2019: s 43).

Yine farklı bir tanımda dilenci, herhangi bir sebeple, meşru olmayan, ferdi olarak ya da örgütlü bir şekilde kılık değiştirerek, farklı yöntemlerle ve genellikle ısrarcı bir şekilde, direk veya dolaylı şekilde başkalarından herhangi bir şey talep eden kişidir (Akay, 2019: s. 32).

Omosho dilenciği, yol, cami, kilise gibi mekânların girişlerinde ya da kapı kapı dolaşarak yardım talep eden kişi olarak tanımlamıştır (Omosho, 2001: Akt. Özer ve Yontar, 2013: s 239).Goel sosyolojik olarak yaptığı tanımla dilencilik; yoksulluk ve evsizlik sonucu ortaya çıkan sosyal ve politik sorunların yansıması olarak tanımlamıştır (Goel, 2010: Akt. Özer ve Yontar, 2013: s 32).

Dilencilik, insanlık tarihiyle beraber görülmeye başlanan; mekân ve zaman gözetmeksizin bütün toplumlar da var olan ve insanların “merhamet” duygularını ve vicdanlarını istismar ederek menfaat temin etmeyi hedefleyen bir davranıştır (Çelebi,2008: s. 159).Dilencilikğin temelinde muhtaç olanların toplumsal dayanışma çerçevesinde ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik mazur görülebilecek bir gerekçe bulunsa da, dilenenlerin ekseriyeti açısından dilenmek, muhtaçlık ile dilenmeyi meslek haline getirerek kolay yoldan para kazanıp hayatını devam ettirmek arasında ince bir çizgi haline gelmiştir (Çelebi, 2008: s 159).

Dilencilik, toplum dinamikleri neticesinde psiko-sosyal bir olay olarak ortaya çıkmıştır. Toplum içerisinde zor durumda olanların, bulundukları sıkıntılı durumdan kurtulmalarını sağlamak için, yardımseverlik hissiyle iyilik merkezli bir faaliyet olarak ortaya çıkmışken, zaman içerisinde dilenciler tarafından iyiliğin suiistimal edilerek sömürülmesi amacıyla hareket edilmeye başlanan bir faaliyet halini almıştır (Munzer, 1999: s 305).

İngiltere’de sadaka veren açısından dilenme, yoksulluk yasalarından önce ruhen rahatlama vesilesi olarak görülürken, bugün için dilencilik yanlış bulunan bir davranış olarak değerlendirilmektedir (Masseyvd, 2013: Akt. Özer ve Yontar: s 239).

Dilencilik yapanların bir kısmı dilenmeyi fahişelik, hırsızlık veya uyuşturucu satıcılığı gibi faaliyetlerde bulunmadan hayatı sürdürmenin son çaresi olarak görmektedirler

(Mukherjee, 2008: Akt. Özer ve Yontar, 2013: s 240). Bu durumda dilenmek zorunluluktan yapılan ancak ahlaki görülmeeyen bir eylem olarak değerdendirilmektedir (Özer ve Yontar, 2013: s 240).

Gelir elde etme veya hayatta kalma amacıyla dilenmek eyleminde bulunan kişiye dilenci denilmektedir. Yazarların bazıları sokak göstericilerini de dilenci kategorisinde değerdendirmektedirler. Lu'ya göre dilenci kelimesi karşılıksız, sadaka için dilenenlerin dışında görme engelli falcılar, sokak göstericileri gibi kesimleri de kapsamaktadır (Lu 2005: Akt. Topateş, 2014: s 27). Almanya'da dilenci olarak evsizler ve sokak göstericileriyle karşılaşilmektedir. Almanya'da Sokak göstericileri ve evsizler dilenci olarak adlandırılmaktadır (Taburoğlu,2018: s 12).Sokak göstericileri eğlence amaçlı faaliyetleriyle bir nevi dilencilik yapmaktadırlar. Fakat bu faaliyeti hizmet sunarak gerçekleştirmektedirler (Dean, 1999: Akt. Taburoğlu, 2018: s 12). Sokak çalgıcıları ve sokak icracıları olarak ikiye ayrılan sokak göstericileri ilkinde müzik eşliğinde icra edilen gösteri diğerinde ise değişik akrobasi ve eğlenceli faaliyetler beraberinde dilenme eylemi gerçekleştirmektedir (Taburoğlu,2018: s 21). Hayatını dilenerek ya da başka hayatta kalma stratejileriyle idame ettiren evsizler batı ülkelerinde sosyal yardımların muhatabı sayılmaktadırlar (Ravenhill, 2008: Akt. Taburoğlu: s 72).

Dilenme faaliyetine dönem dönem zıt anlamlar yüklenmiştir. Bir taraftan devlet yardımıyla hayatını idame ettiren yoksullar ve yoksulluk aşağılık unsur olarak değerdendirilirken diğer taraftan dilencilere ruhani bir değer yüklenmiştir (Mongelluzzo, 2006: Akt. Topateş, 2014: s 28).

Dilencilerin toplumda garip tavırları, geçmişlerinin ve akıbetlerinin meçhullüğü, söyledikleri şarkılar nedeniyle gizemli ve farklı bir dünyaya ait oldukları algısı oluşmaktadır (Lu, 2005:Topateş, 2014: s 28). Çin'de dilenciler yeni doğan çocuk, düğünler ve yıldönümleri gibi müspet olaylarda ya da cenaze gibi menfi etkinliklerde daha yoğun faaliyet göstermişlerdir(Lu,2005: Akt. Topateş, 2014: s 28).

Tarih boyunca toplumlarda dilencilerden hazzetmeme hissi hâkim olmuştur (Erskine ve McIntosh, 1999: Akt. Topateş, 2014: s 31). Dilencilik üzerine yapılan araştırmalarda dilencilüğün tüm dünyada yaşanan bir sorun olduğu genel kabul görürken (Oguncan ve Fawole, 2009: Akt. Topateş, 2014: s 28), sosyal bilimler alanında yeterli araştırma yapılmamış ve bu konuda yeterli bilgi birikimi sağlanamamıştır (Mongelluzzo, 2006: 1;

Lynch, 2005: Akt. Topateş, 2014: s 28). Toplumun önemli bir kısmını alt tabaka oluşturmalarına rağmen tarih ve sosyal bilimler alanında bugüne kadar yapılan araştırmalarda güçlülere yer verilmiştir (Lu, 2005:Akt. Topateş, 2014: s 28).

Celalettin Vatandaş dilenciliği üç değişik şekilde sınıflandırmıştır:

- 1- Dilenciliği meslek edinmiş olanlar,
 - a) Düzenli olarak dilenen ve hayatlarını dilencilikle sürdürenler
 - b) Mevsimlik dilenciler
 - c) Gezgin dilenciler
 - d) Organize ekipler halinde dilenenler
- 2- İstemediği halde, çok yoksul ve çaresiz olduğu için dilenmek zorunda kalanlar
- 3- Dilenmek istemediği halde, zorlandığı için dilenenler (Vatandaş, 2002: s 171-175).

Wassan ve Khoro ise dilenciliği on başlık altında sınıflandırmıştır(2011):

1. Dini Gerekçelerle Dilenenler: Maneviyata ağırlık vererek dünya hayatından uzaklaşanlar.
2. Sözde Dilenciler: Dini temeli olmadığı halde dini görüntü vererek dilenenler.
3. Kabile/Aşiret Dilencileri: Müzik ve dansla sokak gösterisi yaparak profesyonel olarak dilenenler.
4. Sağlıklı Dilenciler: Çalışarak kazanma yerine dilenmeyi tercih eden, kötü huylu aynı zamanda eşkıyalık ve hırsızlık yapan sağlıklı dilenciler.
5. Sağlığı Çalışmaya Elvermeyen Dilenciler: Rahatsızlıklarından dolayı çalışamayan dilenciler.
6. Fiziksel Engelli Dilenciler: Görme, işitme ya da uzuv kaybı olan ortopedik engelli dilenciler.
7. Zihinsel Engelli Dilenciler: Ruhsal ya da zihinsel hastalığı bulunan dilenciler.
8. Çocuk Dilenciler: Acıma hissi uyandırarak dilenen çocuk dilenciler.
9. Profesyonel Dilenciler: Geçimini sadece dilenerek temin eden dilenciler.
10. Part-Time Dilenciler: Ufak tefek yaptığı bazı işlerin dışında dilencilik de yapan dilenciler (Wassan ve Khuro, 2011: Akt. Özer ve Yontar, 2013: s 243).

Günümüzde asalak, suçlu ve meslek erbabı olmak üzere üç farklı dilencilik şekline bahsedilebilir. Toplumda yer edinemeyen, toplumsal huzuru bozacak tavırlar sergileyen, ~~dilenciler~~ suçlu şeklinde algılanan dilenciler, örgütlü, saldırgan ve tehlikeli olarak

değerlendirilmektedir. Asalak dilenci algısı oluşturanlar ise yaşadığı topluma herhangi bir katkı ve değer sunmadan dilenmek suretiyle toplumdan geçinen dilencilerdir. Meslek erbabı olarak algılanan dilenci tipi ise entelektüel kesimin bakış açısını yansıtan dilencilik şeklidir (Taburoğlu, 2014: s 40-48).

Dilencililiğin temelini duygu sömürüsü oluşturmaktadır. Değişik yöntemlerle, kendilerini fiziksel veya zihinsel engelli gibi gösterme, değişik kıyafetlerle yaşlı, yoksul veya hamile görüntüsü verme, bebekleri kullanarak dilenme duygu sömürüsü araçları olarak sayılabilir (Yeniçeri, 2008: s 276).

Bazı hallerde ise suç örgütlerinin eline düşen çocuklar ya sakat bırakılarak ya da engelli gibi davranmaya zorlanarak araç olarak kullanılmakta ve hatta bazı şehirlerde evcil hayvanlar araç edilerek dilenildiği görülmektedir (<http://www.kayseri.pol.tr/Makale/Sayfalar/13-024-mkl.aspx>: Akt. Özer, 2016: s 2) .

Dilencililiğin ekonomik bağlamla ilişkisini ortaya koyan literatürde bir çok çalışma bulunmaktadır. Özellikle dünyanın görece yoksul ve az gelişmiş toplumlarında sıkça karşılaşılan dilencilik olgusu hakkında çalışmalar mevcuttur. Bunlardan biri Orta Tanzanya'daki Dodoma ve Singida Belediyelerinde sokak dilencileri ve dilencilik hayatını inceleyen bir çalışmanın sonucudur. Çalışma, Orta Tanzanya'nın kentsel bölgelerinde sokak dilencilerinin dilenme hayatı üzerindeki duygularını kesitsel bir araştırma tasarımı kullanarak incelemiştir. Çalışmanın popülasyonu, sokak dilencileri ve sokak dilencisi olmayanlar, belediye yetkilileri, meclis üyeleri, iş insanları ve topluluk üyelerinden oluşmaktadır. Bu, sokak dilencilerinden toplanan verileri üçlendirme ve zenginleştirme amacıyla yapılmıştır. Çalışma, örneklenen dilencilerin çoğunun dilenme hayatına karşı çok kötü hissettiklerini ve dilenme faaliyetini ahlaksız bir davranış olarak gördüklerini bulmuştur. Ayrıca, toplumun dilencilere cömert davrandığı için dilencililiğin geliştiği sonucuna ulaşılmıştır (Namwata Baltazar ve Mgabo Maseke, 2013).

Literatürde yer alan bir diğer çalışmada, Etiyopya'nın başkenti Addis Ababa'da sokaklarda dilenen erkek ve kız çocuklarının günlük yaşam deneyimlerini araştırmaktadır. Yedi aylık çocuk odaklı araştırmaya dayanarak, dilenmenin genellikle göz ardı edilen ancak çocukların ev halkı geçimine katkıda bulunmak amacıyla kaynak kazandığı sosyal üretimin hayati bir yönü olduğunu tartışmaktadır. Çocuk dilencilerin, durumlarının pasif kurbanları olmadığı, ancak dilenmenin hayatlarında sürekli bir durum olmadığının farkında oldukları

savunulmaktadır. Dahası, dilenme faaliyeti karmaşık ve değişkendir ve çocukların deneyimleri, geçim kaynakları ve sosyo-ekonomik koşulların değişen doğasına dayanmaktadır (Abebe, 2008: s 271).

Dilencilik üzerine sosyolojik çalışmalar yoğunlukla sosyal devletin daha az etkili olduğu daha yoksul ve daha az gelişmiş ülkelerde yapılmıştır. Bu bağlamda Mısır'da gerçekleştirilen bir çalışmada, Mısır'daki dilenciler hakkında ilk elden bilgi sağlamak, Mısır'daki dilencilerin düşünceleri, algıları, motivasyonları, tutumları, alışkanlıkları, tercihleri ve bilgi kullanımlarını engelleyebilecek zorluklar da dahil olmak üzere bilgi arama davranışlarını araştırmak amaçlanmaktadır. Çalışmanın sonuçlarına göre Mısır'daki dilencilerin demografik özellikleri, genellikle resmi eğitimi olmayan, ortalama 30'lu yaşlarda, düşük gelirli kişiler olarak etiketlenen, çoğunlukla bekar ve çoğunlukla Müslüman olan erkekler olduğu tespit edilmiştir. Mısır'daki birçok dilencinin, temel günlük ihtiyaçlarını karşılamak için bilgi aradıkları, ancak bazıları bilgi ihtiyaçlarını net bir şekilde belirleyemedikleri, birçok dilencinin bilgi arama davranış profili, farklı sorunları çözmek ve dilencilik sırasında karşılaştıkları zorlukları aşmak için resmi kaynaklar yerine gayri resmi kaynakları tercih ettiği raporlanmıştır. Okuma yazma bilmeme ve temel bilgi hakları konusunda farkındalık eksikliği, Mısır'daki dilencilerin bilgiye erişirken karşılaştıkları en önemli zorluklar olarak tespit edilmiştir (Mansour, 2017: s 91-106).

Öte yandan dilencilik en yaygın olduğu ülke olarak bilinen Hindistan'da yapılan bir çalışmada, ekonomik büyümenin büyük şehirlerde altyapı ve endüstriyel büyüme ile oldukça belirgin olduğu ancak aynı zamanda bu şehirlerdeki dilencilerin kötü durumu tarafından gölgelendiği belirtilmektedir. Çalışma, dilencilerin yaşam koşullarını ve çeşitli hükümet politikaları hakkındaki farkındalıklarını ele almaktadır.

Çözüm kapsamlı bir program ve mevcut programların yeniden yönlendirilmesinin gerektiğini vurgulayan araştırmaya göre; sık sık dilencilerin iyileştirilmesine yönelik yardımları okuruz ve duyarız; ancak bu yardımların, dilencilerin durumunu herhangi bir şekilde iyileştirip iyileştirmediğini kontrol eden bir çalışma olmadığı vurgulanmaktadır. STK'lar, şirketler, yardım kuruluşları vb. araçlar ile hem iyileştirmelerin yeniden organize edilmesi hem de yardımların amacına ulaşip ulaşmadığının raporlanması gerekmektedir. (Malik ve Roy, 2012: s 187-199).

2.2. Tarihsel Süreçte Dilencilik

Dilenciliğin ilk ortaya çıkış zamanı bilinmese de bireysel olarak ve yoksullukla beraber ortaya çıktığı düşünülmektedir. Ortaya çıkışından bugüne dilenme, farklı dilencilik yöntemleriyle devam etmektedir.

Milattan Önce 9. Yüzyılda Omiros döneminde Yunan dilenciliğinin sanat kadar önemli bir meslek olduğu ve dilenci sınıfının kadrosu olmakla beraber madden ve manen temizlik işçisi sayıldıkları belirtilir. Odaların temizliği maddi temizlik sayılırken dilenenlerin duaları manevi temizlik sayılmıştır (Tekin, 1999: s 570). Avrupa'da Feodal dönemle başlayan köylünün yoksullaşması, kapitalist sistemle beraber yoksulları daha fazla yoksullaştırarak, zenginleri de zenginleştirerek devam etmektedir. Geçimini topraktan kazanan insanların toprakları elden gidince yoksullaştıkları ve hayatlarını idame ettirebilmek için dilenmeye başladıkları değerlendirilmektedir. Feodal dönemin yoksulluğa bakışı ile günümüz bakış açısı farklıdır. Hristiyanlıkta yoksula yardımın görev olarak addedilmesi ve Hz. İsa'nın yoksulluğu olumlu değerlendirdiği kanaati nedeniyle ihtiyaç sahiplerine sadaka verilerek sevap işlendiği inancı hâsıl olmuş ve zenginlikten vazgeçip yoksulluğu seçenler takdir edilmiştir. Yoksul insanlar tanrının çocukları olarak değerlendirilip, acı çekerek tüm insanlığın günahlarının bedelini ödedikleri düşünülmüştür (Topateş, 2014: s 29).

Orta Çağ'da serseri, yoksul ve dilenci sınıfı tanrının fakirlere pay ayırdığı kanaati vesilesiyle hayatlarını idame ettirmişlerdir. Hz. İsa'nın fakir kisvesiyle geleceği inancı yoksulluğu kutsamış, dilenciler zenginlerin günah çıkarmak için alet ettiği bir figüre dönüşmüştür (Şirin, 2008: s 71). Orta Çağ ve Yeni Çağ'da rahiplerin ve gezgin din adamlarının dilencilik yaparak geçinmeleri; dilenciliğin din ile bağlantısı ve dini oluşumlarda dilenciliğin yaygın oluşunun göstergesidir. Avrupa'da 14. Yüzyılda yaşanan veba salgını ve savaşlar dilenciliğin artışında önemli bir kırılma olarak değerlendirilmektedir (Topateş, 2014: s 48).

Değişen dünya düzeninde karşılaşılan kentsel sorunlar, serseri, evsiz ve yoksulların artmasına yol açmış ve bu sınıfların dilencilik yapmaları bir sorun haline gelmiştir. Önceden tanrı tarafından gönderildiğine inanılan dilenciler toplumda dışlanmaya başlanmıştır. Dilenciliğin artışı dilencilerin gruplaşmasına ve çeteleşmelerine yol açmıştır (Topateş, 2014: s 31).

16 ve 17. Yüzyılda hayrete düşüren dilenci sayısı nedeniyle dönemi ‘‘Dilenciler Çağı’ olarak nitelendiren Huberman 1630 yılında Paris’in ve taşranın nüfusunun dörtte birinin dilenci olduğunu belirterek İngiltere ve Hollanda’da da durumun aynı olduğunu ifade etmektedir. 16.Yüzyılda İsviçre’de çeteler halinde dolaşan, yolları ve evleri kuşatan dilencilerden kurtulmak için av partileri düzenlemeye vardırarak kadar sorunun büyüdüğünü belirtir. Dilencilerin artışının temel sebepleri arasında isyan, salgın hastalık ve savaşlardan kaynaklanan göçleri sayabiliriz. Türklerin Anadolu’da ilerleyişi Bizans’ta çevreyi tedirgin edecek boyutta dilenci artışına yol açmıştır.

Osmanlı Döneminde çalışmaya gücü olmayan ve engeli olanların dilenmelerine izin verilirken bu zümre dışındakilerin dilenmelerinin önlenmesi adına çeşitli tedbirler alınmıştır. Dilenmelerine cevaz verilmiş yoksullarla, ihtiyaç sahibi olmadığı halde dilenenlere karşı farklı tutum sergilenmiş ve bu konuda hassasiyetle davranılmıştır. Bu dönemde dilencililiği ortadan kaldırmak için fakirlikle mücadele yoluna gidilmiştir. Maddi imkânsızlıklar içerisinde olan insanlara destek olmak ve onları korumak adına pek çok kuruluş kurulmuştur. Yoksulların doyurulması için kurulan İmaretler, ihtiyaç sahibi halka destek sağlayan vakıflar, kervansaray ve hanlar buna örnek gösterilebilir. İslam dinindeki sadaka-i cariye kavramı bu vakıfları ayakta tutmuştur. Bu vakıflardan olan İmarethanelerde yoksullara yemek verilmiş, Tabhaneler adı verilen yerlerde yine fakirler misafir edilmiştir. Vakıf niteliği taşıyan Bimarhaneler ve Darüşşifalarda yoksullar ücretsiz olarak tedavi edilmiştir. Ayrıca olağanüstü durumlarda halka yüklenen bedeni, ayni ve malî vergi olan avariz vergisini ödeyemeyenler için Avariz vakıfları bile kurulmuştur (Sarısaman, 2008: s 123).

İslam dininde ihtiyaç sahibi insanlara yardım etmek emredilirken, dilenmek hoş karşılanmamıştır. Ahmet Tabakoğlu bu durumu “Emeğin üretime katkıda bulunması hem ferdi hem de sosyal açıdan bir mecburiyettir. Fıkıh kitaplarında belirtildiği gibi kişinin kendisi ve ailesi için ve borçlarını ödeyebilmek için gelir getiren bir üretimde bulunması yani çalışması farzdır. Çalışabilecek durumda olan kimsenin başkasının emeğinden pay alması ve dilenmesi haramdır. Birisinden bir şey istemek ancak üç durumda kabul edilmiştir: “Kan diyeti borcunun ödenememesi, herhangi bir borcun ödenememesi ve temel ihtiyaçların giderilememesi” şeklinde ifade eder (Tabakoğlu, 2008: s 546).

Thevenot Osmanlı’da dilenci sayısının az olmasının sadaka ve zekât müessesesiyle ilintili olduğunu şu şekilde belirtir; “İslam’ın dördüncü şartı zekâttır. Bu şarta Türkler iyi riayet ederler, çünkü onlar çok yardımsever kişilerdir ve dinine bakmaksızın, ister

Müslüman olsun, ister Hıristiyan ya da Yahudi olsun fakirlere seve seve yardım ederler. Onlar arasında dilenci az bulunur. Ben sadece Türkler arasında dilencinin az olmasının sebebini zenginlerin yardımsever olmasına bağlamıyorum. Bana göre bunun başka sebepleri de vardır. Onlar az masrafla yaşarlar, az şeyle çok iş yaparlar. Onlar büyük yardımseverlik yaparlar. Bazıları hayatta iken mallarından fakirlere yardım eder, bir kısmı ise öldüklerinde hastaneler kurmak, köprüler, kervansaraylar inşa etmek, büyük yollar üzerinde çeşmeler yapmak için büyük servetler bırakırlar. (...) Bazıları ölürken kölelerine hürriyetlerini verirler. (...) bunları para için değil Allah aşkı için yaparlar (Thevenot, 1978: Akt. Köse, 2021: s 9) .

Osmanlı Devletinde 17. Yüzyılda İstanbul’da dilenci sayısına ilişkin Evliya Çelebi Seyahatnamesinde yedi bini bulduğunu belirtir. Ayrıca seyahatnamesinde Evliya Çelebi dönemin dilencilerinin geçit töreni ve tipolojisi için şu tanımlamayı yapmaktadır; “... bir alay cerrâr, kerrâr gariplerdir. Her biri yünden, sofdan hırkaları, ellerinde renk renk âlemleri, başlarında hasırdan ve hurma lifinden destarları olduğu halde, Ya Fettah ismi şerifiyle cümle körler birbirlerinin omuzlarına yapışıp, kimi anadan doğma, kimi sonradan olma topal, kimi kambur, kimi felçli, kimi çıplak, hengâme ile nice bin bayrakların arasında cerrâr şeyhini ortaya alıp, şeyh dahi dua edip yedi bin fukara bir ağızdan Allah Allah ile âmin dediklerinde sadâları gökyüzüne ulaşır. Bu tertip üzerine dilencilerin şeyhi Alay Köşkü önünde durup padişaha dualar eder.” (Düzbakar, 2008:s 90).

Osmanlı Devletinde dilenciler daha çok İstanbul’u tercih etmişlerdir. Sultan Selim zamanında ise dilencilik memlekette istila halini alamaya başlamıştır. 16. Yüzyılda İstanbul’un en önemli sorunlarından biri dilencilik olmuştur. 1568 tarihinde yayımlanan bir fermada bazılarının yanlarında hastalarla dolaşarak, bazılarının ilahiler eşliğinde, Arap dilencilerin ise sağlıklı oldukları halde, dilendikleri belirtilmekte ve bu durumun düzeltilmesi talimatı verilmektedir. Yine 1574 yılında yayınlanan başka bir fermada ise çalışacak durumda oldukları halde dilencilik, yapanlarla mücadele edilmesi talimatı verildiği ve bu konuda Şah Çavuş’un görevlendirildiği belirtilmiştir. Bunun yanında büyükşehirlerde dilencililiğin meslek haline geldiği ve dilenci iratçısı olarak ifade edilen kişilerin sokaktan topladıkları engelli kişileri zorla dilendirerek kazandıkları parayı aldıkları ifade edilmektedir (Göktaş, 1994: s 54).

Toplumsal hayatı reddeden, dünyaya önem vermeyen ve bunu yaşam biçimi olarak benimseyen bir tasavvufi akım olan Kalenderliğe mensup Kalenderiler hayatlarını dilenerek

idame ettirirlerdi. Dünyevi işleri bir kenara bırakmak ve kibirlerinden arınmak gayesiyle dilenmekte idiler. Dervişler için toplumla irtibat kurmanın tek yolu dilenmektir. Toplum içine girdikleri zaman insanlara içlerini gösteren ayna vazifesi gördüklerine inanırlar ve hatta yanlarında taşıdıkları aynayla insanlara kendilerini göstererek para aldıkları belirtilmektedir. Kendi varoluşlarını varlıkları yansıtarak gösteren aynaya benzeten dervişlerin manevi bir ayna oldukları ve insanlara dünyevi işlerin boşluğunu ve ölümü hatırlattıkları ifade edilir.

1554-1562 yıllarında Avusturya'dan gelip Osmanlı'da diplomat olarak görev yapan ve yaşadığı yıllara ilişkin mektuplarını kitaplaştıran Ogier Ghiselin de Busbecq eserinde dilencilerden; “Size Türk dilencileri hakkında da bilgi vermek isterim. Bunların sayısı bizim memlekettekilere nazaran hayli kalabalıktır. Kendilerine kutsal bir hava vererek yer yer dolaşır ve halkın dinî hislerine hitap ederek dilenirler. Dilenciliklerini mazur göstermek için bazıları aklen zayıf olduklarını söyler. Çünkü bu gibi zayıf akıllılar Türklerin saygı ve şefkatine nail olurlar. Onların evliya olduklarına ve ölünce doğruca cennete gideceklerine inanılır. Dilencilerin bir kısmı da Araplardır. Ellerinde bir bayrak taşıyıp atalarının İslamiyet’i yaymak için bu bayrak altından savaştıklarını söylerler. Her yerde dilenmezler. Akşamüzerleri sokaklarda gelip geçenlere bir limon, bir nar vesaire gibi şeyler uzatarak fiyatının birkaç katı para isterler. Bir şey satar görünerek yapılan bir nevi dilenciliktir bu da.” (Busbecq, 1970: Akt. Kükrer, 2014: s 49).

Osmanlı döneminde dilencilikle mücadelede dilencililiği nihayete erdirmeye, dilenmekten men etme ya da dilencileri ıslah etmekten ziyade dilencilikten caydırmaya yönelik cezaların uygulandığı görülmektedir. Tarihçi Nadir Özbek Osmanlı döneminde dilencilik yapanların yakalanarak erkeklere kürek cezası, kadınlara ise darp cezası verildiğini, dilencilerden çalışma gücü olmayan hasta, yaşlı ve malul olanlara ise Subaşı'nın talimatıyla müdahale edilmediğini ifade etmektedir. Bu durumda olanlara cerr kâğıdı adı verilen izin belgesi verilip, bu belgenin verildiği dilenciler kayıt altına alınıyor ve dilenebilecekleri alanlar bildirilip dilenmelerine müsaade ediliyordu. Dilencilerin her istediği yerde dilenmelerine izin verilmiyordu. Alınan tedbirlere ve yasaklamalara rağmen dilenciler, bazı muhitlerin nüfuz sahibi kişilere ‘dilenci şerefıyesi’ adı altında rüşvet vererek tekke, türbe ve cami civarları ve daha kalabalık olan caddelerle köprü gibi yerlerde dilenip daha fazla kazanç elde ediyorlardı. Bir engeli olmadığı halde dilencilik yapmak isteyenler ise ‘dilenci iradçıları’ aracılığıyla cerr kâğıdı alma yoluna gidiyorlardı (Özbek, 2008: s 17). Evliya Çelebi

Seyahatnamesinde dilencilerin esnaf olarak kabul edildiğini belirtmektedir (Çelebi, 2011: s 484)

II.Mahmut döneminden önce dilenciler lonca düzeninde örgütlenmiş ve kâhyası aracılığıyla devletle münasebette bulunmuş, II.Mahmut döneminde ise dilenciler hükümete bağlı olarak kurulan ‘Seele Kethüdalığı’ vasıtasıyla denetlenmişlerdir. Seele Kethüdalığı dilencilerin kayıtlarını tutar ve tezkerelerini verirdi (Özbek, 2008: s 21).

18.yüzyıldan itibaren Osmanlı’da da çalışma konusunda bakış açısı değişmiş ve çalışma kurtuluş için bir reçete olarak sunulmuştur. Tanzimatla beraber çalışmaya gücü olduğu halde çalışmayanların işgücüyle ilgilenilmeye başlanılmıştır. Bu durumda olanlar çalıştırılmak üzere taşraya gönderilmiş ve bu suretle ıslah etme yoluna gidilmiştir. Kocaeli Sancağı Paşası ve İzmit Kadısına 1759 yılında gönderilen fermanda şu ifadelere yer verilmiştir; “...Cümle âzâsı tam ve sıhhati yerinde olduğu halde İstanbul'da dilenmekte olan 43 nefer dilenci toplanmış ve bir kayığa konularak İzmit'e gönderilmiştir. Her birini muhalif işlerde kullanmak üzere köylü ve sanatkâr yanına amele ve ırgat olarak dağıtın ve kaçmamaları için, gereken tedbir alınsın...” (Koşu,1970: s 26).

Fermandan da anlaşılacağı üzere bu dönemde çalışma kavramına farklı bakış açısıyla yaklaşılırken, çalışma gücü olmayanlara yardım yapılmak suretiyle dilenmelerinin önüne geçecek politikalar uygulanmaya çalışılmıştır.

Sosyal hayata 19. Yüzyıl Osmanlı modern devlet oluşum sürecinde devlet bünyesinde oluşturulan kurumlarla müdahale edilmiştir. Din, ırk, sınıf, cinsiyet ve dil ayrımı gözetmeden bakıma muhtaç, engelli, yaşlı insanlara, sokağa terk edilmiş kimsesiz çocuklara hizmet vermek amacıyla Darülaceze; yetimlerin barınma ve iâşe ihtiyaçlarını karşılamak ve meslek eğitimi alarak istihdam edilmelerini sağlamak amacıyla Darü'l Hayr-Ali'; Eytam Nazırlığı, Darüşşafaka, Darüleytam, Hamidiye Etfal Hastanesi, Eytam idaresi ve Eytam sandıkları gibi kurumlar bu politika kapsamında değerlendirilebilir.

II. Abdülhamit açtığı bu hayır kurumları vasıtasıyla halkla dahada yakınlaşırken üretken insanlara bu bağlamda destek olmayarak, onların emeklerini ortaya koymalarına ve dolayısıyla dilenmelerinin önüne geçmeye çalışmıştır. Darülaceze'nin kurulmasıyla gerçek ihtiyaç sahiplerine yardım edilerek resmi olarak dilencilik yasaklanmıştır (Göktaş,1994: s 53).

1905 yılında Meclis-i Vükela 'da alınan karar şu şekildedir; “Dâhiliye Nezareti, köprü üzerinde dilenciliğin önlenmesine ilişkin bir talimatnameye göre, iki veya üç belediye zabıtasıyla Darülaceze'den bir görevliden oluşan bir ekip, köprü üzerinde sürekli devriye gezecek ve gördükleri dilencileri tutuklayacaklardır.” (Özbek,2008: s 80).

Ahmet Rasim Şehir Mektupları adlı eserinde devletin dilencilere yönelik uyguladığı sosyal politikayı ve dilencilerin bu politikaya karşı göstermiş oldukları tepkiyi kendisinin şahitliğiyle şu ifadelerle anlatır; “... beri taraftan bir feryattır koptu. Kör bir dilenci kadın bağıyor. Memurlar, kendisini Darülaceze'ye götürmek için araba getirmişler. Kadın, “gitmem!” diye haykırıyor, çırpınıyor, etrafa saldırıyor. Manzara, büyük ibret verici. Hükûmet bir kişiyi dilencilik ayıbından, sefaletten kurtarmak için kendisine bir saadet yuvası hazırlamış, dâvet ediyor. Sefil kadın, bu nimeti nankörce tepiyor. “Dileneceğim!” diyor. Milletin sunduğu merhamete hakaret ediyor.” (Rasim, 1971: s 35).

İnsanların gözünde ihtiyaç sahibi olarak görünen ancak Darülaceze'ye gitmeyi reddedenlere merhamet edilmemesi gerekiyordu zira o durumda olanların dilenmesi ihtiyaç sahibi olup olmamasından değil, dilenciliği meslek edinmelerinden kaynaklanıyordu.

1896 yılında çıkarılan ve halen yürürlükte olan Teseülün Menine Dair Nizamname dilenciliğin yasaklanmasına yönelik çıkan ilk mevzuat olma özelliğini taşır. Nizamnamenin birinci maddesinde yönetmeliğin Darülaceze açılınca yürürlüğe gireceği ifade edilmektedir. İkinci maddesinde ise Darülaceze'ye yerleştirilecek kişilere ilişkin; hayatını idame ettirmesine mani olacak derecede engeli ya da hastalığı bulunan kimsesizler veya bu durumda olanlara bakmakla yükümlü olan ve geçim sıkıntısı çeken kişiler tanımlaması yapılmaktadır. Sekizinci ve dokuzuncu maddelerde ise dilencilığe bakış açısını yansıtan hükümler bulunmaktadır. Sekizinci maddede etrafa rahatsızlık vermeden bir san'at vesilesiyle dilenenler müstesna tutularak, dilenenlerden engelli ve kimsesiz olan İstanbullu dilencilerin darülaceze'ye yerleştirilecekleri taşralı olanların ise memleketlerine gönderilecekleri hüküm altına alınmıştır. Dokuzuncu maddede ise çalışma gücü olduğu halde dilenenlere ilişkin hüküm bulunmaktadır. Bu durumda olup da zabıta tarafından yakalananlardan İstanbullu olanlar ya da İstanbul'da ikamet edenlerin bir defaya mahsus kefaletle serbest bırakılacağı, İstanbullu olmayanların ise taşraya geri gönderileceği ifade edilmiştir. Bu durumun tekerrürü halinde ise İstanbullu olanlar dahi taşraya gönderilip Islahhane ve sanayihanesi bulunan mahallerde barındırılacaklardır.

Bayburt Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti ve Osmanlı Fukaraperver Cemiyeti dilencilikle mücadelenin sivil toplum ayağını oluşturmaktadır. Bayburt Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti'nin maksadı işsizlik bahanesiyle dilenen insanların istihdamını sağlamak olarak belirtilmiştir (Kumabsar, 2008: s 375). Cemiyetin kuruluş amacı yönetmelikte şu şekilde ifade edilmiştir; 'Cemiyet kısaca söylemekle maksadını bildirmiş, hatta husule gelmiş olmak ümidini besleyerek ilan eder ki, işin, işlemenin dostudur. İşsizliğin, dilenciliğin düşmanıdır. İmdi, işsizliği bahane edinerek dilencilığe girişmiş yahut girişecek olanlara iş bulmayı sadakanın en makbulü tutar.' (Kumbasar, 2008: s 379). Yine ittihat ve Terakki tarafından kurulmuş olan Osmanlı Fukaraperver Cemiyeti'nin kuruluş amaçlarından biride dilenciliğin önlenmesidir.

2.3. Dilenciliğin Temel Nedenleri

2.3.1. Yoksulluk

Yoksulluk kavramının da tüm sosyal olgularda olduğu gibi genel bir tanımı bulunmamaktadır. Sosyal olgularda tanımlar kültürel, ekonomik, coğrafi ve toplumsal ayrımlar çerçevesinde farklılaşmaktadır. Yoksulluk kavramının tanımını da ülkelerin gelişmişlik seviyesi, gelir dağılımında yaşanan farklılıklar, kavramın toplumsal ve kültürel olarak algılanışı gibi etkenler farklılaştırmaktadır. Genel anlamıyla yoksulluk yokluk hali, temel ihtiyaçlarını karşılayacak imkânlardan yoksun olma anlamına gelmektedir. Bir diğer ifadeyle yoksulluk, gelir yetersizliğine bağlı olarak, asgari yaşam seviyesini sürdürmek için gerekli olan mal ve hizmetleri temin edememe ve bu halin getirdiği sosyal mahrumiyet duygusu olarak ifade edilebilir. Yine başka bir şekilde tanımlayacak olursak yoksulluk, toplam kazancın, biyolojik varlığın idamesi için gerekli olan giyim ve yiyecek gibi temel düzeydeki zaruri ihtiyaçları temin etmede yetersiz kalmasıdır. Yoksulluğun tanımı, ölçümü ve yoksullukla mücadele yolları başlıca yoksulluk yaklaşımları tarafından farklılık arz etmektedir. Başlıca yoksulluk yaklaşımlarını dört başlıkta ele alabiliriz.

- 1. Parasalcı Yaklaşım:** Fayda teorisine dayanan parasalcı yaklaşımda kişisel refah kıstası mal veya hizmetlerin tüketimiyle sağlanan fayda ya da tatmindir. Bu yaklaşımda daha fazla paraya sahip olanlar daha fazla refaha sahip varsayılır ve yoksul olarak kabul edilmezler.

- 2. Kapasite (Yapabilirlik) Yaklaşımı:** Amartya Sen tarafından geliştirilen kapasite yaklaşımı yoksulluğu çok boyutlu olarak ele alır. Sen'e göre refah, toplumda hayatı idame ettirebilmek için gerekli olan fonksiyonları yerine getirebilecek kapasiteye sahip olunmasıdır. Temel kapasitelerini yitiren bireylerde yoksulluk oluşur. Bu durumda yoksulluk; gelir yetersizliği, sağlık durumu bozukluğu, güvenlik yoksunluğu, eğitimsizlik, güçsüzlük hissi, özgüven eksikliği ve ifade özgürlüğü kısıtı gibi yoksunluklar olarak karşımıza çıkar. Bu yaklaşıma göre yoksulluk çok boyutlu bir sorun olmakla beraber basit çözümlerle mücadele edilmesi mümkün değildir.
- 3. Sosyal Dışlanma Yaklaşımı:** Sosyal dışlanma yaklaşımı yoksulluğu çok boyut ve çok katmanlı dinamik bir yapı olarak ele alır. Bu yaklaşıma göre yoksulluk ırk, etnik köken, cinsiyet, din, engellilik hali veya işsizlikle ilintilidir. Sosyal grupların topluma katılım konusunda yetersizlikleri yoksulluk için hem sebep hem de sonuçtur. Bu açıdan yoksulluk sadece gelire ilişkin bir olgu değil başka faktörlerle de ilintilidir.
- 4. Katılımcı Yaklaşım:** Yoksullukla başa çıkma noktasında alınacak kararlarda yoksulları sürece dâhil edip, onların görüşleri doğrultusunda yoksulluğu tanımlayan ve tedbirler alan bir yaklaşımdır. Yoksulluğu çok boyutlu ele alan katılımcı yaklaşım sosyal, ekonomik, politik, kültürel ve sosyal güvenlik konularıyla ilgilenir. Bu yaklaşımda kapasite yaklaşımıyla paralel olarak yoksulların refahını artırmanın yolunun insanları güçlendirmekten geçtiğini savunur (Özdemir ve İslamoğlu, 2009: s 268; Şener, 2009: s 3-4).

Tablo 1. Farklı Yoksulluk Yaklaşımlarının Karşılaştırılması

Yaklaşımın Adı	Analiz Düzeyi	Yoksulluk Tanımı ve Nedenleri	Politika Önerisi
Parasalcı Yaklaşım	Bireysel/mikro düzeyde.	Tek boyutlu olarak ele alır, gelir, [tüketim] gösterge olarak kullanır. Yoksulların düşük üretkenlikleri yoksulluğun nedenidir.	Yoksullara yönelik gelir transferleri.
Kapasite Yaklaşımı	Bireysel ve toplumsal mikro/makro düzeyde.	Çok boyutlu olarak ele alır. Bireylerin kapasitesini etkileyen gelir, eğitim, sağlık ve alt yapı gibi kişisel ve sosyal faktörlerden kaynaklanır.	Yoksulların kapasitelerini arttırmak için eğitim, sağlık ve diğer alt yapı yatırımlarını içeren kamusal hizmetlerin devlet tarafından sağlanması.
Sosyal Dışlanma Yaklaşımı	Toplumsal/makro düzeyde.	Çok boyutlu olarak ele alır. Farklı nedenlerle (sakatlık, toplumsal cinsiyet, inanç, azınlık vs.)toplumdaki bazı grupların dışlanmasından kaynaklanır.	Sosyal dışlanmaları ortadan kaldırarak, kuralları, sosyal mücadeleyi ve direnişi değiştirerek dışlanmış grupları içermek.
Katılımcı Yaklaşım	Toplumsal/makro düzeyde.	Çok boyutlu olarak ele alır. Yoksulların karar alma süreçlerine dâhil olamamasından kaynaklanır.	Yoksulların karar alma süreçlerine katılımına imkân veremeyen mevcut güç yapısının değiştirilmesi ve bölgesel özellikleri dikkate alabilmek için aşağıdan yukarıya katılımcı gelişim süreçlerinin oluşturulması.

(Kaynak: Dini ve Lippit, 2009: s 16-17).

Yoksul kavramı ise somut ve nicel eksiklik ve yoksunluklardan dolayı, hayatını idame ettirebilmek için gerekli olan mal ve hizmetlerden mahrum olan kişiyi ifade etmektedir (Rahnema, 2009: s 133). Başka şekilde ifade edecek olursak yoksul, yoksulluk hali yaşayanların içerisinde yer aldığı bir sınıftır. Bu nedenle yoksulluğu yeni yoksul, geleneksel

yoksul, çalışan yoksul ve kadın yoksul gibi kategorilere ayırabiliriz m(Öztürk ve Çetin, 2009: s 2670). Yoksullukla ilk olarak köleci toplumlarda karşılaşmıştır. Bugün ise gelir dağılımı adaletsizliği, doğal afetler, göç, kayıt dışı çalışma, vergi adaletsizliği, enflasyon, işsizlik, sosyal güvencesizlik, olumsuz ekonomik konjonktür ve rant ekonomisi yoksulluğu meydana getiren unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Öztürk ve Çetin, 2009: s 268).

Yine yoksulluğu oluşturan unsurlardan ekonomik güvence yoksunluğunun başka bir şekli olan korunmasızlık, yoksul olmayanlar için yoksulluk tehdidi oluşturmaktadır. Bu tehdit aile fertlerinden birinin iş kaybı yaşaması ya da ciddi hastalıklar yaşamaları durumunda karşılaşılabılır (UN, 2009: s 9-10).

Tarihsel süreçte yoksulluğa yol açmış bu unsurlar, küreselleşmeyle beraber özellikle gelişmekte olan ve az gelişmiş ülkelerde yoksulluğu bir açmaza sürüklemiştir. Artan yoksulluk üzerine yapılan çalışmalar neticesinde ayrıca neoliberal, sınıfsal/yapısal, muhafazakâr ve kültürel yoksulluk yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Yoksullukta psikolojik, sosyolojik, kent bilimsel ve antropolojik izler görülmektedir (Önder ve Şenses, 2006: s 201)

Yoksulluğun çok boyutlu yapısı yoksulluk çeşitlerine ilişkin farklı tanımlamaları zorunlu kılmıştır. Rowntree yoksulluğu kırsal ve kentsel yoksulluk olarak tasnif etmiştir (Mingione, 1996: s 7). Bir başka sınıflandırma ise hükümet tarafından yapılan gelir transferine ilişkindir. Bu tasnif, gelir transferi öncesi yoksulluk ve gelir transferi sonrası yoksulluk olarak yapılmış ve devletten herhangi bir yardım almadan gelir düzeyleri yoksulluk sınırına ulaşmayan aileler için gelir transferi öncesi yoksulluk kavramı tanımlarken, gelir transferi sonrası yoksulluktan ise devletten veya özel kuruluşlardan yardım alanların yoksulluk seviyelerini belirlemek için yararlanılmaktadır.

Literatürde yer alan diğer iki yoksulluk tasnifi ise insani yoksulluk ve gelir yoksulluğu olarak karşımız çıkmaktadır. Mutlak yoksulluk ve görelî yoksulluk, gelir yoksulluğunun alt başlıklarını oluşturmaktadır (Köse, 2009: s 217). Yoksulluk boyutlarını nicel ve nitel olarak değerlendirmememizi sağlayan bu kavramlardan mutlak yoksulluk, gelir düzeyinin yetersizliği nedeniyle karşılaşılan yoksulluğu ifade ederken, görelî yoksulluk ise toplumda yaşayan diğer insanlarla mukayese neticesinde ne ölçüde yoksulluğun yaşandığını açıklayan kavramdır. Mutlak yoksullukta sınır bireyin temel ihtiyaçları olan gıda, sağlık ve barınma gibi ihtiyaçlarının karşılanabileceği gelir düzeyidir (Hurst, 1998: s 350; Mclanahan ve Kelly, 1999: s 128).

Yoksullukla ilgili yapılan başka bir sınıflandırma ise kısa dönem ve sürekli yoksulluktur. İşsizlik ve boşanma gibi olaylar neticesinde meydana gelen yoksulluk kısa dönem yoksulluk, eğitim düzeyi düşüklüğü ve kaynaklara ulaşım yetersizliği gibi yapısal unsurlardan oluşan yoksulluk ise sürekli yoksulluk olarak ifade edilmektedir (Şenses, 2003: s 147-148).

Yoksul, geçinmekte sıkıntı çeken anlamına gelmektedir. Sosyolog Gordon Marshall yoksulluk kavramını ‘genellikle maddi kaynaklardan, bazen de kültürel kaynaklardan yoksun kalma’ durumu olarak tanımlar (Marshall, 1999: s 825). Yüzyıllardır toplumun farklı kesimlerini etkileyen yoksullukla mücadelede, insanlar hayatlarını idame ettirebilmek için farklı çözümler aramışlardır. Zaman zaman toplum hayatını olumsuz etkileyen çözümlerden biri de dilenciliktir. İnsanoğlunun yaradılışından bugüne ihtiyaçlarını karşılamak için toplayıcılıktan avcılığa, tarımdan sanayiye kadar kullandığı çeşitli uğraşların değişmeyen tek unsuru emek olmuştur. Bir başka deyişle insanlık tarihinin temelini emek oluşturmaktadır. Dilenciler emek konusuna dâhil edilmemiş olsalar da dilencilik yoksullukla beraber ortaya çıkmış ve günümüze kadar gelir elde etme biçimi olarak varlığını sürdürmüştür.

Alt sınıf olarak tanımlanan tabaka ekonomik açıdan kapitalizm tarafından gözden çıkarılmış olmakla beraber kendilerini psiko-sosyal sebeplerle yaşama tutunma güçlüğü çekecek seviyede özgüveni eksik, güçsüz ve dışlanmış olarak hissetmektedirler (Aytaç ve Akdemir, 2003: s 53). Bu profildeki dilenciler istemedikleri halde yoksulluk ve çaresizlik nedeniyle dilenmek zorunda kalanlardır. Zira dilenciligi yaşamlarını sürdürecek imkânlardan yoksun olmaları nedeniyle yapmaktadırlar. Vatandaş’ın araştırmasında, dilenciler içerisinde azınlıkta kalan bu tür kişilerin kendilerine imkân sunulması halinde tereddütsüz dilenciligi terk edecekleri anlaşılmıştır. Genellikle bu durumda olanlar engelli olmaları, yaşlı olmaları sebebiyle çalışabilecek durumda olmayan ya da iş bulamayan kimseler olup, sosyal güvenlikleri bulunmamakta ve utanarak ve istemeden dilenmektedirler (Vatandaş, 2002: s 182).

Ne zaman başladığı tam olarak bilinmeyen dilencilik sosyal hayatta alt sınıfların en alt kesiminde yer alan ve toplumda en seilmeyen gruplardandır. Sosyal adaletin bozulmasıyla artış gösteren yoksullukla beraber dilencilik de artmakta ve içinde bulunulan toplumun az gelişmişliğinin ya da gelişmemişliğinin göstergesini oluşturmaktadır (Tekin, 2008: s 347).

İslam'da dilencilik zorunlu hallerde başvurulacak bir yol olarak ruhsatlandırılmış, sürekli gelir elde etme yolu olarak onaylanmamıştır. İslam âlimleri çalışamayacak durumda güçsüzlere ve zaruri ihtiyaçlarını karşılamaktan acizlere dilenme konusunda cevaz vermişlerdir. Goel, dilenmeyi yoksulluk ve evsizlikten kaynaklanan sosyal ve politik sorunların yansıması olarak nitelendirir. Farklı bir görüşe göre ise dilencilik anlamlı bir iş değil ticari bir faaliyettir. Evsizlik ve yoksulluğun sosyoekonomik erklerin ve sosyal refah hizmetlerinin yetersizliğinden kaynaklandığını ileri sürenler dilenmenin politik bir eylem olduğunu ifade etmişlerdir. Yoksulluğun hoş görüldüğü bir toplumda yansımalarına da tahammül edilmesi gerekir. Dilencilik sorununa samimi bir çözüm bulunmak isteniyorsa dilenenlerin ihtiyaçları samimi bir şekilde giderilmelidir. Dilencilik ekonomi açısından kronik bir sorun olmaktan ziyade ahlaki bir çöküş olarak algılandığından ciddiyetle mücadele edilen bir konu olmuştur. Dilencililiğin ahlaki ve sosyal yönleri ele alındığında, ilerlemek isteyen toplumlarda dilenme eyleminin bulunmaması gerekir. Dilencilikle mücadelede başarısız olunması, yoksulluğun çözümünün dilencililiği ortadan kaldırma noktasında kifayetsiz kalacağını, bu sorunun çözümünün çok boyutlu yaklaşımla mümkün olabileceğini göstermektedir.

Yoksullukla beraber ortaya çıktığı düşünülen dilencilik çalışma gücü olmayan ya da iş bulma imkânı olmayanların hayatlarını sürdürmeleri için başvurdukları kazanç yollarından biri olmuştur. Ancak dilencililiğe yol açan sebep her zaman yoksulluk olmamış dini ve kültürel sebeplerle de dilencililiğe başvurulduğu görülmüştür. Dilencilik dönem dönem bazı yerlerde bir meslek olarak kabul edilmişse de, genellikle artı değer katmayan, ekonomik bir sokak faaliyeti olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca dilencilik özel olarak değerlendirilebilecek dini temele dayanan birkaç örnek dışında, ortaya çıkışından bugüne yoksullukla beraber ve yoksulluk temelli varlığını sürdürmüş, belirli çerçevede kontrol altında tutulmuş ancak tamamen çözülememiş kronik bir sorundur.

Dilencililiğe ilişkin; nedenlerini araştırma ya da çözüm bulma gayesiyle yapılan çalışmalarda mutlak yoksulluk temel alınmıştır. Dilencililiğin tarihsel süreçte yoksullukla beraber var olduğu ve varlığını yoksulluğa bağlı olarak sürdürdüğü görüşü konunun en masum tarafını görmemizi sağlarken; dilencililiğin en temel yönlerinden olan istismar aracı olduğu gerçeğini göz ardı etmemize yol açmamalıdır (Karacoşkun, 2018: s 215).

Bu açıdan baktığımızda, dilenciler iki nedenle dileniyorlar denilebilir. Lakin yoksulluk kaynaklı olan birinci nedenle dilenenlerin dilencilik yapmakta zorlandıklarını, fırsat ve

imkânlar çerçevesinde emek gücünü kullanarak ya da çeşitli resmi veya sivil toplum kuruluşlarının yardımıyla müşkül duruma düşmeden başvurmadıkları dilenciliği terk edebildikleri görülmekte ise de bu şekilde yapılan dilencilik yok denecek kadar azdır. Zira dilenmeyi kendilerine meslek edinmemiş olanlar, dilenmekten rahatsızlık duyduklarından dilenmeyi kolay kolay tercih etmemektedirler. Esasen Bu insanları dilenci olarak değil salt yoksul kategorisinde değerlendirebiliriz. İkinci nedenle istismar aracı olarak yapılan dilencilik ise esas mücadele edilmesi gereken ve çözüm için uğraş verilmesi gereken psiko sosyal sorun olarak karşımıza çıkmaktadır (Karacoşkun, 2018: s 215-216). Ayrıca yoksulluk nedeniyle dilenenlere göre sayıca çok daha fazla olan, dilenciliği profesyonel olarak yapanlar güvenliği tehdit eder hale gelmişlerdir (Özer ve Yontar, 2013: s 247).

Dilencilerin pek çoğu yoksul görünümlü olma gayretiyle insanların vicdan yapmasına yönelik acıma, insaf, yardımseverlik ve dini duygularını sömürerek kolay yoldan ve haksız gelir elde etmektedirler (Paksoy ve diğerleri, 2008: s 557).

2.3.2. Göç

Siyasi, ekonomik ve toplumsal gerekçelerle bireysel veya topluluk olarak insanların hayatlarını idame ettirmek ya da daha iyi şartlarda yaşama gayesiyle yaptıkları yer değiştirme aksiyonuna göç denilmektedir (Kuyaksil, ve Özdemir, 2015: s 24). Başka bir tanımda ise göç; genellikle yerleşme gayesiyle bulunduğu yerden farklı bir yere ya da farklı bir ülkeye gitme eylemi şeklinde ifade edilmektedir (Bal, 2006: s 299). Bazı tanımlarda göç zaman ve mekân boyutuyla değerlendirilmekte ve coğrafi ve fiziki hareketlilik ya da ayrılma olarak ifade edilmektedir (Hoşgör, 1998: s 104). Daha geniş bir tanımda ise göç; belirgin olan idari alanlar ve/veya coğrafi bölgeler arasında gerçekleşen yerleşim mekânı değişikliği olarak ifade edilmiş ve göç tanımına mesafe unsurundan sonra kalıcılık ve zaman unsuru da ilave edilmiştir (İçduygu ve Ünal, 1998: s 91). Göç tanımında yaşam yerinin değiştirilmesinden söz edilmektedir. Ancak yaşam yeri değişikliğinden kastın işyerimi yoksa konut mu olduğu izaha muhtaçtır. Zira sanayi toplumlarında insanların konutları ve işyerleri farklılık göstermektedir (Tekeli, 1997: s 9).

Göç, göç eden insanları yeni bir toplulukla buluşturan haliyle uyum sağlama noktasında yeni sorunlarla karşılaşılacak bir yer değişikliği eylemidir. Modern sanayi toplumunda bireyler, sürekli gelişim arz eden ekonomik fırsatları değerlendirip kendi iradeleriyle yaşadığı yeri değiştirmekte yani göç etmektedirler. Bu durum bireylerin göç

ettikleri yerde uzun süreli kalacakları ve bu yerle kimliklerini etkileyecek ölçüde karşılıklı ilişki içerisinde bulunacakları yani süreklilik anlamı taşımaktadır. Ayrıca bireyler yerleştikleri bu yerlere karşı sorumluluk hissedeceklerdir (Tekeli, 1997: s 10).

Literatürde yer alan, göçe karar vermeye neden olan unsurlar içerisinde, bulunduğu yerin itici özelliklerinin, gitmek istediği yerin ise çekici özelliklerinin etkili olduğu belirtilmektedir. Yapılan bir sınıflandırmada bir kaynağın azalması, özel bir ürün ya da hizmete talebin azalışı, orman, maden ya da tarım arazilerinin azalması, işçilerde beceri noksanlığı, ihtiyaç değişimi, otomasyon nedeniyle iş kaybı yaşanması, politik, dini veya etnik köken nedeniyle dışlanmalar, topluma karşı kültürel yabancılaşma, evlilik ve istihdam konusunda yaşanan sıkıntılar, tabi ya da insan marifetiyle oluşan afetler bireylere göç etmeyi düşündüren itici unsurlardır (Buz, 2003: s 154).

Göçe neden olan etkenler hem göçmenler hem de ülkelerini zorunlu olarak terk etmek durumunda kalan sığınmacılar için benzerlikler arz etmektedir. Bu etkenler arasında siyasi ve ekonomik nedenler, savaşlar, çevresel ve etnik nedenleri sayabiliriz. Bu etkenler bağımsız olmaktan ziyade diğer etkenlerle ilişkili olarak görülmektedir. Örnek verecek olursak iltica akımlarının ve mülteciliğin temeli etnik ve siyasi nedenlere dayalı olarak kişinin kendi ülkesinde yaşamının zorlaşması ve başka bir ülkeden sığınma talebinde bulunması durumudur. Bu durumda tek nedenin siyasi olduğunu ileri sürmek ve bir etkeni diğerlerinden ayırmak mümkün değildir. Etkenlerin hepsi birbiriyle ilişkilidir ve göç gibi hayatın akışını değiştiren bir olayda karar verirken sayılan etkenlerin birden fazlası etkili olmaktadır (Buz, 2003: s 154).

İlk başta göç kendisini ekonomik alanda hissettirmekte süreç içerisinde kültürel ve toplumsal ilişkiler, yerel politikalar ve uluslararası ilişkiler alanlarında da hissettirmektedir. Göç en önemli etkiyi ulus devlet yapısı üzerinde göstermiştir. Ulus-devletin hareket alanı daralmış, küreselleşme kaynaklı liberal piyasa ekonomisinin yol açtığı ulusal kamu yöntemleriyle sunulabilecek sosyal destek hizmetlerinde azalma meydana gelmiş veya tamamen sonlandırılmıştır. Diğer taraftan büyük kentler aldıkları yoğun göçle yığılmalara sahne olmuştur. Bugün hiçbir yerel topluluğun temel yapısının yalnız kendi iç dinamikleri vasıtasıyla değişmediğini, her daim dışardan gelen müdahalelerin etkisi olduğunu ifade edebiliriz (Abadan – Unat, 2002: s 297-323).

Sosyoekonomik unsurların en önemlilerinden biri nüfustur. Tarihsel süreçte kitlesel göçler ya da ani nüfus artışı gibi önemli nüfus hareketliliklerinden sonra iktisadi olarak gelişime, nüfus durgunlarının ise iktisadi olarak gerilemeye yol açtığı gözlenmektedir (Tabakoğlu, 2008: s 136) İktisadi açıdan dış göçler, yaş, cinsiyet ve nüfus gibi etkenlere bağlı olarak farklı sonuçlara yol açmaktadır.

Dış göçler; nüfus, yaş, cinsiyet gibi faktörlere bağlı olarak farklı iktisadi sonuçlar doğurmaktadır. Çalışma döneminde olan nüfusunu göç veren bir ülke işgücü kaybıyla karşılaşmaktadır (Vergottini, 1949: s 19-20). Göç alan ülkede ise nüfus artışının az, ekonomik kaynakların fazla olduğu durumlarda artan işgücü olumlu etkiye yol açacaktır. Şayet göç alan ülke iktisadi açıdan gelişim sağlayamamış, nüfusu kalabalık bir ülke ise aldığı göçler emek arzında fazlalığa yol açacak ve haliyle ücretler azalacak, refah seviyesi düşecek, işsizlik artacak, göçmenler için yapılacak refah artırıcı harcamalar da giderlerin artmasına yol açıp hazineyi olumsuz etkileyecektir (Kocacık, 1980: s 182).

Gelişmiş ülkelerdeki yirminci yüzyıl süresince yoksulluk oranının azalmasında kentleşmenin önemli bir etkisinin olduğu iddia edilmektedir (Blank ve Card, 1993: Akt. Palabıyık, 2010: s 75- 76).

Ülkemizde 90'lı yıllarda Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde zorunlu göç yaşanmıştır. Bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin araştırma komisyonu raporunda göçün nedenleri olarak aşağıdaki unsurlar sayılabilir;

1. Meralara uygulanan yasaklar ve operasyonlar ve çatışma ortamının hayvancılık ve tarımı bitme noktasına getirmesi,
2. Korucu bulunan köylere terör örgütü PKK tarafından baskı yapılması,
3. Koruculuğu kabul etmeyen köylere güvenlik güçleri tarafından duyulan kuşku neticesinde operasyonlarda bu köylere ağırlık verilmesi ve bu nedenlerle buralarda yaşayan insanların köylerini terk etmeleri (Demirci vd., 2008: s 2).

Ülkemizde göçle ilgili olarak 2005 yılında TESEV tarafından yapılan bir araştırmada; zorunlu olarak göç eden insanlar, göçü müteakip ilk yıllarda başka bölgelere yerleşmelerine ilişkin devletten konut, gıda, sağlık ve eğitim hizmetleri, istihdam ve nakdi olarak yardım görmemişler ve bu kişiler bölgedeki büyük kentlerden Diyarbakır, Batman, Hakkâri ve Van;

İstanbul, Ankara, İzmir başta olmak üzere, Bursa, Manisa, Adana, Mersin, Antalya, Malatya gibi Batı illerimizde kent yoksullarının saflarına katılmışlardır (Demirci vd. 2008: s 3).

Tarım kesiminden zorunlu göç ile gelen, şehirde istihdam için yeterli beceriden yoksun olan bu insanlardan yetişkinlerin çoğu işsiz kalmıştır. Evde emeklerine duyulan ihtiyaç, dil sorunu ve kültürel engeller özellikle kadınları işgücü piyasasından uzak tutmuştur. Erkekler inşaat işçiliği ve işportacılık, kadınlar ise evde parça başı iş yapma ve çocuk bakımı gibi geçici ve kayıt dışı işlerde çalışmışlardır. Ebeveynlerin işsiz olması çocukların çalışma hayatına girmelerine sebep olmakta ve çocukların okuldan uzaklaşmalarına yol açmaktadır (TESEV, 2006: Akt. Demirci vd., 2008: s 4).

Dilenciliğin göçle ilişkisi noktasında kolaylıkla genelleme yapılamamaktadır. Göç ve yoksulluk ile bu durumlardan kaynaklı dilencilik arasındaki ilişkide dikkat edilmesi gereken bir husus yaşanan ekonomik krizler sonrası ve yapısal uyum süreçlerinde kırsal nüfus açısından kentlerin cazibesini yitirmesi kentlerdeki yoksulluk artışını bir parça durdurmaktadır. Göç eyleminin göç eden yoksulların göç ettikleri yerleşim yerlerinin yoksulluk seviyelerini ne şekilde etkileyeceğini öngörmek zordur. İngiltere ve Galler üzerine yapılan bir araştırmada, yoksulların yoksul olmayanlarla mukayese edildiğinde daha az göç ettikleri ve göç eden birçok kişinin yoksulluktan kurtulduğu fakat göç alan bölgelerde sosyal kutuplaşmanın arttığı sonucuna varılmıştır (Şenses,2006: s 163-164).

Yoksulluk ve dilenciliği belirleyen temel etkenlerden biri göçlerdir. İşsizlik, kan davaları, tarım alanlarının küçülmesi, zengin olma arzusu, savaş ve terör olaylarının yol açtığı göçler dilencilğe zemin oluşturmaktadır. Kırsaldan kente olan göçler ekonomik açıdan dezavantajlı bölgelerde yoğunlaşmaktadır. Göç eylemi ekseriyetle imkânları daha geniş olan büyük kentlere doğru gerçekleşmektedir. Gittikleri bölgelerde yeterli iş imkânı bulamayan insanlar dilenciliği geçim kaynağı olarak görmektedirler (Marshall, 1999: s 150).

Ülkemizde 1950’li yıllarda uygulanan dışa açılma politikası ve tarımda makineleşme kentsel yoksulluğun kitleleşmesine yol açmış kırdan kente göç kentsel yoksulluğu artırmıştır. Bu süreçte göçe neden olan unsurlar; tarımsal ekonominin etkinliğinin ve verimliliğinin düşüklüğü, ekilebilir tarım arazilerinin azalması (Kongar, 2003: s 550), tarım kredilerinin yetersiz kalması veya eşit dağıtılmaması, kırsalda kamu hizmetlerinin yetersizliği şehirlerde yüksek ücretlerle iş imkânlarının fazla olması, şehirlerde eğitim ve

sağlık imkânları ve şehirlere karşı oluşan olumlu düşünce ve tutumlar olarak ifade edilmektedir (Kongar, 2003: s 553).

2.3.3. Meslek Olarak Dilencilik

Tarihin her döneminde yaygın bir biçimde karşılaşılan dilencililiğin yoksullukla beraber var olduğu ve yoksulluğun bir sonucu olduğu görüşü dilencililiğin en masum tarafının izahını oluşturmaktadır. Dilencililiğin bir istismar aracı olduğu gerçeği ise göz ardı edilmemesi gereken bir olgudur (Karacoşkun, 2018: s 215). Bu konuda yapılan araştırmalar, gözlemler ve akademik çalışmalar dilencililiğin bu boyutunun daha fazla olduğunu göstermektedir. Bu durumdan yola çıkarak dilencilerin iki etken sebebiyle dilendiklerini ifade edebiliriz. Yoksulluk nedeniyle dilenenler zora düşmedikçe bu yola başvurmamakta ve kendi emekleriyle ekonomik gelir sağladıklarında ya da resmi veya sivil yardım kuruluşlarından ekonomik destek aldıklarında dilenmekten vazgeçmektedirler. Ancak bu nedenle dilenenlerin sayısı çok azdır. Zira dilencililiği meslek olarak yapmayan bu tür insanlar, öncelikle dilenmekten kendileri rahatsız olmakta kolay kolay dilenmeyi tercih etmemektedirler. Salt yoksulluk kategorisinde olan bu insanlar dilenci olarak nitelendirilmeyebilir. Esas üzerinde durulması gereken dilencilik türü ise ikinci etkenden kaynaklı dilenciliktir.

İzzeti nefis başka bir ifadeyle insan onuru insanın kendine olan sevgisiyle ilintilidir. Bu duygudan yoksun ola insana çoğu olumsuz davranış tabi hale gelecektir. Haliyle bu duygudan yoksun olan ve dilencililiği meslek haline getirmiş kişilerin en önemli gayesi muhatabından maddi bir şeyler temin etmek olmakta ve bunun için de her yöntemi kullanabilmektedirler. Meslek haline getirilmiş dilencilik, çözümü için mücadele edilmesi gereken psiko-sosyal bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır (Karacoşkun, 2018: s 215-216).

Dilencililiğin temelinde ihtiyaç sahibi insanların ihtiyaçlarının toplumsal dayanışma çerçevesinde giderilmesi gibi makul sayılabilecek gerekçe de vardır. Bu gerekçeyle yapılan dilencilikte ihtiyaç sahibi olanların hayatlarını idame ettirebilmeleri için başvurulmuş toplumsal dayanışma kabul görebilmektedir. Fakat dilenenlerin kahir ekseriyeti için dilenmek, muhtaçlık ile kolay yoldan para kazanılan bir meslek olarak yapmak arasında ince bir çizgi haline geldiğinden bu kabulde yanılma payı yüksektir. Dilenen kişi ya da gruplar ve dilencilik yapı olarak karmaşık bir konudur. Dilencilik yapanların sosyo-ekonomik

nitelikleri, dilenciliği sürekli hale getiren kültürel, toplumsal, dinsel anlayış ve tutumlar, dilenciliğin kabul görmesini sağlayan yoksulluk, engellilik hali ve yaşlılık, dilenciliğin önlenmesine yönelik politikadaki yetersizlik, bu sorunun temel unsurlarını oluşturmaktadır (Parin-Tuna, 2008: s 8).

Vatandaş'ın araştırmasına göre, dilenciler dilenme sebebi olarak iş bulamamaları ve aç olmalarını gerekçe göstermekte ve dilenme sebebi sorulduğunda iş bulamaması nedeniyle dilendiğini ifade etmekte ve “hırsızlık veya fuhuş mu yapayım, bunları yapmıyor dileniyorum” cevabını vererek eylemini meşrulaştırmaya çalışmaktadır. Ancak, ev ya da dükkan temizlemek veya araba yıkamak, gibi iş karşılığında para teklif edildiğinde, hastalık gibi gerekçelerle çoğu dilenci, neredeyse tamamı bu teklifi reddetmektedir (Vatandaş, 2002: s 173-174).

Muhtaçlığa bağlı olmadan yapılan dilenciliğin toplumda kabul görmesi çok zordur. İstismar aracı, kötü alışkanlık, kolay para kazanma yöntemi olarak, kötü alışkanlıktan, mesleki ve ticari maksatla veya engelli, yaşlı ve çocuklar kullanılarak yapılan dilencilik hangi maksatla ve hangi şekilde olursa olsun toplum tarafından tasvip edilmez. Bu tür bireysel faaliyetler toplumun tolerans sınırını zorladığı ve meşru kabul edilmediği için sosyal sapma olarak değerlendirilir. Yoksulluktan kaynaklanmayan profesyonel dilenciliği ceza yöntemiyle ve klasik politikalarla önlemek güçtür. Zira sosyal sapma içerisinde bulunanların bu faaliyette bulunma gerekçesi ekonomik nedenlerden ziyade ahlaki zafiyetten kaynaklanmaktadır. Toplumsal değerleri dikkate almayan ve insanların iyi niyetini suiistimal edenler sapma eğilimli sosyal sorunlu gruplar olarak tanımlanır (Seyyar, 2008: s 331). Toplum için sorun teşkil eden ve ahlaki zafiyetten kaynaklanan dilenme, istemeyi iş ve meslek edinmek ve hayatını bu şekilde idame ettirmektir (Köktürk, 2008: s 400).

Dilencilik, kültürdeki iyi niyetin suiistimalidir. Dilenmenin aşağılık tarafını dilenciye anlatılamaz. Dolayısıyla sorun dilencileri eğitmekle çözülemez ancak dilenilen kitlenin eğitimi çözüm için önemli bir adım olacaktır. Dilenciler kendilerinin değersizleşmelerini umursamazlar, zira bu durumu tabi olarak karşılarlar ve bunu küçülme olarak değerlendirmezler. Haliyle kendilerini değerlerden soyutlamış olan dilencilerin aşağılanmaya karşı eğitilmeleri söz konusu olamaz. Ancak bu durum onların kötülöklere yatkın oldukları anlamını taşımaz. Değerleri en alt seviyede olan dilencilerin sınırsız bir para talebi söz konusudur. İsteme talebinin sonu yoktur. Ancak dilendikleri mekânlardan insanlar el etek çekince, başka bir ifadeyle taleplerini karşılayacak kimse kalmayınca onlarda

çekilirler. Dilencilik sorununun çözümü için bir taraftan dilencilığe yol açan sosyal ve ekonomik nedenlerin bertaraf edilmesi diğer taraftan ise iyilik yapanların farklı yollara yönlendirilmesi ve yardım ve iyilik yapmanın kurumsal bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir. Bu seçenekler zorunluluk nedeniyle yapılan dilencilığı önleyebilir ki zira meslek olarak yapılan dilencilığın zeminini zorunluluktan yapılan dilencilik oluşturmaktadır (Köktürk, 2008: s 400).

Dilencilik bir meslek olarak tarif edilmemektedir ancak dilencilığın bir meslek grubu şeklinde algılanmasına yol açan davranışlar sergileyen dilencilerle karşılaşmaktadır (Buğra, 2008: s 44). Dilenmek bir yaşam biçiminin tezahürü olarak değerlendirilebilir. Yoksul olmayıp dilenenlerin dilencilığı ek bir geçim kaynağı olarak yapması mesleki bir tercih olarak değerlendirilebilir. Dilencilığı meslek haline getirmiş olanların çok çocuklu olmaları ve çocuklarını dilencilığe sevk etmeleri bu konudaki bir başka önemli husustur. Çocuklara küçük yaşlarda dilencilığın öğretilmesi ve onlar için bu durumun yaşam biçimi haline gelmesi dilencilığın kuşaklararası aktarımına yol açmaktadır (Palabıyık, 2010: s 178).

Edebiyat dünyasına baktığımızda dilencilığın meslek olarak tanımlandığı örneklerle karşılaşırız. Reşat Nuri Güntekin'in Miskinler Tekkesi adlı romanında dilencilik babadan oğula geçen nitelikli bir meslek olarak tanımlanır. Dilenmenin çeşitli yöntemleri vardır ki 'yalvarmayı bilmek' dilencilikte önemlidir (Gürbüz, 2014: s 750). Roman kahramanı dilencilikten; işe çıkılan mesai saatlerinin olduğu bir iş ve meslek olarak bahseder. Eserde dilencilerinde kendilerine has müşterilerinin bulunmasıyla beraber düzenli sadaka veren kişilerden temelli müşteri olarak söz edilir. Dilenciler müşteri olarak adlandırdıkları kitleyi kaybetmemek için yeni stratejiler ve yöntemler geliştirirler (Gürbüz, 2014: s 750).

Bazı köylerde dilencilik ortak bir meslek şeklinde icra edilmektedir (Vatandaş, 2002: s 173). Adana'nın Turgutlu köyü halkı çiftçiliğin yanında ikinci iş olarak dilencilik yapmaktadırlar (Milliyet, 13.01.2010).

Azımsanmayacak sayıda ve dilencilığı meslek olarak yapanlar toplumu rahatsız edecek seviyeye gelmişlerdir. Bu kitle dilencilığı yaygınlaştırmış ve pek çok yere rahatça girip çıkmaktadırlar. Dilenciler toplumun dini duygularını istismar etmekte ve dini mesajlar kullanmak suretiyle dini, yaptıkları işe alet ederek insanları sömürmektedirler. İnsanlarda para vermedikleri durumda dinen sorumlu olunacağı düşüncesi hâkimdir. Bu bağlamda dilencileri hoş görmek yaptıkları faaliyetin onaylanması sonucu doğurmaktadır. Bu durumda

dilenciliğin önüne geçmek ve artmasını engellemek güçleşmektedir. Zira dilenciler kolay para kazanarak bu işi alışkanlık ve meslek haline getirmektedirler (Sancaklı, 2008: s 307).

Dilenciliğin, toplumlara göre şekli ve yapısı farklılık göstermekle beraber dünyanın en eski uğraşlarından olduğu kabul edilir. Meslek edinilen uğraşların çoğunun değişen dünya düzeninde yok olması söz konusuysa dilencilik için böyle bir durum yoktur (Paksoy vd., 2008: s 557).

Dilenciliğin bazı çalışmalarda meslek olarak tanımlanması eleştirilmektedir. Türk Dil Kurumu meslek kavramını ; “*Belli bir eğitim ile kazanılan, sistemli bilgi ve becerilere dayalı, insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek ve karşılığında para kazanmak için yapılan, kuralları belirlenmiş iş.*” (Akay, 2019: s 44) olarak tanımlamıştır. Dilenciler kendilerini meslek sahibi olarak görüp yaptıkları işi meslek olarak değerlendirseler de dilencilik bir meslek olarak kabul edilmez. Çünkü bu iş meslek tanımıyla bağdaşmamaktadır. Türk Dil Kurumunun tanımında meslek sahibi olmak için eğitim almak şart koşulurken dilencilikte eğitim söz konusu değildir. Ayrıca tanımda “insanlara yararlı mal üretmek, hizmet vermek” ifadesi yer almakta ve birçok meslekte yararlı mal veya hizmet üretiminden söz edilirken dilencilikte böyle bir şeyden söz edemeyiz. Zira dilencilikte alınan para insanların merhamet duyguları sömürülerek elde edilmektedir. Meslek, kuralları belirlenmiş iş olarak tarif edilir ve bu kurallar devlet tarafından ya da örf- adetler marifetiyle belirlenmiş iş alanlarıdır. Dilencilikte ise kural söz konusu değildir. Devlet dilenciliği meslek olarak görmemiş ve mevzuatında meslek olarak kabul etmemiştir.

Dinimiz çalışmaya büyük önem vermekte ve insan onuruna yakışır bir şekilde emek vererek çalışılmasını ve insanların bu şekilde geçimlerini sağlamalarını önemsemektedir. Dilenmek insan onuruyla bağdaşmayan bir faaliyet olup dilencilik meslek olarak kabul edilmemektedir. Ancak İslam toplumlarında farklı sebeplerle dilenenlere rastlanmaktadır. (Uludağ;1994: s 300). İslam’da çalışmak, kazanmak ve üretmek Allah’ın rızasını kazanmanın bir yoludur. Olumsuz şartlarda bile çalışmak başkalarına yük olmaktan evla görülmüştür (Sancaklı, 2008: s 308). Yine dinimizde muhtaç durumda olan insanlara yardım edilmesi emredilmiştir. Ancak insanların iyi niyetlerini suiistimal ederek, gücü yettiği halde çalışmayıp kolay para kazanmak için dilenenler hoş görülmez (Düzbakar, 2008: s 291). Çalışabilecek durumda olanların üretime katkı sağlaması hem münferit olarak hem de içtimai açıdan bir zorunluluktur. İslam’da kişinin kendisinin ve ailesinin geçimini sağlaması ve borçlarını ödemesi için çalışması farz kılınmıştır. Çalışabilecek durumda olmasına

rağmen çalışmayıp başkasının emeğinden pay almak ve dilenmek haramdır. Üç durumda bir başkasından bir şey istemek meşru kabul edilmiştir; borçlu olup ödeyememe durumunda, kan diyeti borcunun ödenememesi durumunda ve temel ihtiyaçların giderilememesi durumunda (Tabakoğlu, 2008: s 546).

Osmanlı Devletinde çalışma ahlakını korumak için, meslek haline getirerek dilencilik yapanların kendi çabalarıyla geçimlerini sağlayabilmelerine yönelik uygun ortamlar oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda Darülaceze açılmış, dilenmek için İstanbul'a gelmek isteyenlere yaşadıkları yerlerin idari sorumluları tarafından izin verilmemiş, bu gayeyle İstanbul'a gelenler memleketlerine gönderilmişlerdir. Memleketlerine geri gönderilenlerin ulaşım masrafları karşılanmak suretiyle dönüşleri kolaylaştırılmıştır (Öztürk, 2008: s 113).

Farklı yer ve dönemlerde iş veya meslek olarak kabul edilen dilencilik, genel anlamda değer katmayan, sokak merkezli bir ekonomik faaliyet olarak edilmiştir. Tarih boyunca yoksullukla beraber varlığını devam ettiren dilencilik, belirli çerçevede kontrol altında tutulabilmiş ancak kronik bir hal alan bu soruna bir çözüm bulunamamıştır.

Dilencileri, dilenmeye iten farklı sebepler ve bu yaptıkları faaliyetin farklı süreçleri bulunmaktadır. Dilenciliği meslek haline getirerek dilenenlerin yoksul olmadıkları halde para kazanma amaçlı dilendikleri görülmektedir. Bir araştırmada dilenenlerin %70-80'inin bu işi meslek olarak yaptıkları görülmektedir (Vatandaş, 2002: s 180). Bu grup dilenciliği kolay para kazanılan bir yöntem olarak değerlendirmekte ve bu işi ömür boyu hayatlarını dilencilikle idame ettirecek şekilde yapmaktadırlar.

Pakistan'da dilenciler eskiden ruhani sebeplerle dilenerek toplumun ahlak standartlarının devamında hayati bir rol üstlenmekteydiler. Günümüzde ise dilenciler, ya hastalıktan dolayı çalışamayanlar ya da çalışmak yerine dilenmeyi tercih edenlerdir. Wassan ve Khuro Pakistan'da dilenciliğin bir meslek haline geldiğini belirterek bu durumun toplumsal hayatta ahlaki çöküntüye yol açtığını ifade etmektedirler (Wassan ve Khuro, 2011: Akt. Özer ve Yontar, 2013: s 241).

Dilenciliği meslek haline getirenler, dilenciliği halka açık mekânlarda icra etmekle beraber, çocukları, toplumsal değerleri ve dini araç olarak kullanmaktadırlar. Bu tür dilencilik kuşaktan kuşağa aktarılabilir haldedir (Özcan, 2002: s 5).

2.4. Dilencilik ve Sosyal Dışlanma

Sosyal dışlanma, şahısların toplumdan yoksulluk, temel beceri ve eğitimlerden mahrum kalma veya ayrımcılık nedeniyle dışlanmaları ve sosyal hayata istedikleri gibi katılmalarının engellenmesi anlamına gelmektedir. Sosyal dışlanma bu durumda olan insanların bir taraftan emek piyasasına, kazanç sağlayacak faaliyetlere, eğitime ulaşmalarında sıkıntı yaşamalarına yol açarken, diğer taraftan toplum içerisinde sosyal ve çevresel ağlar kurmalarına engel oluşturmaktadır.

Sosyal sorunların su yüzüne çıktığı 1980'lerde literatür sosyal eşitsizliklerin yalnızca yoksullukla izah edilemeyeceği, karşımızda çok boyutlu yoksunluk hali olduğu ve yeni bir kavramsallaşma ihtiyacı olduğu hususunda aynı fikirdedir. Sosyal dışlanma, yoksulluğun tek düzelikliğini ve anlık niteliğini aşan ancak yoksulluğu da içerisinde barındıran bir kavram olarak değerlendirilebilir. Bu kapsamda sosyal dışlanma; kültürel, ekonomik, politik ve mekânsal dışlanma gibi şekillerde karşımıza çıkmaktadır (Adaman ve Keyder, 2006: s 9).

Sosyal dışlanma kavramının henüz yeni bir kavram olması, genel kabul görmüş bir tanımının olmamasının nedenidir. Sosyal dışlanmanın tanımında daha çok ekonomik boyut üzerinde durulmakta ancak kültürel, sosyal ve politik boyutta da ele alınmaktadır. Dışlanma kelimesi genellikle sınıf altı, eşitsizlik, yoksunluk, marjinalite, yoksulluk, iletişimsizlik gibi kavramlarla beraber ifade edilmektedir (Sapancalı, 2005: s 13).

Sosyal dışlanma, toplumun parçası olarak kabul edilme hali olan sosyal bütünleşmenin, toplumsal katılımın ve kaynaşmanın karşıt kavramıdır. Bu tanım temelinde, sosyal dışlanma toplumdaki tüm fert ve grupların toplum olarak kabul edilen olguya ulaşmamaları ya da potansiyellerini ortaya çıkaramamaları durumunda ortaya çıkmaktadır. Pratikte sosyal bilimci ve politika üreticilerinin pek çoğu dışlanmayı emek piyasasından dışlanma ve maddi yoksulluk olarak tanımlarken, çok daha az bir grup ise dışlanmayı temel sosyal haklardan mahrum kalma şeklinde ifade etmektedir (De Haan, 1998: Akt. Şahin, 2009: s 28). De Haan sosyal dışlanma tartışmaları ekseninde önemli olan konuları şu şekilde ifade etmektedir:

- Sosyal dışlanma, toplumun bir parçası olarak kabul edilme hali olan sosyal bütünleşmenin zıttıdır.

- Sosyal dışlanma kültürel, sosyal, politik ve ekonomik alanları içerisinde barındıran çok yönlü bir kavramdır. Güç ilişkileri, işgücü piyasası ve kimlik gibi konuları içermektedir. Bu yönüyle sosyal dışlanma kavramı yoksulluk, yoksunluk, mal, hizmet ve varlıklara ulaşma imkânı ve sosyal haklardaki tutarsızlıkları içerisinde barındırmaktadır.
- Sosyal dışlanmayı ortaya çıkaran unsurlar dinamik süreçlerdir. Bu açıdan, yapılacak analizlerde dışlanmaya yol açan çok farklı kurumlar ve aktörler dikkate alınmalıdır (De Haan, 1998: Akt. Şahin, 2009: s 28)

Sosyal dışlanmanın kavramsal çerçevesi konusunda en kapsamlı araştırmalardan biri Farrington tarafından yapılmıştır. Farrington'a göre; bu konuda yapılan tanımlar üç başlık altında ele alınabilir. Bu başlıklar süreçler, fertler ve çevresel etmenlerdir. Süreçler grubu başlığı altında yapılan tanımlar dışlanmayı birbirleriyle bağlantılı ve çok boyutlu bir hal olarak ifade edilmiştir. Bu durum sosyal dışlanma kavramının dinamik olduğu anlamına gelmektedir. Zira genellikle iç içe geçmiş olan bu farklı durumlar, dışlanmayı birbiriyle etkileşim halinde bulunup ve etkisini artırarak anlık bir halden ziyade süreç haline getirmektedir (Atılğan ve Çakar, 2007: s 68). Fertler grubu başlığı altında yapılan tanımlar, konuyu insan ve ilişki boyutuyla ele almış, birey, grup ve toplum olmak üzere üç düzeyde değerlendirmiştir. Sosyal dışlanma, bu grupta insanların topluma katılımının engellenmesi süreci olmanın yanında topluma katılım noktasında bireylerin kendilerini yetersiz görme süreci olarak da değerlendirilmektedir (Bhalla ve Lapeyre, 1997: Akt. Şahin, 2009: s 26). Çevresel etmenler grubu başlığı altında yapılan tanımlarda ise kavram çevre ve sistem boyutu ile değerlendirilmiştir. Buna göre dışlanma bireyin sosyal ve ekonomik sistemin dışında kalmasıyla oluşur. Burada bahsi geçen sistemler toplumsal yapı, demokrasi, toplumsal kurallar, aile, sosyal devlet ve istihdamdır (Alden ve Thomas, 1998: Akt. Şahin, 2009: s 26). Bu sistemlerin veya alt sistemlerin birinde veya daha fazlasında meydana gelen bozulmalar sosyal dışlanmayı ortaya çıkarır. Zira bir sistemde meydana gelen bozulma diğer sistemlere de etki etmektedir (Atkinson ve Davoudi, 2000: Akt. Şahin, 2009: s 27). Bahsedilen tanımlarda görüldüğü üzere sosyal dışlanmanın dinamik bir süreç olması, çok yönlülüğü ve sosyal ilişkileri ele alması farklı tanımlarının yapılmasına yol açmıştır.

Tablo 2. Sosyal Dışlanma Tanımlarının Sınıflandırılması

Sınıfı	Türü	Açıklama
Süreçler	Durum ve Süreçler	Dışlanma, kabul edilmeme, hariç tutulma, istisna edilme (dışlanmış olma) durumu veya süreçleridir.
	Çok Yönlülük	Sosyal dışlanmaya neden olan, dinamik bir biçimde işleyen farklı kaynaklar ve farklı süreçler bulunmaktadır.
	Birleşme	Dışlanma süreçleri ve sonuçları, tehlikeli durumlar birbiriyle birleşmekte ve eklemlenmektedir.
İnsanlar	Sosyal İlişkiler	İnsanlarla toplum arasındaki sosyal bağın kopması, topluma katılımın engellenmesi
	Dışlanmışlar	Dışlanma, bir bütün olarak bireylere, toplumlara, gruplara göre ifade edilebilir, bununla birlikte herkesi etkiler.
Çevre	Ekonomi ve İşgücü Piyasası	Dışlanma öncelikli olarak işgücü piyasasından, ekonomik yeniden yapılanmadan ve risk alma yetersizliğinden kaynaklanmaktadır
	Sosyal Sistemler	Dışlanma sosyal sistemin (ekonomik, sosyal, kurumsal, bölgesel ve simgesel) çökmesi ile meydana gelir
	Kaynaklar ve Beklentiler	Sosyal dışlanma ya kaynakların eksikliğinde ya da beklentilerin yetersizliğinde görülür.

(Atkinson ve Davoudi, 2000: s 427- 428)

Dilenciler iki ayrı kategoride değerlendirilebilir. İlk olarak yoksul olduğu için dilenenler. Bu sınıfa girenler masum gibi gözükse de yoksulluktan kurtulma yani çalışarak kazanma gayreti göstermemektedirler. Bu durumda olanlara sürekli ve yeterli olarak nakdi yardım yapıldığı halde dilenmekten vazgeçemedikleri görülmüştür. Bu durumda sadece sosyal yardımlaşma yoluyla dilencililiğin önlenmesinin mümkün olmayacağı görülmektedir. İkinci olarak ise belirli bir sosyo- ekonomik seviyeye ulaştıkları halde dilenmekten vaz geçmeyenlerdir. Toplumun tepki gösterdiği dilencilik çeşidi daha çok bu tarz dilenciliktir. Genel kanaat olarak toplumda yoksulların dilenmesi meşru görülmekteyken yoksul olmayanların dilenmesi hoş görülmemektedir (Karacoşkun, 2008: s 216–217).

Çalışmadan, emek vermeden maddi kazanç sağlama davranışı olan dilencilik bir taraftan insan gücü açısından kaynak israfına yol açarak diğer yandan insan onurunu köreltip ve bazı insani ve dini duyguları istismar ederek toplumsal yapının bozulmasına yol açmaktadır (Palabıyık,2010: s 20). Dilencilik toplumda sosyal bir problem olarak nitelendirilmekle beraber dilencilere yönelik duyulan rahatsızlığın temelinde iyi niyetin kötüye kullanılması, sahtekârlık yapılması, suç örgütü gibi faaliyette bulunmalarıdır (Walsh, 2004: Akt. Özer ve Yontar, 2013: s 243).

Dilenciliğin güvenlik zaviyesinden oluşturabileceği tehdit, sosyal problem olarak algılanmasına yol açmaktadır. Toplumda dilenciler marjinal bir grup olarak görülmektedirler. Bazı çalışmalarda, alt gelir gruplarına mensup olması, toplumdan dışlanmış olarak görülmesi ve sosyal çöküntüyle bütünleştirilen dilenciler, diğer bireylerin yaşamlarına katkıları bulunmayan ve ıslah edilemez kişiler olarak toplumda güvenliği tehdit eden bir unsur olarak nitelendirilmektedir. Dilencilik geçmişten bugüne önlenemeyen bir olgu olarak karşımızda durmaktadır. Dilencilere yapılan yardımlar, pek çok nedenle bu sorunun devam etmesindeki en önemli etkidir. Dilencilikten elde edilen gelir yüksek meblağlara ulaşabildiği için dilencilikten beslenen illegal örgütler, toplumu tehdit eden bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır (Özer ve Yontar, 2013: s 215).

Dilencilere davranış biçimi ya da onların ne şekilde dışlandığı sistemin işleyişine ilişkin önemli birer veridir. Düzgün bir şekilde işleyen ekonomik ve toplumsal bir sistemde dilencilerin dışlanması veya bastırılması gereklidir. Toplumumuzda dilencilığe ilişkin hem olumlu hem de olumsuz bakış açısı mevcuttur. Dilenciye para vermeyi sadaka olarak görüp inançları gereği para verenler sevap işlediklerine inanırlar bu açıdan olumlu bir bakışı açısı vardır. Lakin dilenciliğin emek vermeden elde edilen bir kazanç şekli olduğunu düşünenlerde dilencilığe ilişkin olumsuz bir kanaat vardır. Özellikle dilenen çocukların emek vermeden para kazanmaya alışmaları ve yetişkin olduklarında da dilencilığe devam etme ihtimali dilencilik yapan çocuklara ilişkin toplumda rahatsızlık oluşturmaktadır. Bunun yanında dilencilere yardım etmenin devletin görevi olduğunu düşünenlerin yanında sosyal sorumluluk gereği dilencilere yardım edilmesi gerektiğini düşünenler de vardır (Kutlu, 2019: s 41).

Dilencilikle ilgili yapılan çalışmalarda ve tanımlarda dilencilerin arsız, açgözlü ve tehlikeli olarak nitelendirilmeleri dilencilığe karşı olumsuz bakış açısının göstergesidir. Toplumda sosyal kurallarla çelişmesi nedeniyle de dilenciliğin toplumun yapısını bozduğu

düşüncesi vardır. Ayrıca medyada yer alan dilencilerin üzerlerinde yüklü miktarda para bulunması gayrimenkul sahibi olmaları ve zengin olduklarına ilişkin haberler de dilencilere karşı olumsuz bakış açısına yol açmakta ve insanların dilenciler tarafından kandırıldıkları algısı oluşturmaktadır. Ev ev dolaşarak insanları rahatsız ederek dilenenler toplumda çok sevilmez ve kendilerine güvenilmez (Rasim, 1971: s 41). Dilencililiğin utanılacak bir iş olduğunu ifade edenlerin yanında, dilencileri yoksul olarak görmeyip dilencililiği bir meslek olarak değerlendirdikleri için yardım edilmemesi gerektiğini belirtenler de vardır (Coşkun ve Erkilet, 2010: s 154).

Dilenciler toplumda ötekileştirilmekte ve dışlanmaktadır. Ülkemizde sosyal tabakalaşmanın en altında yer alan yoksul kesim sosyal dışlanmayla karşılaşmaktadırlar (Adaman ve Keyder, 2006: s 39). Dilenciler de bu şekilde sosyal dışlanmayla karşı karşıyadırlar. Toplumda ötekileştirilen ve dışlanan dilenciler yoksullara bakış açısı paralelinde sosyal ve kültürel bir sorun olarak görülmektedir.

Teoride toplumsal dayanışmanın temeli çalışmak ve işbölümünde yer almaktır. Bu çerçeveden baktığımızda dilencilerin büyük ölçüde bu dayanışmanın dışında kaldıkları ifade edilir. Dilencilerin toplumsal dayanışmanın ne boyutta içerisinde veya ne boyutta dışında kaldıkları önem arz etmektedir. Fransız düşünür Jacques Derrida; dilencilerin içerisinde yer aldıkları veya dışlandıkları toplum için “kurucu dışarısı” dibi işlev gördüklerini belirtir (Derrida, 1988: Akt. Taburoğlu, 2018: s 13). Toplumsal yapıyı ve bu yapının dayanışma şeklini izah edebilmek için toplumun içerdikleri kişilere değil dışarda bıraktıklarına odaklanmak önemlidir. Bu açıdan baktığımızda dilenciler de toplumun geçerli olan dayanışma şekline göre dışarda yer alan kesimdir. Kurucu dışarısı kavramını açıklamaya yönelik bu yaklaşım çerçevesinde, dışarda yer alan varlıklar sistemin işleyişi ile ilgili önemli bilgiler verir. Bu çerçevede dışarda bırakılan dilenciler katkı sağlayacak veri oluşturmaktadır.

Toplumsal dayanışmada dilenciye yer vermeyen toplumsal ilişkiler neticesinde, yasa dışı ve kayıt dışı işlerle hayatını kazanmaya çalışan bir dilencilik yapısı oluşur. Toplumun dışında kalmış dilenci bunun yanında saldırgan ve örgütlü bir yapı içerisinde davranmaya zorlanan ve tehlike arz eden bir kimlikle karşımıza çıkar ve toplumsal sorun olmakla beraber asayiş sorunu da teşkil eder (Durkheim, 1972: s 123). Toplumda dayanışma içerisinde yer almayan ve toplumsal yapıyı tehdit eden bir anominin parçası olan kişilere suçlu adı verilir. Kendini dışarda bulan kişi toplumun veya topluluğun bir parçası olamaz. Dayanışma ve

işbölümünün dışında kalanların devletin ve kurumlarının gözetiminden ve sosyal yardımlardan uzaklaşması söz konusudur. Bu durum kişiyi marjinal bir kimliğe sokar. Bu şekilde dışlanan dilencilikte ya ülkemizdeki gibi örgütlü bir şekilde ve meslek görülerek yapılan dilencilik türü ortaya çıkar ya da Almanya benzeri bireysel ve dağınık dayanışma modeli karşımıza çıkar (Abbate ve Ruggieri, 2008: Akt. Taburoğlu, 2008: s 41).

Yapılan araştırmalarda toplum içerisinde dilenciler asalak bir topluluk olarak belirtilir. Herhangi bir değer ya da hizmet üretmeden ve karşılık vermeden başka bir yapının üretimine ortak olan varlıklar asalak olarak nitelendirilir. Bu tanıma göre dilenciler herhangi bir karşılık vermeden toplumsal ve ekonomik işlevlerden faydalanmaktadırlar (Dean ve Gale, 1999: Akt. Taburoğlu; 2018: s 44).

Toplumsal dayanışmanın kaynağını oluşturan güvencelerin esnemesi kayıt dışılığın kapsamını genişletir. Ekonomik açıdan bu güvencelerin dışında bırakılan vatandaşlar, toplumsal dayanışmanın dışına itilmiş olurlar (Wardhaugh ve Jones, 1999: Akt. Taburoğlu, 2018: s 45). Sosyal devletin zayıflaması, sokakta yaşayan ve kayıt dışı çalışanların ortadan kaldırılmasına ya da görünürlüklerinin azaltılmasına yönelik önlemlerin alınmasını zorunlu kılar. 1990’larda İngiltere ve Amerika’da dilencilığe karşı sıfır tolerans adı altında dilenciler hem toplum dışına hem de yerleşim merkezi dışına çıkarılmak suretiyle önlemler alınmıştır (Burke, 1999:Akt. Taburoğlu: s 44). İrlanda’da dilencilere yapılan yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaşması amacıyla Dublin’in farklı yerlerine yardım kutuları konularak yardımların buralara yapılması önerilmektedir (Adler, 1999:Akt. Taburoğlu, 2018: s 45). Yine ülkemizde dilencilere yapılan yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılmasına yönelik uygulamalara rastlanmaktadır. Diyanet İşleri Başkanlığı’nın Cami ziyaretlerine yönelik çıkarmış olduğu bir mevzuatta camilerin avluları ve çevrelerinde dilencilik faaliyetlerinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin alınmasından söz edilmektedir (Resmi Gazete, Sayı 29033). Dilencilerin en önemli dilenme mekânlarından olan cami çevrelerinde dilencilüğün önlenmesine yönelik tedbirler alınması geçmişte ibadetin devamı gibi algılanan dilencilere sadaka verme geleneğinin son bulmasına ve dilencilerin huzuru bozan kişiler olarak tanımlanmasına yol açmaktadır. Bu algı ve tanımın sebeplerinden biri de dilencilere sadaka vermeyi yanlış bulan insanların sadaka alabilmek için dilenciler tarafından yollarının kesilmesi ve farklı şekillerde rahatsız edilmeleridir.

İslam toplumlarında sadaka verilirken insan onurunun zedelenmemesi önem arz etmiştir. Haliyle dilenme ve dilencilik insan onuruyla bağdaştırılmamıştır. Osmanlı

döneminde ‘sadaka çukuru’, ‘zekât kuyusu’, ‘zekât taşı’, ‘dilenci mihrabı’ ve ‘hayrat deliği’ gibi farklı isimlerle de anılan, sadaka taşı uygulaması ihtiyaç sahiplerinin onurunu zedelemekten yardım etmeyi amaçlayan bir uygulama olmuştur (Bayhan, 2010: s 25).

Klasik Çağda Avrupa’nın tamamında dilenciler dışlanan bir grup olmuşlardır (Taburoğlu, 2018: s 22). 16. Yüzyılda Avrupa ülkelerinde dilencilere gösterilen merhamet duygusu yerini dilencileri çalıştırmak suretiyle ıslah etmeye yönelik kurulan yoksul–iş evleri almıştır (Özbek, 1999: s 35). Bu evler dilencilik ve yoksulluğu sona erdirmekten ziyade dilencilerin kontrol altında tutulması amacıyla kurulmuş ve dilencilerin ağır işlerde çalıştırılarak ıslah edilmesi amaçlanmıştır.

Modern egemenliğin yeni şekillendiği Klasik Çağ’da dilenciler deliler gibi kapatılmışlardır. Paris’te 1532 Yılında dilenciler sokaklardan toplanarak lağım inşaatlarında çalıştırılmışlardır. Sonrasında 1607 yılında Paris’te dilencilere karşı yapılan sert müdahaleler büyük çaplı ve organize ilk eylemdir. Yine Paris’te dilenciler, deliler, fahişeler ve alkol bağımlıları kapatılma mekânlarına kapatılırlar. Kayıtlarda bu grupların ortak noktası herhangi bir değer üretmemeleri ve çalışmamalarıdır (Foucault, 1977: Akt. Taburoğlu, 2018: s 22).

Modern toplumsal ilişkiler çerçevesinde sadaka alabilmek için acıma duygusu dışında kişileri korkutma, farklı bir dilencilik metodu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu durumla, özellikle dilencinin toplumdan dışlandığı hallerde karşılaşmaktadır. Dilencinin güvenilir bir hal alması bir şey yapmasına gerek kalmadan da korku salmasına yol açmaktadır. Örneğin sadaka istemek için kapıyı çalan bir dilenci bu korkuya neden olabilmektedir. Dilencilerin gerçek durumlarını gizleyip olduklarından farklı bir görüntü içerisine girdikleri kanaati Tanzimat döneminde başlamıştır (Demirtaş, 2006: s 88).

Darülaceze’nin kuruluş amaçlarından biri ihtiyaç sahibi olduğu için dilenenleri bu çatı altında toplayıp destek olmak, ihtiyacı olmadığı halde dilenenleri ise memleketlerine göndermektir. Temelinde hayır faaliyetleri için kurulan Darülaceze bunun dışında dilenciler gibi güvensizlik oluşturan grupların kapatılarak dışlanması işlevi de görür. Bu süreç dilencilerin insanların vicdanlarıyla olan bağlarının eskisi kadar güçlü olmadığı ve dilencilik toplumsal dayanışmanın bir unsuru olarak görülmediği zamanda faaliyete geçmiş örnek bir kurumdur. Osmanlı döneminde dilencileri dışlayan, onları toplumsal dayanışma ve iş bölümünün dışında tutan politikalar dilencilerin agresif ve saldırgan tavırlar

sergilemelerine yol açmıştır. Bu durumda hayatını devam ettirmek isteyen dilenci daha çok insanların yoluna çıkmaya ve sadaka alabilmek için daha sonuç alabilecekleri yöntemler geliştirmeye başlarlar (Düzbakar, 2008: s 292).

Dilenciler ve yoksullar sosyal dışlanmış ve sınıf altı grupların bir bölümünü oluşturmaktadır. Tersinden bir değerlendirmeye sosyal dışlanmış ve sınıf altı olma durumu dilencilğe zemin oluşturabilir. Haliyle bu olgular arasında birbirini besleyen bir ilişki söz konusudur. Dilencilik; yoksulluk, sınıf altı ve sosyal dışlanmışlığın ortak noktası olarak refah devletleriyle beraber pek çok ülkede yaygınlaşmıştır. Lakin dilencilğin, yoksulluğun hangi seviyesinde başladığı ya da her yoksulun neden dilenmediği üzerinde durulmalıdır. Dilencilik salt gelir yoksulluğu durumu değil son bir çare ve hayatı devam ettirme stratejisidir. Kişinin yaşamış olduğu karmaşık yoksulluk safhaları ve karşılaştığı riskler kişiyi dilencilğe sevk etmektedir. Sosyal dışlanma ve sınıf altı olmanın yoksullukla kesiştiği yoksunluk boyutu dilencilik sürecini anlamamıza yardımcı olabilir. Dilencilğe başlayan yoksullar, iş bulmalarını sağlayacak eğitim imkânlarına kavuşabilecekleri ailelerde dünyaya gelmemişlerdir. Eğitim sisteminin bu kesimler için faydası tartışılacak bir konudur. Yoksul bir ailede sosyal güvencesi olmadan çalışan erkeğin vefatı eşinin hayatını devam ettirebilmesi için dilencilik yapmasına yol açabilir. Eğitim seviyesinin düşüklüğü veya eğitim almama, farklı işlerde çalışacak becerilere sahip olmamak, bunların sonradan kazanılmasını zorlaştırır ve bu durumda kişiyi hayatını idame ettirebilmesi için dilenmeye sevk edebilir. Dilencilğe başlayanların bazıları süreç içerisinde gelir seviyelerini artırsalar da iş bulma imkânlarına ulaşamadıkları için dilencilğe devam ederler.

Gelişmekte olan ve azgelişmiş ülkelerde dilencilerin yaşam koşulları ciddi şekilde olumsuz olup toplumdan dışlanmaktadır. Örnekle verecek olursak Hindistan'da çok sayıda dilenci bulunmakla beraber, cüzzam kolonilerinde hayatını sürdürenlerin bazıları kendilerine yapılan yardımın yetersizliğinden dolayı dilenmektedirler (Kaur ve Van Brakel, 2002: Akt. Topateş, 2014: s 122).

Çok boyutlu yoksunluğun en uç şekli, sosyal dışlanma olarak kabul edilir. Sosyal dışlanmışlık, sosyal politika ve ekonomi bilimi yanında hukuk, psikoloji, siyaset, kent bilimi ve sosyoloji bilimlerinin de alanına girmektedir (Giddens, 2000; Akt. Palabıyık, 2010: s 43). Sosyal dışlanma olguya ilişkin olmanın yanında aynı zamanda süreçtir. Yoksullukla mukayese edildiğinde çok daha dinamiktir. Bireyleri ve grupları topluma tam olarak katılmadan dışlayan yapılar sosyal dışlanmayı oluşturmaktadır. Sosyal dışlanma toplumun

kaynaklarından kimlerin faydalandığını ve bu kaynakların nasıl kullanıldığını ekonomik politikalar ve tercihler açısından izah eder. Güçlü bir politika barındıran sosyal dışlanma, uygulanan politikaların etkisizliği ve olumsuz etkileri üzerinde fikir verir. Avrupa Birliği'ne göre sosyal dışlanma sürecini oluşturan hususlar;

- Gelir, vergileme ve sosyal koruma,
- Tüketim ve borçlanma,
- Eğitime erişim,
- İstihdam,
- İşsizlik ve eğitim,
- Çalışma koşulları,
- Barınma ve evsizlik,
- Sağlık ve sosyal hizmetlerden yararlanabilirlik,
- Komşuluk desteği,

şeklinde özetlenmiştir (Kilmurray, 1995: Akt. Palabıyık, 2010: s 44).

Toplum tarafından ötekileştirilip dışlanan dilenciler itibarsız ve karşıt bir kitle olarak hayatlarını sürdürmüşlerdir.

2.5. Dilencilerin Karşılaştıkları Risk ve Dezavantajlar

Bir toplumda yönetimlerin yoksullara, muhtaçlara ve dilencilere karşı nasıl bir tavır sergilemesi gerektiği her dönem tartışma konusu olmuştur. Toplumda yoksulluk veya geçim sıkıntısından kaynaklanmadan yapılan dilencilik modelleri hoş karşılanmamaktadır. İnsanların duygularını istismar ederek, tembellikten veya kötü alışkanlıktan ya da kolay para kazanmanın bir yolu görerek, dilenciliği meslek edinmiş olarak ya da yaşlı, engelli ve çocuklar kullanılarak organize bir şekilde yapılan dilencilik şekillerinden hiç biri toplum içerisinde tasvip edilmemektedir. Yoksul veya ihtiyaç sahibi olmadığı halde meslek edinilmişçesine yapılan dilencilik toplumun hoşgörü ve meşruiyet sınırını aştığı için sosyal sapma olarak nitelendirilir. Klasik cezai müeyyidelerle önlenmesi oldukça zor olan bu tür dilencilik, ekonomik gerekçelerden çok ahlaki zafiyet nedeniyle yapılmaktadır. Toplumsal değerlerin aksine tavır sergileyip insanların iyi niyetlerini suiistimal ederek dilenenler sosyal sorunlu gruplar olarak nitelendirilmektedir (Seyyar, 2008: s 331).

Dilenciler emek vermeden, kazanç elde edilmemesi gereken yollardan kazanç elde ettikleri için toplumda sevilmezler. Çalışıp alın teri dökerek kazanmak insanın doğası gereğidir. Emek vermeden dilenerek kazanç sağlamak insanın varoluş gayesine aykırı bir durumdur. Bu durum insanlık tarihinde ve semavi dinlerde bu şekilde kabul edilir. Emek vermeden isteme eylemine meşruiyet kazandırmak için dilenciler bu eylemi yapmalarının gerekçelerinin kendilerinden kaynaklanmadığını ispatlamak için uğraşır. İnsani değerlerle bağdaşmayan bu durum neticesinde dilenciler toplum içerisinde sosyal bir sorun olarak kabul edilir.

Dilenciler sürekli ümit eden bir bilince sahiptirler. Ümit etmemiş olsalar dilenme eyleminde bulunamazlar. Dilenciler çok sayıda insandan talepte bulunurlar ve talepte bulundukları insanlardan bazılarının vicdanlarının sesine kulak vererek istediklerini vermelerini beklerler. Dilenciler değer ilişkisinden yoksundurlar bu nedenle diğer insanlarla samimi bir ilişki kuramazlar. Kendi eylemlerini haklı ve meşru gören dilenciler diğer insanlarla birlikte değil, onların varlığından beslenerek var olmaya çalışırlar. Onlara göre kendileri dışındaki herkes karşıt cephededirler ve onların varlığı için bir güvencedirler (Köktürk, 2008: s 404).

Dilencilik, toplumsal değerlerin dışında kalarak, toplumun gözü önünde para kazanılabilen bir faaliyettir. Bu açıdan toplumsal değerler çerçevesinde hayatlarını sürdüren insanlar için kırıcı olan, muhtaç olma durumunun ifade edilmesi dilenciler için olumlu bir unsurdur. Var olduklarından beri, kimi zaman yok sayılan kimi zaman dışlanan ya da cezalandırılan dilenciler sadaka vermek suretiyle toplumda kaza, bela gibi yaşanmak istenilmeyen olumsuzluklardan kurtulmanın bir aracı olarak görülmüşlerdir.

Toplum içerisinde dilencilere yönelik güvenilmeyen grup algısı vardır. Toplumun öfkesi bazı durumlarda kitlesel olarak dilencilere yönelmektedir. Dilencilere yönelik oluşan güvensizlik algısı içerisinde tembel, istismar eden, uğursuz ve meymenetsiz gibi ifadelerde karşılığını bulur. Bu çerçevede dilenciler toplumun günah keçisi ilan edilirler (Akça, 2008; s 415- 416).

Dilencilik toplumsal değerler açısından dışlanan ve yasal olarak da önlenmesi gerektiği düşünülen bir faaliyettir. Bu açıdan pek çok ülkede dilenciler cezalandırılmaktadır. Dilencilikle mücadelede ilk akla gelen zabıta ve kolluk kuvvetlerinin uğraşlarıdır. Ülkemizde dilencilikle mücadele zabıta tarafından yapılmakta ve dilencilere kabahatler

kanunu gereğince para cezası verilmektedir. Saygınlıktan yoksun bir statünün yanında dilenciler toplumda muteber kişiler olarak görülmezler. Bu bakış açısıyla dilencilik serserilik ve aylaklık kavramlarıysa nitelendirilmiş ve toplumdan dışlanmışlardır. Dilencilerin bir damgalanmaya ve dışlanmaya maruz kalmasının modern zamanlara ilişkin olduğu düşünülmektedir. Toplum içerisinde dilencilik sevimsiz ve arsız bir eylem olarak nitelendirilir ve dilenciler istenmeyen kişiler olarak kabul edilirler (Akça, 2008: s 415).

Dilencilerin geleceğe dair düşünceleri araştırmada sorulmuş ve yüzde 80 oranında ‘hiç umudum yok’ cevabı alınmıştır. Yoksulluğa ilişkin yapılan araştırmalarda dilencilerin daha çok çocuklarının dilencilikten kurtulmalarını istedikleri görülmektedir (Bora, 2007: s 20).Emek vermeden kazanmayı alışkanlık haline getirmiş dilencilerde çalışma düşüncesi olmadığı gibi istihdam edilebilir niteliklerden de uzaktırlar. Kentlerde soyutlanarak yoksullaşan grupların geleceği dönüştürme kapasitelerinin düşük olduğu görülmektedir (Yılmaz, 2010: s 121).

2.6. İslam Hukukunda Dilencilik

İslam hukukçularının görüş birliği içerisinde oldukları bir konu dilenmenin meşru olmadığıdır. Başka bir ifadeyle herhangi bir zaruri ihtiyacı bulunmayan, çalışarak kazanabilecek gücü bulunan, sağlıklı ve maddi durumu yerinde olan kişilerin dilenmesinin haram olduğu hususunda fikir birliği içerisindeyler (İbn Hazm: Akt. Akay, 2019: s 183). Ancak zaruret ve ihtiyaç halinde dilenmenin caiz olduğu söylenebilir.

İbn Teymiyye dilenmeyi hak etme şartıyla ilişkilendirmekte ve bu durumu emanet, borç, alışveriş, vakıf ve miras gibi haklara benzetmektedir. Bir kişinin başkasından alacağını talep etmesi, akdin taraflarının akit şartlarının yerine getirilmesini birbirlerinden talep etmeleri, satıcının sattığı malın parasını, müşterinin de aldığı malı talep etmesinin hak olduğu gibi yolda kalmış birinin misafir edilmeyi talep etmesi de bir haktır (İbn Teymiyye: Akt. Akay, 2019: s 186).

Bu konuda nakledilen hadisler;

Peygamberimiz (S.A. V) şöyle buyurmuştur; ‘..Bu (şekilde çalışan) senin için kıyamet günü dilencilikten dolayı yüzünde siyah bir nokta olduğu hale gelmeden daha hayırlıdır. Dilenmek ancak şu üç kişiye caizdir:

- 1- Toprağa yapıştırarak fakirliğe uğrayana (son derece fakir düşene)
- 2- Altından kalkamayacak kadar borç altına girene,
- 3- Aralarını bulmak için kan parasını yüklenen kimseye"(İbn Mâce: Akt. Akay, 2019: s 188).

Bir başka hadiste Peygamberimiz (S.A.V); İstemek, üç kişi dışında hiç kimseye helal olmaz:

1. Sulh/barış diyeti(hamale) kabullenen kimse: Buna, gereken miktar buluncaya kadar, istemesi helaldir. Ama o miktara ulaşıncaya, artık isteyemez.
2. Afete uğrayıp malini kaybeden kimse: Buna da maişetini/geçimini temin edecek miktarı elde edinceye kadar istemesi helaldir.
3. Fakirliğe uğrayan adam: Bu da eğer kavminden üç kişi, "Falancaya fakirlik isabet etti. "diye ittifak ederlerse, geçimine yetecek miktar elde edinceye kadar istemesi helaldir. Bunlar dışında istemek, haramdır." Buyurmuşlardır. (Müslim: Akt. Akay, 2019: s 188).

İslam hukuku eserlerinde dilencilik ayrı bir başlık ve ayrı bir bölümde yer almamıştır. Bu durum dilencililiğin İslam hukukunda geçici veya sonradan kendine yer edinen bir olgu olduğunu göstermektedir. Zira İslam hukukçuları arasında dilenmenin haram olduğu hususunda görüş birliği vardır (Kurtubi: Akt. Akay, 2019: s 209). Yalnız ihtiyaç ve zaruret gibi istisnai durumlarda dilenmek meşru kabul edilmiştir. 'Zaruretler memnu şeyleri mübah kılar' (Haydar Efendi,: Akt. Akay, 2019: s 210). kuralından hareketle açlıktan ölmek üzere olan birisinin başkasının malını yiyebilmesi durumuyla örtüşmektedir. İslam alimlerine göre açlıktan ölmek üzere olan biri ölmeyecek kadar başkasının malından yiyebilir. Dilenciler de bir günlük yiyeceklerini isteyebilirler. İslam hukukuna göre dilenmenin caiz olduğu durumlar kişinin maddi durumu gözetilerek hüküm altına alınmıştır. Dilenmeye cevaz verilen haller olan zaruret ve ihtiyaç durumlarından önce kişinin onurunu ve şerefini koruması tavsiyesinde bulunulmuştur. Bununla beraber İslam hukukunca yoksulluk, borçluluk ve yolculuk gibi durumlar asla reddedilmemiştir (Akay, 2019: s. 210-211).

Dilenmenin zaruret ve ihtiyaç hali dışında caiz görülmemesi, helal kazanç yolu olarak görülmediğine delalettir. Bu konuda İslam hukukçuları arasında görüş ayrılığı bulunmamakla beraber bu durumu mekruh ve haram olarak iki biçimde izah etmişlerdir.

Fıkıhçılar dilenmeyi, dilenenin dilenme şekli, maddi durumu, evli olup olmadığı ve sağlık durumu gibi hallere göre değerlendirmişlerdir.

Hanefi mezhebinde üç çeşit zenginlikten bahsedilmektedir. Birinci tür zenginlik; zekat verilmesinin vacip olduğu zenginlik, ikinci tür zenginlik; zekat alınmasının ve kabul edilmesinin haram olduğu zenginlik, üçüncü tür zenginlik ise dilenmenin haram, zekat almanın haram olmadığı zenginliktir (Kasani : Akt. Akay, 2019: s 247). Hanefi mezhebince bir günlük yiyeceği olan kişinin dilenmesi haram kabul edilmektedir (Ebu Bekr er-Razi: Akt. Akay, 2019: s 247). Bunun yanında bedenen sağlam ve çalışacak gücü olan kişi bir günlük ihtiyacı karşılayabilir kabul edildiğinden yine dilenmesi haram kabul edilmektedir (İbn Nüceym: Akt. Akay, 2019: s 248). Hülâsa bir günlük yiyeceği bulunan veya bedenen sağlam olup bunu kazanma gücü olan kişinin yiyecek dilenmesi helal kabul edilmemektedir (İbn Âbidîn: Akt. Akay, 2019: s 248). Bunun yanında bu şartları taşıdığı bilinen bir dilenciye bilerek bir şey vermek haram işlemesine vesile olunacağından kıyas yoluyla bir şey veren kişi günahkâr olarak değerlendirilmektedir (İbn Âbidîn: Akt. Akay, 2019: s 248).

Hanefî alimleri dilenmenin haram olduğunu aşağıdaki hadise dayandırmaktadırlar:

“Dilendiği şeye ihtiyacı olmadığı halde dilenen kimse; dilendiği/istediği şey kıyamet gününde kendisinin yüzünde yırtık, ısıruk veya tırmalama izi olarak gelir. Kendisine 'Ya Resulallah! Zenginliğin ölçüsü nedir?' diye soruldu. O (S.A.V.): 'Elli dirhem gümüş veya bu miktar karşılığındaki altına sahip olmaktır.' Cevabını verdi.” (Ebû Dâvûd Zekât, 23 Hadis nr: Akt. Akay, 2019: s 249). Hadiste belirtilen kişi zaruret olmadan dilenerek şahsiyetini ve nefsinin zelil duruma düşürmüştür. İnsanın haysiyet ve şerefini koruması vacip aksi hal ise haramdır. Peygamberimiz (S.A.V) bir hadisinde; “Müslümanın kendi nefsinin zelil kılması helal olmaz.” Buyurmuşlardır (Mevsilî: Akt. Akay, 2019: s 250).

Dilencilikle etkin mücadelenin genel olarak İslamiyet’le beraber başladığı ve özel olarak ise Osmanlı Döneminde verildiği ifade edilmektedir. Tarihi süreçte dilencilik bireysellikten örgütlü dilencilığe dönüşmüş ve bu konu uluslararası bir sorun haline gelmiştir. Ancak hiçbir ülkenin mevzuatında dilencilığı önlemeye yönelik yeterli müeyyidenin bulunmadığı görülmektedir. Dilencilığı ele alan akademik çalışmaların bazılarında dilencilığın meslek olarak tanımlanması ahlaken, vicdanen ve örfi olarak kabul görmeyen bir durumdur. Zira İslam hukukunda dilencilik helal kabul edilmemiş, rızık elde etme aracı olarak görülmemiş ve meslek olarak nitelendirilmemiştir. Yardıma ihtiyacı

olanlara destek olunması teşvik edilmiş ancak bu teşvik insan onuruyla bağdaşmayan dilencilik gibi faaliyetleri desteklemek için değil fakirlik ve yoksullukla mücadele kapsamında bu olguları bitirmek için yapılmıştır (Akay, 2019: s. 299).

İslam toplumunda zekât, ganimet, kefare, fitır sadakası ve kurban gibi müesseseler dilencilğe neden olan yolları kapatmak için vardır. İslam hukuku bu nedenle dilencileri yoksul, borçlu veya yolda kalmış kişiler gibi yasal statüde kabul etmemektedir. Dilencilik naslar çerçevesinde insanın yaşayabileceği tüm olumsuzluklar değerlendirilerek toplumsal bir olgu olarak kabul edilmektedir. Ancak bu kabul dilencilği meşrulaştırmak için değil, insanın yaşayabileceği öngörülemeyen sıkıntılar karşısında içerisine düştüğü durumdan çıkabilmesi adına ara bir çözüm olarak değerlendirilebilir. Fıkıhçılar ihtiyaç sahibinin ihtiyacını giderecek kadar talepte bulunmasının caiz olduğu, bu koşullar gerçekleşmeden dilenmenin ise haram olduğu konusunda ittifak halindedirler. Yine İslam hukukçularının ittifak ettiği konu dilenmek yoluyla elde edilen kazancın helal olmadığıdır (Akay, 2019: s. 299).

Sadaka vermeyi tavsiye eden hadislerin yanlış anlaşılması gerçek ihtiyaç sahiplerinin mağduriyetine ve dilencilerin artmasına yol açmaktadır. Dini ve vicdani masumane gerekçelerle yapılan dilencilik hem alan hem veren için zarar teşkil etmektedir. Zira dilenciye verilen para toplumda tembel, başkalarının sırtından geçinen ve üretmeyen kişilerin çoğalmasına yol açarken; özellikle çocuk dilencilere yapılan yardımlar onların sorumluluk bilincini, şahsiyetini ve en mühimi geleceğini tehdit anlamına gelmektedir. Bu nedenlerle dilencilere yardım etmek de bir vebaldir. Ayrıca dinde önemli bir yeri ve kıymeti bulunan infak ve sadaka müesseselerini itibarsızlaştırmakta, kişi dilenciye verdiği parayla infak ettiğini düşünüp vicdanını rahatlatmaktadır. Bunun yanında sadakanın esas amacı olan gerçek anlamda ihtiyaç sahibi olanların ihtiyaçlarının giderilmesine ve nefsin cimrilikten kurtuluşuna engel teşkil etmektedir (Akay, 2019: s. 302-303).

2.7. Literatür İncelemesi

Ülkemizde dilencilik konusunda yapılan akademik çalışmalar oldukça sınırlıdır. Bu alanda yapılan 18 tez çalışmasının 3'ü doktora, 15'i yüksek lisans düzeyindedir.

Palabıyık (2010)'ın 'Sosyolojik Bir Olgu Olarak Yoksulluk ve Dilencilik (Van İli Örneği)' başlıklı çalışmasında hedeflenen, dilencilerin yaşadığı yoksunluk ve yoksulluk hali

ile dilencilikğin sosyolojik analizinin beraber değerlendirilerek, yoksulluk ve dilencilikğin benzer özelliklere sahip olmayan iki farklı oldu olduğu savıdır. Araştırmada elde edilen sonuçlar, Van’da Kürt kökenli dilenciler ile Kürt kökenli olmayan dilencilerin farklı gerekçelerle dilencilikğe başladıkları görülmüştür. Köylerin boşaltılması ve zorunlu göç sebebiyle kent merkezine gelip dilenen dilenciler yaşadıkları sıkıntıları aşabilmek adına dilenmeye başlamışlardır. Sonrasında dilencilikği bir yaşam biçim haline getirip dilenmeyi terk edememişlerdir. Bölge nüfusuna kayıtlı olmayıp Adana ve Malatya’dan dilenmek için kente gelenler ise dilencilikği bir meslek haline getirmiş olanlardır. Bunlar belli mevsimlerde illeri dolaşarak dilenmektedirler.

Bir başka çalışma ise Taburoğlu (2018)’nın ‘Toplumsal Dayanışma İş bölümü ve Dilencilik Arasındaki: Almanya ve Türkiye Karşılaştırması’ başlıklı çalışmasıdır. Taburoğlu (2018) çalışmasında Almanya ve Türkiye’yi karşılaştırmış, gelişmiş bir ülke olan Almanya’da organik dayanışmanın, gelişmekte olan bir ülke olan Türkiye’de ise mekanik dayanışmanın yoğun olarak gözlemlendiğini ifade etmiştir.

Özcan (2002) ‘Bir Toplumsal Problem Odağı Olarak Dilenciler’ başlıklı çalışmasında dilencileri profesyonel ve rasyonel dilenciler olmak üzere ikiye ayırmıştır. Dilencilerin eğitim seviyelerinin düşük ve aile ilişkilerinin zayıf olduğunu ifade eden Özcan, dilencilerin çoğunluğunu Roman kadın ve çocukların oluşturduğunu belirtmektedir.

Kalfa-Topateş (2014) ‘Türkiye’de Yoksulluk Bağlamında Dilenme Kültürü’ başlıklı çalışmasında, dilenme kültürünün neoliberal politikaların bir sonucu olan yoksulluk nedeniyle dezavantajlı grupların dilencilikğe meyletmesi ve hayatta kalabilmek için dilendikleri ve dilencilikği bir yaşam biçimi haline getirmeleriyle oluştuğunu ifade etmiştir. Kalfa-Topateş (2014) sosyal yardımlardan dilencilerin faydalanma durumunun ve hayata tutunacak seviyede kazanç elde etme uğraşlarının dilenme kültürünü beslediğini belirtmektedir. Türkiye’deki dilenci profilini kadın, yaşlı ve çocuklar gibi dezavantajlı grupların oluşturduğunu, çocuklar içerisinde de suça sürüklenmiş, korunmaya muhtaç çocuklar ile yoksul, kentlere göç etmiş, kalabalık veya parçalanmış ailelerin çocuklarının bu profil içerisinde yer aldığını belirtmektedir.

Kükrer (2014) ‘Ankara’da Dilencilik ve Sadaka Kültürü’ başlıklı çalışmasında dilencilikğin, para alışverişi temeline dayanan bir ekonomik faaliyet olduğunu belirtmektedir.

Bu alanda alan araştırması olan eserlerden biri de Erkilet ve Coşkun (2010)'un "İstanbul Halkının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı" adlı kitabıdır. Erkilet ve Coşkun (2010) bu çalışmada farklı meslek gruplarından kişilerin dilencilere para verme hususunda şahsi bakış açılarını yansıttıklarını, esnaf dilencileri geleneksel tutumlarla geri çevirmezken, din adamlarının gerçek ihtiyaç sahiplerini gözeterek dilencilere yardımda bulunduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca bu meslek gruplarının geleneksel dilenciliği sorun olarak görmediği, saldırgan dilenci profilinden endişe duydukları ve dilenciliğin meslek haline getirilmesinden rahatsız olduklarını belirtmektedirler. Yine bu çalışma çerçevesinde İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı çalışanları ile yapılan odak grup görüşmelerinde bir zabıta memurunun toplumun çoğunluğunun dilenciliği toplumsal bir sorun olarak görmediğini ifade etmesi, toplumda dilencilığe yaklaşımın sadaka kültürüyle ilişkilendirilerek geleneksel tutumlarla değerlendirildiğini göstermektedir.

Kalfa-Topateş (2014)'in Ankara'da yaptığı çalışmada görüştüğü dilencilerin kent yoksulluğunun yoğun olarak görüldüğü gecekondu bölgelerinde ve olumsuz yaşam koşullarının bulunduğu mekanlarda yaşadıkları görülmüştür. Bu bölgeler özellikle Altındağ ilçesinde yer alan Çin Çin (Hıdırlıktepe, Doğanstepe, Kale) ve Hacıbayram mahalle ve bölgeleridir (Kalfa-Topateş, 2014: s 126). Yine Ankara'nın gecekondu bölgelerinde yapılan bir çalışmada göç ederek kente gelenlerin kentte özellikle ilk buldukları işlerin sürekliliği bulunmayan düzensiz işler olduğu ve kazançlarının yetersiz olduğu tespit edilmiştir (Yasa, 1966: 86-87). Kent yoksullarına yönelik Ankara'da yapılan bir çalışmada yeterli gelire sahip olmayan yoksul kesimin temel ihtiyaçlarını karşılayabilmeleri için yardımlara bağımlı şekilde yaşadıkları görülmüştür (Erdem, 2003: s 140-141). Altıntaş (2003)'in Ankara'da yaptığı çalışmada sokakta çalışan çocuklar ayakkabı boyayan, mendil ve simit satan ve çöp toplayan çocuklar olmak üzere dörde ayrılarak kategorize edilmiş, ancak bu çalışmada da dilencilik ile çalışmanın ayırt edilmesinin zorluğuyla karşılaşmıştır. Yılmaz (2008) tarafından yapılan çalışmada Ankara'da ısrarla ve yalvararak mendil satan çocuklar değeri düşük ürünü yüksek fiyata satmakta, mendil vb. şeyler satarak çalışıyormuş gibi görünen çocukların esasında dilendikleri iddia edilmekle beraber bu çocuklar için gizli dilenci tanımı yapılmıştır. Ayrıca son yıllarda Ankara sokaklarında dilenen Suriyeli sığınmacıların yaygınlaştığı görülmektedir (Kalfa-Topateş, 2014: s 116).

Kalfa-Topateş (2014)'in çalışmasında dilencilerin dilenmek için, insanların daha fazla tercih ettiği kalabalık ve merkezi bölgeleri tercih ettikleri tespit edilmiş, yoğun trafik

olan kavşaklar, parklar, Pazar yerleri, metro girişleri ve otobüs durakları, hastane ve cami önleri ve işlek caddeler gibi alanlarda dilenen dilencilerin dışlandıkları mekanlar Altıntaş (2003)'ın yaptığı araştırmada elde ettiği mekânsal bulgularla örtüştüğü görülmüştür.

Yeni yoksullar ötekileştirilen ve mücadele gücü tükenen kitleler olarak nitelendirilmektedirler (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: s 67). 2001 yılında yapılan yoksulluk araştırmasında, sınıfaltıyla ilgili yeni yoksulluk olgusuna vurgu yapılarak bu tür yoksulların Türkiye'de görülmediğini, ancak böyle bir riskin olmadığı anlamına gelmeyeceği, Türkiye'de sınıfaltının oluşabileceği ifade edilmiştir (Işık ve Pınarcıoğlu, 2001: s 66). Erdem (2003) tinercilerin sınıfaltı unsur olarak değerlendirilebileceği, ancak ülkemizde Amerika'daki siyahların veya Almanya'daki Türklerin durumundan farklı olarak ırkla ilintili yoksulluğun olmaması, sınıfaltı kavramının da ırkla ilintili olmasından dolayı ülkemizde sınıfaltı bulunmadığını iddia etmektedir (Erdem, 2003: s 145). Fakat ülkemizde büyük kentlerin çöküntü alanlarına yerleşmiş Romanlar ve Kürtlerden oluşan sınıfaltı da etnik bir özellik taşımaktadır. Bunun yanında sınıfaltı kavramının sadece ırkla ilişkilendirilerek ele alınmaması, farklı boyutlarıyla da değerlendirilmesi gerekmektedir ki sınıfaltı kavramı üretim ilişkilerinden soyutlanma anlamına gelmektedir. Dilencilerin yaşadığı olumsuz yaşam koşullarının bulunduğu mekanlarda uyuşturucu satıcılığı gibi faaliyetlerle karşılaşmaktadır ki bu durum sınıfaltının belirgin özelliklerindendir. Ankara'da da dilencilerin ikamet ettiği yerler olan Çin çin, Hıdırlıktepe ve Çandarlı'da uyuşturucu satıcılığı yaygın bir şekilde görülmektedir. Bu durum ve suç oranının yüksekliği bu bölgelerin gettolaşmasına yol açmıştır (Kalfa-Topateş, 2014: s 257).

Gecekondu bölgelerinde yapılan bazı araştırmalarda komşuluk ilişkilerinin zayıfladığı bulgularıyla karşılaşmıştır. Kadınların sosyal çevrelerinde bulunan insanların maddi gücü olmaması bu çevreyle yardımlaşmalarına engel teşkil etmektedir. Kadınların yaşadıkları çevrede komşularıyla güven esaslı ilişkileri kuramadıkları, çekirdek aile dışında sadece anne, baba ve kardeşlerle yardımlaştikları görülmüştür (Çoban, 2007: s 67-68).

Kalfa-Topateş (2014) araştırmasında Altındağ bölgesinde sosyo-ekonomik şartlardan kaynaklanan sınıfaltının oluştuğunu tespit etmiştir. Bu tespiti ortaya çıkaran bulgular ise; olumsuz yaşam koşullarının bulunduğu mekanlarda yaşamaları, üretim ilişkilerinden dışlanmaları, sınıf bilincinin oluşmaması, yaşadıkları muhitte uyuşturucu faaliyetlerinin bulunması, yapabilirlik kabiliyetlerinin bulunmaması olarak sayılabilir (Kalfa-Topateş, 2014: s 289).

3. BÖLÜM: ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde, araştırmanın yöntemi ayrıntılı bir şekilde açıklanmaktadır. Araştırmanın modeli, evren ve örneklem, varsayımlar, veri toplama yöntemi ve veri analizi adımları açıklanmıştır.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu araştırmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırma, katılımcıların sosyo-ekonomik koşullara yönelik algılarını anlamayı amaçlamaktadır. Nitel araştırma yöntemlerinden sorun merkezli görüşmeyle katılımcılardan, dilenciliği ortaya çıkaran sosyo-ekonomik koşullara dair derinlemesine veriler elde edilmiş, daha sonra görüşmeler deşifre edilerek yorumlanmıştır. Bu bağlamda nitel araştırma yöntemi araştırma konusu, evren ve örneklem grubu için en ideal veri elde etme yöntemidir.

3.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evreni, Ankara ilinde yaşayan dilencilerden oluşmaktadır. Örneklem, rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak belirlenmiş ve toplamda 10 dilenci ile sınırlandırılmıştır. Örneklem grubu seçilirken, dilencilerin farklı cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik koşullara sahip olmalarına dikkat edilmiştir. Bu bağlamda örneklem grubunun Ankara ilindeki dilencileri temsil etme kabiliyetine sahip olmasına özen gösterilmiştir.

3.3. Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışma, katılımcıların verdikleri cevapların dürüst ve doğru olduğunu varsaymaktadır. Katılımcıların ifadelerinin manipüle edilmediği ve araştırmacının önyargılı olmadığı kabul edilmektedir. Ayrıca, katılımcıların cevaplarının analiz edilirken dikkatli bir şekilde yorumlandığı ve genellemelerin dikkatlice yapıldığı varsayılmaktadır.

3.4. Araştırma Verilerinin Toplanması

Veri toplama süreci, araştırmanın temel aşamalarından biridir ve katılımcılardan doğru ve anlamlı veriler elde edilmesini sağlamayı amaçlar. Bu çalışmada veri toplama süreci, yarı

yapılandırılmış mülakatlar aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Aşağıda veri toplama sürecinin detaylı açıklaması yer almaktadır:

3.4.1. Mülakat Sorularının Hazırlanması

Araştırmacı, araştırma konusuyla ilgili temel soruları belirlemiş ve mülakatın odak noktalarını oluşturmuştur. Bu sorular, katılımcıların dilencilik dışında yaptıkları işler, aylık gelirleri, aile üyelerinin eğitim durumları, meslekleri, akrabalık/komşuluk ilişkileri gibi konularda detaylı cevaplar vermesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

3.4.2. Katılımcı Seçimi ve İzin Alma

Rastgele örnekleme yöntemi kullanılarak örneklem seçilmiştir. Araştırmacı, dilencilik yapan kişilere ulaşmak için uygun yerlerde bulunmuş ve katılımcılara araştırmanın amacı, süreci ve gönüllülük temelinde katılmaları isteği hakkında bilgi vermiştir. Katılımcılardan yazılı izin alınmış ve kişisel bilgilerinin gizlilikleri sağlanmıştır.

3.4.3. Mülakatların Gerçekleştirilmesi

Katılımcılarla yüz yüze mülakatlar düzenlenmiştir. Mülakatlar, araştırmacının önceden hazırladığı sorular doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Araştırmacı, katılımcıların cevaplarını dikkatli bir şekilde dinlemiş, ilgi göstermiş ve gerekirse derinlemesine sorularla konuyu daha ayrıntılı bir şekilde araştırmıştır.

3.4.4. Veri Kaydı ve Transkript

Mülakatlar ses kayıt cihazlarıyla kaydedilmiş ve daha sonra deşifre edilerek Microsoft Office programına aktarılmıştır. Bu süreçte katılımcıların ifadeleri aynen aktarılmış, dil hataları veya konuşma özellikleri dikkate alınmıştır. Transkriptler, daha sonra analiz aşamasında kullanılmak üzere metin formatında saklanmıştır.

3.4.5. Veri Toplama Sürecinin Güvenirliği

Araştırmacı, mülakat sırasında açık ve net sorular sormaya özen göstermiş, katılımcıların anlamadığı veya belirsiz bulduğu durumları açıklamış ve gerektiğinde tekrar etmiştir. Bu şekilde katılımcılar arasında tutarlı ve anlamlı veriler elde edilmesi sağlanmıştır.

3.4.6. Etik Hususlar

Veri toplama sürecinde etik ilkeler ön planda tutulmuştur. Katılımcıların gizliliği ve mahremiyeti korunmuş, onayları alınmış ve istedikleri zaman mülakatı sonlandırma hakları hatırlatılmıştır.

Veri toplama sürecinin bu şekilde kapsamlı ve özenli bir şekilde yürütölmesi, araştırmada kullanılacak verilerin güvenilir ve geçerli olmasını sağlamıştır. Bu aşama, araştırmanın temel veri kaynağını oluşturan katılımcılardan detaylı ve anlamlı bilgilerin elde edilmesini sağlamıştır.

3.5. Araştırma Verilerinin Analizi

Veri analizi, toplanan mülakat verilerinin anlamlı ve sistematik bir şekilde değerlendirilmesini içerir. Bu aşamada veriler, nitel analiz yöntemi kullanılarak detaylı bir incelemeye tabi tutulmuştur. Veri analizi sürecinde aşağıdaki adımlar izlenmiştir:

3.5.1. Kodlama

Veri analizine kodlama aşamasıyla başlanmıştır. Mülakatlardan elde edilen metinler, anlamlı parçalara bölünerek kodlar oluşturulmuştur. Kodlar, verinin ana temalarını yansıtan kavramlar ve ifadeler olarak belirlenmiştir. Bu aşamada açık kodlama tekniği kullanılarak verilerin en ince ayrıntısına kadar incelenmesi hedeflenmiştir.

3.5.2. Temaların Belirlenmesi

Oluşturulan kodlar daha sonra benzerlikler ve ilişkiler dikkate alınarak temalara dönüştürölmüştür. Temalar, verinin içeriğini ve anlamını yansıtan ana başlıklar olarak ortaya çıkmıştır. Her bir tema, katılımcıların dilencilik dışındaki işler, aylık gelirler, aile üyelerinin eğitim durumları gibi konulardaki düşüncelerini ve deneyimlerini yansıtmaktadır.

3.5.3. Temaların Analizi

Belirlenen temalar daha sonra detaylı bir analize tabi tutulmuştur. Temalar arasındaki ilişkiler, farklılıklar ve alt temalar incelenerek daha kapsamlı bir anlayış elde edilmiştir. Bu aşamada katılımcıların görüşleri ve deneyimleri derinlemesine değerlendirilmiş, her tema içerisinde ortaya çıkan örüntüler ve benzerlikler üzerinde durulmuştur.

4. BÖLÜM: ARAŞTIRMA BULGULARININ ANALİZİ VE TARTIŞMA

4.1. Araştırma Bulgularının Analizi

Çalışmaya katılan katılımcılara ait demografik bilgiler Tablo 3'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Katılımcılara Ait Demografik Bilgiler

Katılımcı	Yaş	Eğitim Durumu
K1	52	İlkokul
K2	60	İlkokul
K3	25	Yok
K4	26	İlkokul terk
K5	25	İlkokul terk
K6	55	Yok
K7	59	İlkokul terk
K8	57	Yok
K9	62	Yok
K10	46	Lise terk

Tablo 3'te, çalışmaya katılan katılımcıların demografik bilgileri yer almaktadır. Katılımcıların yaşları ve eğitim durumları incelenerek çeşitli demografik özellikler elde edilebilir. Toplamda 10 katılımcının yer aldığı tabloda, katılımcıların yaşları 25 ile 62 arasında değişmektedir. Katılımcıların yaş ortalaması yaklaşık olarak 52.7'dir Eğitim durumlarına bakıldığında, katılımcılar arasında ilkokul, ilkokul terk, lise terk ve eğitim almayanlar gibi farklı eğitim seviyeleri bulunmaktadır.

Tablo 4’de katılımcıların öne çıkan özelliklerine yer verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların Öne Çıkan Özellikleri

Kategoriler	Önemli Gözlemler ve Çıkarımlar
Çalışma Durumu	Çoğunluk hiçbir iş yapmıyor, küçük bir kesim hurdacılıkla geçim sağlıyor.
Aylık Gelir	Düzenli gelirleri bulunmamaktadır
Hane halkı Sayısı	Geniş ve kalabalık ailelerde yaşıyorlar.
Aile Üyelerinin Eğitim Durumu	Eğitim seviyesi çok düşük.
Dilencilik Yaptıkları Süre	Ortalama 4-6 yıldır dilencilik yaptıklarını ifade etmişlerdir.
İşi Bırakma Durumu	İş bırakma konusunda net bir düşünceleri bulunmamakta.
Sosyal Yardımdan Yararlanma	Çok az sayıda ve sınırlı yardım almaktadırlar.
Geleceğe Dair Düşünceler	Çoğunun geleceğe dair umudunun olmadığı gözlemlenmiştir

Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun herhangi bir iş yapmadığını ifade ettiği görülmektedir. Bu durum, katılımcıların istihdam sorunlarına veya çalışma imkânlarının kısıtlılığına işaret etmektedir. Ayrıca, bazı katılımcılar ise hurdacılık yaparak geçimlerini sağlamaya çalışmaktadır. Bu, belirli bir gelir elde etme ihtiyacı olan katılımcıların alternatif yollar arayışına girdiğini göstermektedir. Aynı yüzdeye sahip diğer bir katılımcı ise sağlık sorunları nedeniyle çalışamadığını ifade etmiştir.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: "Yok."

K2: "Hiçbir işim yok."

K3: "Hurdacılık yapıyoruz, hurda topluyoruz."

K5: "Kalp ameliyatı olunca bıraktım."

Katılımcılara aylık ortalama gelirleri sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Katılımcıların önemli bir kısmı da gelirinin olmadığını ifade etmiştir. Bu durum, katılımcıların önemli bir kısmının düşük veya hiç gelire sahip olduğunu göstermektedir. Bazı katılımcılar, gelirlerinin "Belli olmadığını" ifade etmiştir. Bu da gelir düzeylerinin istikrarsız veya belirsiz olduğunu gösterebilir. Diğer bazı katılımcılar ise aylık gelirlerinin 500-600 TL

aralığında olduğunu ifade etmiştir. Bu, katılımcıların belirli bir gelire sahip olduğunu gösterirken, bu gelir seviyesinin genel olarak düşük olduğunu söyleyebiliriz.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K2: “Belli olmuyor hiç, ben sabahtan beri inan ki beş on parça mal satmışım. Beş liradan satıyorum, 50 60 lira.”

K5: “Yok yani belirli bir şeyi yok, ne geliyorsa gidiyor.”

K6: “Yok, yani gelirim yok, valla yiyecek param bile yok. Kocam öldü”

K7: “Yok. Önceden ev işine temizliğe gidiyordum, kalp ameliyatı olunca bıraktım.”

K10: “Hiç belli olmuyor, sıkıntı orada, mesela sabahtan beri hiç siftah yapmadım. Bunun gibi.”

Katılımcılara hane halkı sayıları sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Katılımcıların yarısından fazlası 1 ila 4 kişilik hane halkında yaşamaktadır. Bu, katılımcıların çoğunluğunun daha küçük hane halkı büyüklüklerine sahip olduğunu gösterir. Birkaç katılımcı ise 5 ila 8 kişilik hane halkında yaşamaktadır. Bu da katılımcıların önemli bir kısmının biraz daha büyük aile veya hane halkına sahip olduğunu göstermektedir. Katılımcıların bir kaçının ise 9 ila 12 kişilik hane halkında yaşadığını ifade etmiştir.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: “Kaç kişi, dört kişi yavrum.

K2: “Dört kişiyiz, eşimde görme engelli, ben de görme engelliyim. İki de çocuk var? – Evet.”

K3: “beş kişiyiz, benim çocuklarımla.”

K4: “6 kişiyiz, eşim ve çocuklarımla.”

K5: “9 kişiyiz, eşim ve çocuklarımla.”

K7: “On kişi yaşıyoruz. Torunlarım falan hepsi var. Çocuklarım cezaevinde.”

K8: “bir oğlum bir kızım var, Oğlum cezaevinde, kızım evli, üç tane torun var.”

K9: “Torunlarla birlikte yaşıyoruz, 8 tane torun, görme engelli birisi.”

Katılımcılara aile üyelerinin eğitim durumları sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Katılımcıların bir kısmı aile üyelerinin eğitim durumu hakkında bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Diğer katılımcılar, aile üyelerinin hiç okumadığını ifade etmiştir. Bazı katılımcılar arasında lise okuyan, lise terk eden, okumuş veya ilkokul terk eden aile üyelerinin bulunduğu görülmektedir. Bu durum aile içinde eğitim seviyelerinin çeşitlilik gösterdiğine işaret etmektedir

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: “Kızım lise 2’ye gidiyor, açıktan okuyor, 16 yaşında daha kendisi.”

K2: “İşte lise 2 den terk etti de, şimdi serbest çalışıyor, evlendi, bir çocuğu da oldu. Beraber yaşıyoruz, çocuklar da torunlar da bende.”

K3: “Valla bilmiyorum, okumuş, kuran okuyor. Çocuklar okuyor.”

K4: “Hiç okumadılar.”

K5: “İlkokul terk.”

K6: “Bir oğlum var o da sakat, iki kişiyiz.”

K7: “Çocukların biri liseye gidiyordu, okulu bıraktı kocaya kaçtı. 17 yaşındaydı babası cezaevindeydi. Bir tanesi dıştan okuyor lise son, biri yediye biri beşe, biri üçe gidiyor. Ben onlara bakmak için, çocuklarım cezaevinde olduğu için işe geliyorum.”

Katılımcılara aile üyelerinin mesleği sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Katılımcıların bazıları aile üyelerinin çiftçi olduğunu ifade ederken, bazıları ise aile üyelerinin işsiz olduğunu ifade etmişlerdir. Çalışmada yer alan diğer katılımcılar ise aile üyelerinin mevsimlik işçi, inşaat ve serbest meslek gibi farklı meslek gruplarında çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Tablo, katılımcıların aile üyelerinin mesleklerinin farklılık arz ettiğini ve ekonomik aktivitelerin çeşitlilik gösterdiğini yansıtmaktadır.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: “Bizim mi, aile büyüklerinin de işi gücü yoktu, tarlamızın tapanımız vardı.”

K2: “Onlar köyde, Diyarbakır’da tarımla uğraşıyorlardı.”

K3: “Pancara fındığa gidiyorlar, tarla işi.”

K4: “serbest meslek”

K5: “Hiç yok, yevmiye işi bulurlarsa ona gidiyorlar, aynı işi yapıyorlar.”

K6: “Babam annem yok, ölmüşler hiç tanımadım”

K10 “İnşaat üzerine, tarla işi.”

Katılımcılara akrabalık ve komşuluk ilişkileri sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Katılımcılar hakkında öne çıkan cevaplara bakıldığında, katılımcıların yarısına yakının akrabalık ve komşuluk ilişkilerine "Yok" cevabını verdiği görülmektedir. Bu durum, katılımcıların bazılarının akraba veya komşuluk ilişkisi kurma fırsatının olmadığını veya bu ilişkilerin zayıf olduğunu göstermektedir. Bir katılımcının akrabalık veya komşuluk ilişkilerinin "Çok iyi" olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Benzer şekilde bir katılımcının ise ilişkileri "İyi" olarak değerlendirdiği görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık yarısının konuya ilişkin net cevapları bulunmamaktadır.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: “Çok güzel, komşularla akrabalarla iyi.”

K2: “Yok, eskidendi komşuluk, şimdi komşu komşuyu tanımıyor.”

K3: “Evimiz vardı, yıkıldı, barakada yaşıyoruz şimdi, komşuluk iyi.”

K4: “hiç yok, hiç konuşmuyoruz.”

K5: “Çevremiz hiç yok, hiç konuşmuyoruz.”

K5: “Oğlum, Çevremiz hiç yok, hiç konuşmuyoruz.”

K7: “Biz mahalleye söylemiyoruz ki dilencilige gittiğimizi, söylesek dışlarlar bizi, mecburiyetten.”

Katılımcılara kaç yıldır dilencilik yaptıkları sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Katılımcıların bir kısmı 1-3 yıl, önemli bir kısmı ise 4-6 yıl ve geri kalanı ise 7-9 yıldır dilencilik yaptıkları görülmektedir. Dilencilik yapan katılımcılar arasında dilencilik yaptıkları yıl açısından bir çeşitlilik söz konusudur.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: “İki seneyi bulur.”

K2 “Bir iki yıldır bu işi yapıyorum, mecbur buna da çıkmasan hayat şartlarını görüyorsun ortada, zor geçim zor, zorlaşmış biraz.”

K3: “İki ay oldu, depremden sonra.”

K4: “Dört beş senedir.”

K5: “Olmuştur beş altı sene, geçim için.”

K6: “Sekiz sene oldu. “

K7: “On sene oldu.”

K9: “Dört beş senedir yapıyorum.”

K10: “23 senedir bu işi yapıyorum.”

Katılımcılara bu işi bırakma fırsatları olsaydı bırakır mıydınız diye sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. İş bırakma durumuyla ilgili katılımcıların farklı görüşlerinin olduğu görülmektedir. Yarsının bırakmak istiyorum dediği, yarıya yakın bir kısmının ise "Alım gücüm olsaydı yapmazdım" ile “Sosyal yardım yapılırsa bırakırdım" dediği görülmektedir. Bunun yanı sıra 1 katılımcı ise “Başka bir işim olsa yapmazdım" dediği görülmektedir. Bu durum ve dağılımlar iş bırakma durumunun ekonomik faktörlere ve sosyal yardımlara bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: “Tabi isterdim, okumayı isterdim, ne olmayı isterdim biliyor musun yavrum, çok güzel mesleği olan bir iş kadını olmak isterdim. Ama babam küçük yaşta ölmüş, aynısı da benim çocuklarıma oldu.”

K2: “Tabi yani aylık mesela aylık masrafımı devlet karşılasa, açlık sınırı mesela 11 bin lira, yoksulluk sınırı 30-35 lira, ailenin eline geçecek ki ailenin geçimi düzene girsin.”

K3: “Mutlu olmamızın değişmesini isterdim belki, maddi olarak mutlu olmak isterdim.”

K5: “Ekonomi ülkece ucuz olsa ben de bu işi yapmazdım.”

K6: “Yardım edilse ben bu işi bırakırım.”

K7: “Yardım edilse, yaşlılık aylığı bağlansa ben bu işi bırakırım.”

K10: “Başka bir iş olsaydı olurdu.”

Katılımcılara sosyal yardımlardan yararlanma durumu sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Sosyal yardımlardan yararlanmıyorum diyen katılımcıların bir kısmı maddi yardım aldığını ifade etmiştir. Bunun yanı sıra sağlık hizmeti, doğal gaz yardımı, gıda yardımı alanlar ile haberim yok diyenler ise oldukça düşüktür.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K1: “Yok yararlanmıyorum yavrum.”

K2: “Hastaneye gidip geliyoruz, hastaneye sıkıntı yok. Engelli sırasında öncelik tanıyorlar.”

K3: “Yardım alıyoruz.”

K4: “Yok almıyoruz.”

K5: “Yok almıyoruz. Sadece devlet hastanesi, acile gidiyoruz.”

K6: “Yok alamıyoruz, yardım almıyoruz.”

K7: “Sadece eşim aylık alıyor. Başka bir şey yok.”

K8: “Bir tek belediyeden alıyorum, birkaç ay doğalgaz verdiler, önceden iki ay üç ay doğalgaz bitti, yiyecek yardımı alıyorum.”

K9: “Benim çalışacak durumum yok, 40 sene ev işine gittim, artık gücüm kalmadı, ev yardımları hakkında bilgim yok, kimse bize söylemedi.”

K10: “Gençken maaş falan vardı, sosyal güvence emekli sandığı falan bakıyor.”

Katılımcılara gelecek hakkında kaygıları ve düşünceleri sorulmuş verilen cevaplar değerlendirilmiştir. Katılımcıların geleceğe dair umutları ve düşüncelerinin aynı noktada birleştiği görülmektedir. Buna göre katılımcıların hiç umudum yok diyenler neredeyse katılımcıların tamamını kapsamaktadır. Çocuklarını için umutluyum diyenler ise oldukça düşük sayıdadır. Son olarak kaygılarım var diyenlerin oranı az da olsa bulunmaktadır. Büyük bir bölümünün geleceğe dair kaygılarının yüksek olduğunu ve umutlarının olmadığını söylemek mümkündür.

Verilen cevaplar arasında frekans değeri yüksek olan bazı cevaplar şu şekildedir:

K4: “Hiçbir umudumuz yok.”

K5: “Hayatımıza olumlu bir etkisi yok.”

K6: “Yok, umudumuz yok.”

K7: “Yok, hiç gelişeceğini sanmıyorum, vaat edilen hiçbir şey yapılmıyor, umudumuz yok.”

Bu sonuçlar, dilencilik olgusunun sadece ekonomik zorluklarla değil, aynı zamanda aile yapısı, eğitim seviyesi gibi çeşitli faktörlerle de ilişkilendirilebileceğini göstermektedir. Bu nedenle, dilencilikle mücadelede sadece ekonomik yardımların değil, aynı zamanda eğitim ve istihdam olanaklarının artırılması gibi daha kapsamlı ve stratejik yaklaşımların da önemli olduğu sonucuna varabilir (Tablo 1).

Katılımcıların büyük çoğunluğunun dilencilik dışında herhangi bir iş yapmadığını ifade etmesi, bu bireylerin işsizlik ve gelir eksikliği gibi ciddi zorluklarla mücadele ettiğini yansıtmaktadır. Bu durum, katılımcıların istihdam olanaklarından yoksun olduğunu ve sosyo-ekonomik koşulların onları dilencilik gibi alternatif yollara yönlendirdiğini göstermektedir. Diğer yandan, hurdacılık gibi sınırlı gelir sağlayan işlere yönelen bazı katılımcılar, ekonomik açıdan zorlu bir dengede var olma çabasının bir yansımasıdır. Ayrıca

katılımcıların iş bulacak vasıflardan yoksun olmaları, eğitimden yoksunluk ve sağlık sorunları nedeniyle iş göremezlik bu durumun nedenleri arasında yer almaktadır. Bu sonuçlar, dilencilik dışında iş yapma durumunun katılımcıların yaşadığı ekonomik sıkıntıların ve fırsat eksikliklerinin bir yansıması olduğunu göstermektedir. Araştırmada ulaşılan bulgulara benzer şekilde Topateş (2014)'in Türkiye'de Yoksulluk Bağlamında Dilenme Kültürü başlıklı doktora tezinde yer alan sonuçlar, bu araştırmada elde edilen bulguları desteklemektedir.

Çalışmada yarıya yakın bir kesimin hiç geliri olmadığını ifade etmesi, katılımcıların düşük gelir seviyelerine sahip olduğunu yansıtmaktadır. Gelir düzeylerinin istikrarsız olduğunu belirtenler çok azdır. Belirli bir gelire sahip olanların oranı ise benzer şekilde çok azdır. Bu sonuçlar, katılımcıların gelir konusundaki zorluklarını ve çeşitliliği gözler önüne sermektedir. Dilenciliğin düzensiz bir faaliyet olması ve bu faaliyetin yapılma zaman ve süresindeki belirsizlik bu sonuçların çıkmasının doğal sonucudur. Katılımcıların bu soruya vermiş olduğu cevaplar yine Topateş (2014)'in Türkiye'de Yoksulluk Bağlamında Dilenme Kültürü başlıklı doktora tezinde yer alan sonuçlarla örtüşmektedir.

Çalışmada katılımcıların yarısının 1-4 kişilik hane halkında yaşadığı görülüyor, bu durum çoğunluğunun daha küçük ailelere sahip olduğunu işaret ederken yarıya yakını ise 5-8 kişilik hane halkında yaşadığı görülmektedir, bu durum dilencilerin aile yapısının daha çok geleneksel aileye yakın olduğunu göstermektedir.

Çalışmada katılımcıların aile üyelerinin eğitim durumlarına odaklanılmış. Yarıya yakın bir kesimin aile üyelerinin eğitim durumu hakkında bilgi sahibi olmaması, aile içindeki eğitim seviyelerinin belirsiz olduğuna işaret etmektedir. Bu oran oldukça yüksektir. Genel olarak eğitim durumunun düşük ya da belirsiz olması ile dilencilik arasındaki ilişkinin olabileceğine işaret etmektedir.

Katılımcıların aile üyelerinin mesleklerinde çiftçilik ve işsizliğin önemli bir yer tuttuğu görülmektedir. Bu durum, çalışmanın yapıldığı bölgede tarım sektörünün ve istihdamın zorluklarına işaret etmektedir. Aynı zamanda ekonomik zorlukların ve imkânsızlıkların insanları dilencilğe yönlendirmiş olabileceği değerlendirilmektedir.

Katılımcıların sosyal ilişkilerinin zayıf olduğu veya kurulamadığı görülmektedir. çoğunun komşuluk ilişkilerinin "Yok" olarak değerlendirmesi, sosyal destek ağlarının

yetersizliğine işaret etmektedir. Bu durum, katılımcıların sosyal izolasyonun etkilerine maruz kaldığını düşündürmektedir.

Çalışmanın sonuçları, katılımcıların dilencilik yapma sürelerinin heterojen bir yapıda olduğunu göstermektedir. Bu farklılığın, katılımcıların bireysel deneyimleri, tercihleri, yaşam koşulları, ekonomik faktörler, sosyal destek ağları ve devlet yardımları gibi çeşitli etmenlerden kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Dilenciliği sonlandırma meselesinde, katılımcılar arasında belirli bir fikir birliğinin gözlemlendiği tespit edilmiştir. Çalışmamızın sonuçlarına göre, katılımcıların dilenciliği bırakma düşünceleri, farklı etkenlere dayalı olarak çeşitlilik göstermektedir. Sosyal yardımların yetersizliği veya varlığı, ekonomik durumun kısıtlılığı ve muhtemel sosyal yardımların dilenciliği bırakma eğilimlerini etkileyebileceği anlaşılmaktadır.

Çalışmada katılımcıların sosyal yardımlardan yararlanma durumlarına dair farklı sonuçlar görülmektedir. Bazı katılımcıların sosyal yardımlardan yararlanmadığını ifade etmesi, bu kesimin toplumsal destek mekanizmalarından yeterince faydalanamadığını göstermektedir. Benzer şekilde, bazı katılımcıların ise maddi yardım aldığını ifade etmesi, ekonomik zorluklarla başa çıkmada yardımın önemine işaret etmektedir. Sağlık hizmeti, doğal gaz yardımı, gıda yardımı gibi alanlarda da katılımcılar arasında farklı oranlar görülmektedir. Katılımcıların bu soruya vermiş oldukları cevaplar, Topateş (2014)'in araştırmasında yer alan örneklemdeki dilencilerin hemen hemen hepsinin yardımlardan yararlandığına ilişkin sonuçla örtüşmemektedir.

Katılımcıların tamamına yakını, geleceğe yönelik umutsuzluklarını veya kaygılarını ifade etmiştir. Bu ifadeler, bu bireylerin geleceğe dair büyük bir umutsuzluk içinde olduklarını ve sürekli olarak belirsizlikle yaşadıklarını göstermektedir. Bu durum, katılımcıların sosyo-ekonomik koşulları ve güvencesizlikleri gibi faktörlerin, geleceğe yönelik beklentilerini ve umutlarını etkileyebileceğini göstermektedir.

4.2. Araştırma Sonuçları Hakkında Tartışma

Araştırmada dilenci kişi ya da grupların sosyo-ekonomik profilinin çıkarılması ve dilencilerin dilenciliği ortaya çıkaran sosyo-ekonomik koşullara yönelik algılarının tespiti ve araştırmadan elde edilen bulgular neticesinde, dilenciliğin önlenmesine yönelik çözüm ve öneriler geliştirmek ve bu sorunun çözümüne katkı sunabilecek politika örnekleri sunmak

amaçlanmıştır. Bu amaçla farklı yaş, eğitim düzeyi ve sosyo-ekonomik koşullara sahip 10 dilenciyle görüşülmüş ve elde edilen sonuçlar literatürdeki araştırma bulgularıyla karşılaştırılmıştır. Bu çalışmanın sonuçları, dilencilik gibi toplumsal bir olgunun altında yatan sosyo-ekonomik faktörleri anlamamız açısından önemli ipuçları sunmaktadır. Tablo 3'te yer alan demografik bilgiler, katılımcıların yaş ve eğitim durumları hakkında bize genel bir görünüm sunmaktadır. Ortalama yaşın 52.7 olması, katılımcı grubunun geniş bir yaş yelpazesi içerdiğini ve yaşlı nüfusun da dilencilik olgusunda yer aldığını gösteriyor. Eğitim seviyelerinin çeşitliliği de dikkat çekici; ilkokuldan başlayarak farklı eğitim düzeylerine sahip katılımcılar bulunmaktadır.

Katılımcıların eğitim düzeylerinin düşük olması dilencilik- yoksulluk ve eğitim ilişkisini ortaya koymaktadır. Zira yoksulluk ve eğitim düzeyi arasında yakın bir ilişki mevcuttur. Eğitim düzeyi yüksek olanlar daha vasıflı işlerde çalışıp daha fazla gelir elde ederler. Haliyle eğitim düzeyi yükseldikçe yoksulluğun azalması söz konusudur.

Bununla birlikte, yaş ve eğitim durumu gibi demografik faktörlerin dilencilik olgusu üzerindeki etkilerini daha derinlemesine anlamak için çeşitli faktörlerin de dikkate alınması gerekmektedir.

Topluma katılım hususunda sosyal grupların zafiyetleri, yoksulluğun sebebi olmakla beraber aynı zamanda sonucudur da (Özdemir, 2017: 150). Sosyal dışlanma bu durumda olan insanların toplumda çevresel ve sosyal ağlar kurmalarına mani olmaktadır (Adaman ve Keyder, 2006: s 9). Bu nedenle dilencilerin umutsuzlukları, akraba ve komşuluk ilişkilerinin yetersizliği, sosyal imkanlara erişememe durumları bu koşulları beslemektedir.

Katılımcıların ifade ettiği bağlamda, dilencilik yapma sürelerindeki farklılığın altında yatan çoklu nedenlerin anlaşılması, daha derinlemesine bir analiz ve araştırma alanı olarak ele alınabilir. Yoksulluk nedeniyle dilenenlerin dilencilik yaparken zorlanmaları, mecbur kalmadıkça dilencilik yapmamaları, istihdam imkânı bulduklarında dilenciliği bırakmaları söz konusudur. Dilenciliği meslek edinmiş olanlar ise dilenciliği istismar aracı olarak yapmaktadırlar (Karacoşkun, 2018: s 215-216). Katılımcıların uzun sayılabilecek süreçte dilencilik yapmaları dilenciliği meslek edindiklerini göstermektedir.

Türkdoğan (1974: 12, 45, 52)'ın yaptığı araştırmada gecekondulu yoksulların geçim sıkıntısı çeken, toplumsal örgütlenmenin dışarısında kalan, anlık yaşayan ve tevekkül sahibi insanlar oldukları ortaya çıkmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına bakıldığında da bazı katılımcıların benzer özellikleri taşıdığı ve kaderci yaklaşımları olduğu görülmektedir.

5. BÖLÜM: SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu yapılan araştırmada katılımcılar, işi bırakma imkânları olsaydı bırakacağını ifade etmişlerdir. Bu sayı görüşmecilerin yarısı kadardır. Öte yandan yeterli düzeyde sosyal yardım alsalardı bu işi bırakacaklarını ifade edenler de olmuştur. O halde dilencilerin dilencilik konusundaki algılarını daha ziyade yetersiz geçim düzeyleri, yetersiz ekonomik koşullar ve yetersiz sosyal yardımlar olduğunu söylemek mümkün olabilir. Sosyal yardımların yetersizliğinin, dilenmeye devam etmelerine önemli ölçüde katkıda bulunduğu dair güçlü bir algı olduğu söylenebilir.

Ayrıca, sınırlı ekonomik durum sürekli olarak dilenmeye devam etme kararlarını etkileyen temel bir faktör olarak gösterilmiştir. Bu nedenle ekonomik koşulların birbirine bağlılığı ile dilencilüğün sürekliliği vurgulandığı söylenebilir.

Araştırmacıların cevapları ışığında; bu çalışma daha önceki araştırmalarla uyumlu olduğu söylenebilir. Çünkü katılımcılar sürekli olarak yoksulluk ve eğitimsizliğin dilenmeye yol açan temel sosyo-ekonomik nedenler olduğunu vurgulamışlardır. Ayrıca geleceğe dair umutsuzluk düzeyleri ve gelecekte beklenenlerinin olmaması, mevcut sosyal ve ekonomik koşulların kötülüğünü dilenci olmalarında bir gerekçe olarak ifade etmeleri de sosyal ve ekonomik koşullar ile dilencilik arasında yüksek bir ilişki olduğuna dönük algıları olduğunu göstermektedir.

Ayrıca, katılımcıların sosyal yardımın varlığı veya yetersizliğine ilişkin algılarının, dilenmeyi sürdürme veya bırakmayı düşünme kararlarını önemli ölçüde etkilediği, sosyo-ekonomik koşullar ile dilenmenin sürmesi arasındaki karmaşık ilişkinin altını çizdiği ifade edilebilir. Bununla birlikte katılımcıların akrabalarının veya komşularının eğitim seviyeleri ile ekonomik koşullarının yetersizliği önemli bir sosyal dayanışma eksikliğine neden olmaktadır. Katılımcıların büyük çoğunluğu komşu veya akrabalarından destek göremediğini ifade etmiştir. Öte yandan katılımcıların aile üyelerinin işlerine bakıldığında da hem işsizlik hem de güvenceli sürekli bir işin yaygın olmamasının da, dilencilerin yeterli yardım alma ihtimalini azalttığı düşünülebilir.

Sonuç olarak dilencilik büyük oranda yeterli düzeyde eğitim, iş, sosyal dayanışma ve yardımlaşma, dışlanma gibi toplumsal mekanizmaların işleyişi ile ilgili problemlerden kaynaklandığı ifade edilebilir. Dilencilği bir meslek olarak görme ve dilencilik dışında bir seçeneği olmadığını düşünme durumu da aynı koşullarla ilgilidir. Dilencilerin kendilerine

ve dilencilige dönük algıları tüm bu süreçlerdeki yetersizliklerden kaynaklanan ekonomik imkânsızlıkların varlığına yöneliktir. Bu nedenle dilencilğin ortadan kaldırılması da devam ettirilmesinin engellenmesi de mevcut sosyo ekonomik koşulların iyileştirilmesi toplumsal dışlanma yerine içirme modellerinin geliştirilmesi ve bu konuda organizasyonel çözümlerin üretilmesi gerekmektedir. Özellikle Eğitim programları ve mesleki beceri kursları, istihdam fırsatları yaratmak, sosyal hizmetler aracılığıyla destek sağlamak, sağlık hizmetlerine erişimi artırmak, konut güvencesi sağlamak, toplumda farkındalık oluşturmak ve eğitim kampanyaları düzenlemek, rehabilitasyon merkezleri kurmak, uyuşturucu ve alkol bağımlılığıyla mücadele etmek, yasal danışmanlık ve destek hizmetleri sunmak gibi bir çok organizasyonel modeller sorunların çözümü için iyi birer araç olabilir. Bu nedenle dilencilik meselesini toplumsal bir sorun olarak ele alarak toplum merkezli yardım ve dayanışma modellerini de sürece dâhil ederek çözüm geliştirmek hem dilencilerin eksikliğini hissettiği toplumsal dayanışma algılarını değiştirecek hem de onların çözümün bir parçası olarak sürece katılımını teşvik edecektir. Böylece mevcut koşullar hakkındaki çözümsüzlük veya çaresizlik algılarını da değiştirebilecektir.

Dilencilikte bir diğer önemli nokta ise dilencilerin bu işi bir meslek olarak görmeleri ve aynı kişilerin çok çocuk sahibi olması ve çocuklarını da dilencilige yönlendirmesidir. Bu tabloda dilencilğin bir diğer kuşağa aktarılması yolu ile nesiller arası aktarımın gerçekleşeceği öngörülebilir. Çünkü küçük yaşlarda çocuğa dilencilğin öğretilmesi, onun bu yaşam biçimine alıştırılması ve böyle devam ettirilmesi, bir sonraki neslin de dilenci yetişmesine neden olmaktadır. Bunu önlemenin tek yolu da dilenci ailelerin çocuklarının izlenerek ya kendi aileleri tarafından ya da devlet tarafından eğitim-öğretim seferberliğine dâhil edilmesidir.

Literatürde yer alan çalışmalar ve bu çalışmanın da sonuçları dikkate alındığında dilenciler için dilencilğin gayri etik veya ahlaki olduğu konusunda bilinçlendirme programlarının düzenlenmesi gerektiği açıktır. Çünkü hemen hemen tüm çalışmalar dilencilğin toplumsal dini veya ahlaki değerlerle ilişkisi hakkında vurgu yapmaktadır. Böylece onların dilenmenin ne kadar utanç verici olduğunu fark etmelerine yardımcı olabileceği sağlanabilir. Çünkü toplum dilencilere acıma ve yardım etme duygusu ile bakmaktadır. Bu nedenle dilencilik bağlamında ortaya çıkan duygusal tepkilerin ve yaklaşımların bilinçlendirme faaliyetleri ile ortadan kaldırılması faydalı olabilir.

Tüm çalışmalarda ve bu tezde görülmektedir ki yaş, cinsiyet, sosyal olgunluk ve alternatif gelir yaratma stratejilerinin mevcudiyeti (veya yokluğu), faaliyete katılımlarını ve geri çekilmelerini şekillendiren önemli değişkenlerdir. Dolayısıyla özellikle de alternatif gelir yaratma stratejilerinin oluşturulması bu konuda kamusal önlemler alınması dilencilik ortadan kaldırılması konusunda üretilebilecek çözümlerden biridir.

Tüm bunların yanı sıra halkın çocukların dilenmeye katılımına yönelik algısı ve çocukların kendi algıları ve tepkileri farklılık göstermektedir. Bulgular, çoğu çocuğun katılımını sadece bir iş olarak algılayan, halkın çocukları yoksulluk kültürü unsurlarıyla ilişkilendirerek, onları ya 'riskte' ya da 'risk olarak' gördüğünü göstermektedir. Bu nedenle çocukların hayatlarını iyileştirmek için müdahalelerin onların geçici deneyimlerini, kaynaklarını ve sosyal becerilerini daha ciddiye alınması gerektiği sonucuna varılabilir. Sonuç olarak, çocuk dilencilik sorununa çözüm bulmak, sosyal refah programlarını, eğitim girişimlerini ve savunmasız çocukları sömürüden korumaya yönelik yasal önlemleri içeren çok yönlü bir yaklaşımı gerektirir. Çocukların dilenmesinin temel nedenlerini ele alarak ve etkilenen çocuklara destek sağlayarak, tüm çocukların refahı için daha güvenli ve daha besleyici bir ortam yaratmak mümkün olabilir.

Çalışma kapsamında geliştirilen önerilere aşağıda yer verilmiştir.

Eğitim ve Meslek Edindirme Programları: Dilencilerin eğitim düzeylerini artırmak ve iş becerilerini geliştirmek için eğitim ve meslek edindirme programları oluşturulabilir. Bu programlar, dilencilere farklı meslek alanlarında yetenek kazandırarak istihdam imkânları yaratmaya yardımcı olabilir.

Sosyal Yardım ve Destek: Dilencilikle mücadelede, sosyal yardım ve destek mekanizmaları önemli bir rol oynayabilir. Dilencilerin temel ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmış sosyal yardım programları, geçim sıkıntısı yaşayan bireylere alternatif gelir kaynakları sunabilir.

Rehabilitasyon ve Sağlık Hizmetleri: Sağlık sorunları nedeniyle dilencilik yapan bireyler için rehabilitasyon ve sağlık hizmetleri sağlanabilir. Tedavi ve rehabilitasyon programları ile sağlıklı bir yaşam tarzı teşvik edilerek, dilencilik yerine daha sağlıklı ve üretken aktivitelerin desteklenmesi sağlanabilir.

Sosyal Entegrasyon Projeleri: Dilencilikle mücadelede sosyal entegrasyon projeleri geliştirilebilir. Topluma uyum sağlama, sosyal ilişkileri güçlendirme ve stigmatizasyonu azaltma amacıyla dilencilere yönelik destek grupları veya etkinlikler düzenlenebilir.

Bilinçlendirme Kampanyaları: Toplumun dilencilik konusunda farkındalığını artırmak için bilinçlendirme kampanyaları düzenlenebilir. Bu kampanyalar, dilencilikle mücadele edilirken dilencileri dışlayıcı veya ötekileştirici söylem ve eylemler yerine toplumsal iş birliklerinin yaygınlaştırılması yoluyla dilencililiğin önüne geçilmesini sağlamaya yönelik olabilir. Dilencilerin sosyal destek kanallarının güçlendirilmesi, toplumla bağlarının artırılması ve toplumun dilenciler hakkında doğru bilgilendirilmesi mücadele sürecinde destek olabilir.

Dilencilik Hakkında Dini-Vicdani Sömürünün Önüne Geçilmesi: Dilenmenin, başkalarından para, eşya, yiyecek vb. istemenin dini ve vicdani olarak yükümlülüğü hakkında toplumun doğru bilgilendirilmesi yoluyla, dilencilerin vicdani baskı yapmasının önüne geçilmesi sağlanabilir. Bu bilgilerin doğru aktarılması konusunda özellikle Diyanet İşleri Başkanlığı'nın iş birlikleri katkı sağlayabilir.

İlgili olumsuz algıları değiştirmeye ve destek sağlama konusundaki duyarlılığı artırmaya yardımcı olabilir.

Bu öneriler, dilencilikle mücadelede farklı stratejileri içermekte olup, yerel koşullar ve ihtiyaçlar göz önünde bulundurularak uygulanabilir.

6. BÖLÜM: KAYNAKÇA

- Abebe, T. (2008). Earning a Living on the Margins: Begging, Street Work and the Socio-Spatial Experiences of Children in Addis Ababa. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, XC(2), 187-199.
- Adaman, F., & Keyder, Ç. (2009). Türkiye’de Büyük Kentlerin Gecekondu ve Çöküntü Mahallelerinde Yaşanan Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma. *Yoksulluk ve Sosyal Dışlanma: Kuramsal Çerçeve* (s. 1-27). içinde İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Politika Forumu Yayınları.
- Akay, İ. (2019). *İslam Hukukunda Dilencilik*. Ankara: Fecr Yayınları.
- Akça, Ü. (2008). Sosyal Dışlanma ve Arınma Arasında Dilencilik. S. Parin içinde, *Bir Kent Sorunu: Dilencilik-Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu* (s. 413-419). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Zabıta Daire Başkanlığı.
- Atılğan, G., & Çakar, B. Y. (2007). Sunuş. *Tes-İş Dergisi*, 68.
- Atkinson, R., & Davoudi, S. (2000). The Concept of Social Exclusion in the EU. *Journal of Common Market Studies*, XXXVII(3), 427-448.
- Aytaç, Ömer, & Akdemir, İ. O. (2003). Türkiye’de Yeni Kentli Yoksulluk Sorunu. *Yoksulluk* (Cilt II, s. 53). içinde İstanbul: Deniz Feneri Yayınları.
- Bal, H. (2006). *Kent Sosyolojisi*. Isparta: Fakülte Kitabevi.
- Bauman, Z. (1999). *Çalışma, Tüketimcilik Ve Yeni Yoksullar*. İstanbul: Sarmal Yayınları.
- Bayhan, A. A. (2010, 11). Çankırı Araştırmaları Dergisi'nde yayımlanan "Türk Kültürü’nde Sadaka Taşlarına Çankırı’dan Bir Örnek; Çivitçioğlu Medresesi Sadaka Taşı. *Çankırı Araştırma Dergisi*(5-6), 25.
- Bora, A. (2007). *Yoksulluk Halleri: Türkiye’de Kent Yoksulluğunun Toplumsal Görünümleri*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buğra, A. (2008). *Kapitalizm, Yoksulluk Ve Türkiye’de Sosyal Politika*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Buz, S. (2003). Yoksulluk ve Göç. *Yoksulluk Sempozyumu* (s. 150-161). İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- Coşkun, İ., & Erkilet, A. (2010). *İstanbul Halkının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Çelebi, E. (2003). *Günümüz Türkçesiyle Evliya Çelebi Seyahatnâmesi* (6 b., Cilt II). (K. S. Ali, & D. Yücel, Dü) İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Çelebi, M. (2008). Bir Dilencinin Anıları. *Bir Kent Sorunu Dilencilik: Sorunlar Ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı* (s. 215-217). İstanbul: Zabıta Daire Başkanlığı Yayınları.

- Demirci, E. Y., Ünal, A. Z., & Tekin, H. H. (2006). *Yerinden Olmuşların Köye Dönüş ve Yerleşim Tercihleri*. Van: UNDP Raporu.
- Demirtaş, M. (2006). Osmanlı Başkenti'nde Dilenciler ve Dilencilerin Toplum Hayatına Etkileri. *OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma Ve Uygulama Merkezi Dergisi*(20), 81-104. doi:10.1501/OTAM_0000000534
- Devellioğlu, F. (1970). Sâil. *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat kitabı* (s. 1096). içinde Ankara: Doğu Matbaası.
- Durkheim, É. (1972). *Selected Writings* (I b.). Cambridge: Cambridge University Press.
- Düzbakar, Ö. (2008). Osmanlı Devleti'nin Dilencilere Bakışı (Bursa Örneği). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, I(5), 290-312.
- Düzbakar, Ö. (2008). Osmanlı Devleti'nin Dilencilere Bakışı, Bursa Örneği. *Bir Kent Sorunu Dilencilik: Sorunlar Ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı*, I(5), 290-312.
- Emre, Ö. Y., & Yontar, İ. G. (2013). Kent Güvenliğini Tehdit Eden Bir Unsur Olarak Dilencilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, VII(43), 237-249.
- Erkilet, İ. C. (2010). *İstanbul Halkının Dilencilik Olgusuna Bakış Açısı*. İstanbul: İstanbul Ticaret Odası Yayınları.
- Genç, M. (2008). Osmanlı Dünyasında Dilencilik. D. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu Dilencilik- Tebliğler Kitabı* (s. 13-17). İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi.
- Göktaş, U. (1994). Dilenciler. *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* (Cilt III, s. 53-54). içinde İstanbul: Kültür Bakanlığı Tarih Vakfı Yayınları.
- Gürbüz, A. (2014). Reşat Nuri Güntekin'in Miskinler Tekkesi Romanında Dilencilik Algısı. *Journal of Turkish Studies*.
- Hoşgör, Ş. (1998). Türkiye'de İçgöç. *Türkiye'de Kantitatif Yöntemlerle Dolaylı Göç Tahminleri, Sorunlar ve Yaklaşımlar* (s. 104-124). içinde İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları.
- Huberman, M. B. (1994). *Qualitative Data Analysis: An Expanded Sourcebook*. Thousand Oaks, California: Sage Publications.
- İçduygu, A., Sirkeci, I., & Aydingün, İ. (1998). Türkiye'de İçgöç ve İçgöçün İşçi Hareketine Etkisi. *Türkiye'de İç göç, Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri Konferansı* (s. 38-55). İstanbul: Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı.
- Karacoşkun, M. D. (2008). Bir İstismar Yolu Olarak Dilencilik (Sivas Örneği). *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları) Tebliğler kitabı* (s. SAYFA YAZILACAK). içinde İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Kocabaş, E. (2019). *Dilencilik Meselesiyle Mücadele Bağlamında Darülaceze*. İstanbul: (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kocacık, F. (1980). Balkanlar'dan Anadolu'ya Yönelik Göçler (1878-1890). *Osmanlı Araştırmaları, I(I)*.
- Koçu, R. E. (1970). Dünden Bugüne Dilenciler. *Hayat Tarih Mecmuası*, 26.
- Kongar, E. (1994). *İmparatorluktan Günümüze Türkiye'nin Toplumsal Yapısı* (Cilt I-II). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Koyunoğlu, H. (2002). *Sosyal Politika Açısından Vakıflar*. (Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köktürk, M. (2008). Bir Bilinç Durumu Olarak Dilencilik. *Bir Kent Sorunu*: (s. 397-411). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Köse, B. (2009). Örnekler, Sosyal Problemler Sosyolojisi:Dünyadan ve Türkiye'den. N. ADAK (Dü.) içinde, *Sosyal Bir Problem Olarak Yoksulluk* (s. 235-241). Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Kumbasar, H. M. (2008). Bir Kent Sorunu: Dilencilik. *Bayburt Müslüman Dilendirmezler Cemiyeti İle İlgili Tarihi Belgenin Tahlili* (s. 375-389). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Kutlu, İ. (2019). Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Bir Sorun Olarak Dilencilığe Bakışı: Sakarya Üniversitesi Örneği. (Yüksek Lisans) . Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kuyasıl, A., & Özdemir, M. (2015). Türkiye’de Kırsaldan Kente Göç ve Güvenlik İlişkisi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi, II(IV)*, 24-40.
- Kükrer, M. (2014). *Ankara’da Dilencilik Ve Sadaka Kültürü*. (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- M.De.Vergottini. (1949). *Göçmen Hareketleri*. (N. Yalkut, Çev.) Ankara: Recep Ulusoglu Basımevi.
- Malik, S., & Roy, S. (2012). A Study on Begging: A Social Stigma—An Indian Perspective. *Journal of Human Values*, 187-199.
- Mansour, E. (2017). An Explanatory Study into the Information Seeking-Behaviour of Egyptian Beggars. *Journal of Librarianship and Information Science*, XLIX(1), 91-106.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. (O. Akınhay, & D. Kömürcü, Çev.) İstanbul: Bilim ve Sanat Yayınları.
- McLanahan, S. S., & Kelly, E. L. (1999). The Feminization of Poverty: Past and Future. J. S. Chafetz (Dü.) içinde, *Handbook of the Sociology of Gender* (s. 127-145). New York: Kluwer Academic/Plenum Publishers.
- Memiş, H., Paksoy, H. M., & Paksoy, S. (2008). Şanlıurfa’da Dilenci Profili ve Dilencilüğün Önlenmesine Yönelik Faaliyetler. S. Parin (Dü.), *Bir Kent Sorunu Dilencilik-Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu* içinde, (s. 557-564). İstanbul.

- Mingione, E. (1996). Urban Poverty in the Advanced Industrial World: Concepts, Analysis and Debates. *Urban Poverty and the Underclass: A Reader* (s. 3-41). içinde Oxford; Cambridge, Massachusetts: Blackwell.
- Munzer, S. R. (1999). Beggars of God. *Journal of Ethics*, XXVII(2), 305.
- Namwata, B. M., & Mgabo, M. R. (2013). Feelings of Beggars on Begging Life and Their Survival Livelihoods in Urban Areas of Central Tanzania. *International Journal of Physical and Social Sciences*, III(2), 306-322.
- Oxford Dictionaries. (2018). *English Oxford Living Dictionaries*. Şubat 2022, 26 tarihinde <https://en.oxforddictionaries.com> adresinden alındı
- Önder, H., & Şenses, F. (2006). Türkiye’de Yoksulluk Ve Yoksulluk Düşüncesi. B. Ülman, & İ. Akça (Dü) içinde, *İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar-Prof. Dr. Kemali Saybaşılı’ya Armağan* (s. 199-221). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Özbek, N. (1999). II. Meşrutiyet İstanbul’unda Dilenciler Ve Serseriler. *Toplumsal Tarih*(64), 34-43.
- Özbek, N. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu’nda Sosyal Devlet: Siyaset, İktidar Ve Meşruiyet (1876-1914)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özbek, N. (2008). Osmanlı İmparatorluğu’nda Dilencilere Yönelik Devlet Politikaları Ve Kamusal Söylemin Değişimi. *Bir Kent Sorunu Dilencilik: Sorunları Ve Çözüm Yolları Sempozyumu Tebliğler Kitabı* (s. 17-44). içinde İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı Yayınları.
- Özcan, H. (2002). *Bir Toplumsal Problem Odağı Olarak Dilenciler*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: İstanbul Üniversitesi.
- Özdemir, Ç. (2017). Yoksulluğun Ölçüm Yöntemleri. M. Ç. Emel İslamoğlu (Dü.) içinde, *Gelir Dağılımı Ve Yoksulluk, Kavram- Teori- Uygulama* (s. 183-208). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özer, B. (2016, Ağustos 18). Çocukların Dilenci Olarak Kullanılması. *Özyeğin Üniversitesi – Ilıria Koleji Ulusal Ve Uluslararası Alanda Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin 1. Hukuk Günleri*. İstanbul, Türkiye.
- Özer., Y. E., & G.Yontar, İ. (2013). Kent Güvenliğini Tehdit Eden Bir Unsur Olarak Dilencilik. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, VII(43), 237-249.
- Öztürk, M., & Çetin, B. İ. (2009). Dünyada Ve Türkiye’de Yoksulluk Ve Kadınlar. *Yaşar Üniversitesi E-Dergisi*, IV(16), 2661-2698.
- Öztürk, S. (2008). Osmanlı Devleti’nde Dilencilikğin Önlenmesi. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Tebliğler Kitabı* (s. 117). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı,.
- Palabıyık, A. (2010). *Sosyolojik Bir Olgu Olarak Yoksulluk ve Dilencilik (Van İli Örneği)*. (Yüksek Lisans Tezi). Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Rahnema, M. (2009). *Sefaletin Yoksulluğu Kovduğu Bir Dünya*. (Ş, & Ünsaldı, Çev.) Ankara: Özgür Üniversite Yayınları.
- Rasim, A. (1971). *Şehir Mektupları*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Sağ, V. (2003). Toplumsal Değişim Ve Eğitim Üzerine. *Cumhuriyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XXVII(1), 11-25.
- Sağlam, S. (2021). *İslam Hukuku Açısından Dilencilik*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sancaklı, S. (2008). Dilencilikle Mücadelede Başarılı Olmak İçin Dini Referansları Kullanmanın Dinin Motivasyonundan Yararlanmanın Önemi. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu Dilencilik-Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu* (s. 307-327). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Sapancalı, F. (2005). *Sosyal Dışlanma*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Sarıkaya, M. (2008). Abbasiler Dönemi Arap Edebiyatında Dilencilik Ve Dilenci Şairler. *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu Tebliğler Kitabı* (s. 489-507). içinde İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı Yayınları.
- Sarısaman, S. (2008). Osmanlı Fukaraperver Cemiyeti'nin Fakirlik ve Dilencilikle Mücadelesi. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Tebliğler Kitabı* (s. 123-132). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Seyyar, A. (2008). Dilencilikle Mücadelede Koruyucu Sosyal Politikalar ve Rehabilit Edici Sosyal Hizmetler. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu: Dilencilik-Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu* (s. 329-246). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Swati, M., & Sanjukta, R. (2012). A Study on Begging: A Social Stigma—An Indian Perspective. *Journal of Human Values*, 18(2), 187-199.
- Şahin, T. (2009). *Sosyal Dışlanma ve Yoksulluk İlişkisi*. (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Şenol, F. (2010, Ocak 13). *Dilencilikle Geçinen Köy Kozan / Turgutlu köyü*. Milliyet: <https://www.milliyet.com.tr/molatik/galeri/dilencilikle-gecinen-koy-kozan-turgutlu-koyu-89152/1> adresinden alındı
- Şenses, F. (2003). *Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şirin, İ. (2008). Avrupa ve Osmanlı Seyyahlarının İzlenimiyle Osmanlı ve Avrupa'da Dilencilik. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Tebliğler Kitabı* (s. 63-80). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Tabakoğlu, A. (2008). Çalışma Ahlakı ve Dilencilik. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu Tebliğler Kitabı* (s. 545-555). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.

- Taburoğlu, Ö. (2018). *Toplumsal Dayanışma, İşbölümü ve Dilencilik Olgusu Arasındaki İlişkiler: Almanya ve Türkiye Karşılaştırması*. (Doktora). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- TDK. (2006). Türk Dil Kurumu. TDK Yayınları. 2023 tarihinde Genel Açıklamalı Sözlük: <https://tdk.gov.tr/> adresinden alındı
- Tekeli, İ. (1997). Sivil toplum örgütleri ve yerel yönetimler. *Türk Belediyecilik Derneği ve Konrad Adenauer Vakfı Yayınları*, VI(29), 316-330.
- Tekin, Z. (1999). *Osmanlı Döneminde Dilencilik* (Cilt V). (E. Güler, Dü.) Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Tekin, Z. (2008). XIX Yüzyıl Avrupa'sında Dilencilikğin Önlenmesine Dair Bir Lahiya. S. Parin (Dü.) içinde, *Bir Kent Sorunu Dilencilik-Sorunlar ve Çözüm Yolları Sempozyumu* (s. 347-362). İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Topteş, A. K. (2015). *Dilenciler Türkiye'de Yoksulluk ve Dilenme Kültürü*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tuna, K., & Parin, S. (2008). Kent Yaşamı ve Dilencilik: İstanbul Dilencileri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma. *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Tebliğler Kitabı* (s. 147-158). içinde İstanbul: İBB Zabıta Daire Başkanlığı .
- Türkdoğan, O. (1974). *Yoksulluk Kültürü: Gecekonduların Toplumsal Yapısı*. Erzurum: Atatürk Üniveristesi Basımevi.
- Uludağ, S. (İstanbul). "Tasavvuf". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt IX, s. 300). içinde İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Unat, N. A. (2017). *Bitmeyen Göç / Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Vatandaş, C. (2002). Dilenciler ve Dilencilik (Sosyolojik Bir Araştırma). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, IV(1).
- Yeniçeri, C. (2008). İslam Öğretisinde Çalışıp Kazanma/Kesb İlkesi ve Emeksiz Kazanç Peşine Düşme Olarak Dilencilik ve Benzerlerine Bakış. *Bir Kent Sorunu: Dilencilik Sempozyumu (Sorunlar ve Çözüm Yolları) Tebliğler Kitabı* (s. 121-172). içinde İstanbul : İBB Zabıta Daire Başkanlığı.
- Yılmaz, C. (2010). *Risk Kapıyı Kırınca - Kentlerde Yoksulluk, Dayanışma, Güven ve Güvenlik*. İstanbul: Libra Kitap.